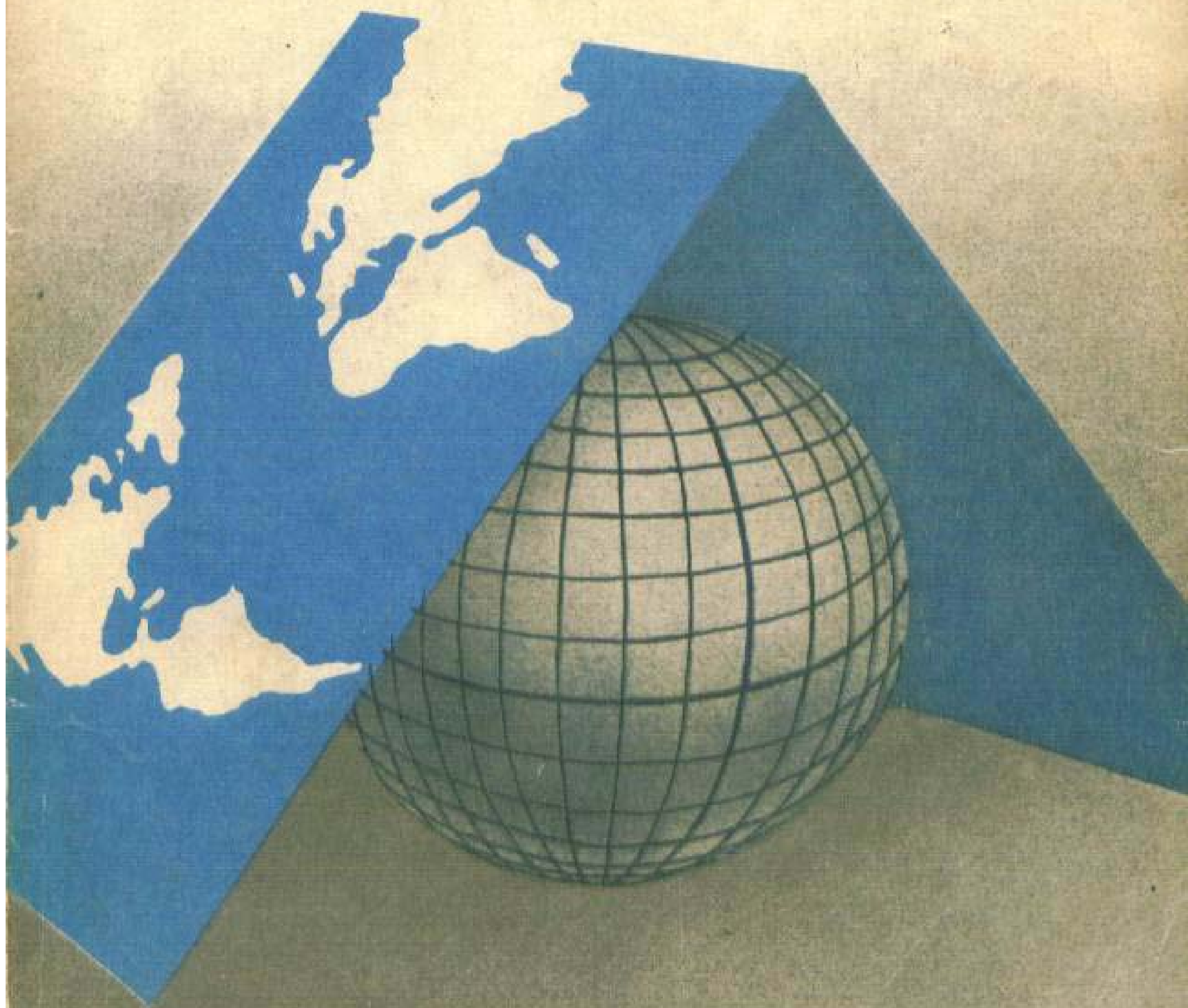
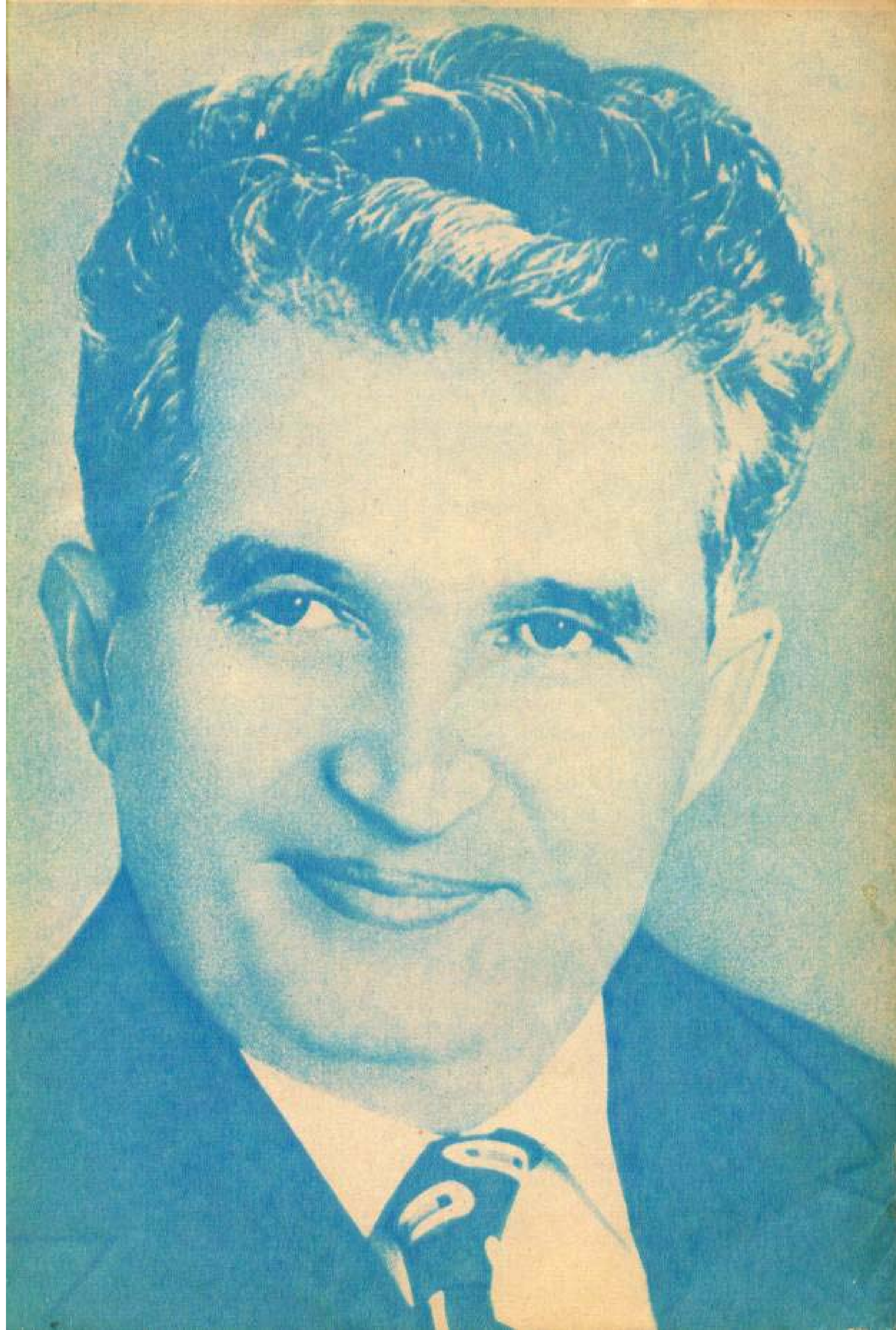
LUMEA 8

caiet de vacanță

Viaţa, experienţa demonstrează cu putere că realizarea tuturor programelor de dezvoltare, inclusiv a planului nostru, a planurilor şi programelor tuturor statelor – fie socialiste, fie nesocialiste, fie capitaliste dezvoltate, fie ţări în curs de dezvoltare – nu se poate înfăptui decît în condiţii de pace, punînd capăt uriaşelor cheltuieli militare şi îndreptînd forţele materiale şi umane, cuceririle ştiinţei, spre dezvoltarea economico-socială. Iată de ce problemele păcii şi dezarmării sînt indisolubil legate de asigurarea progresului, a dezvoltării, a bunăstării fiecărei naţiuni!

NICOLAE CEAUŞESCU

În întîmpinarea Conferinţei Naţionale a Partidului Comunist Român

Pentru propăşirea multilaterală a patriei socialiste, pentru triumful politicii de pace, independenţă şi largă colaborare internaţională

În întîmpinarea Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român

Acest nou an de intensă activitate a României socialiste — atît pe planul construcției interne, multilaterale, cît și pe cel al participării la viața internațională — găsește poporul nostru, pe toți oamenii muncii din patria noastră, strîns uniți — prin forța gîndului, a voinței și a dăruirii în fapta de zi cu zi — în jurul eroicului și gloriosului nostru partid comunist, al secretarului său general, conducătorul încercat și clarvăzător al națiunii — tovarășul Nicolae Ceaușescu. Această unitate de esență, puternic însuflețitoare, stă, în acest an, sub semnul hotărîrii unanime — consfințite prin noi și noi fapte de muncă — a comuniștilor, a întregului popor, de a face totul pentru a întîmpina Conferința Națională a partidului și sărbătorirea a patru decenii de la proclamarea Republicii cu exemplare realizări în toate domeniile. Clădită pe fundamentul de nezdruncinat al democrației muncitorești-revoluționare, această unitate — expresie a superiorității orînduirii noastre socialiste — s-a afirmat, de-a lungul celor 22 de ani, de cînd destinele partidului și ale țării sînt conduse de tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca garanția cea mai sigură a propășirii multilaterale a României pe traiectoria istorică a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism.

Rememorînd, cu legitimă mîndrie, succesele remarcabile obținute în opera de făurire a societății socialiste, etapele pe care patria noastră, independentă și suverană, stăpînă pe destinul său, le-a parcurs pe calea progresului, bunăstării și fericirii, perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului a consacrat definitiv în istorie rolul determinant al tovarășului Nicolae Ceaușescu în ridicarea patriei pe cele mai înalte culmi ale dezvoltării, în făurirea prestigiului său internațional. Mărețele înnoiri care au avut loc, în aceste peste două decenii, în România, sînt rodul aplicării neabătute a politicii înțelepte promovate de partidul comunist, în elaborarea și înfăptuirea căreia contribuția esențială, decisivă revine tovarășului Nicolae Ceaușescu, mult stimatul și iubitul nostru conducător, ce a conferit strălucire fără precedent acestei perioade pe care poporul a înscris-o cu litere de aur în istoria patriei drept **„EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU"**. În conștiința comuniștilor, a întregului popor, aceste mari realizări, care au ridicat patria noastră pe treptele înalte ale civilizației socialiste, sînt permanent asociate și indisolubil legate de numele și neobosita activitate teoretică și practică ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, luminoasă pildă de revoluționar și patriot înflăcărat, de militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, pentru care întreaga națiune nutrește cele mai alese sentimente de prețuire și profundă recunoștință.

Un rol deosebit l-a avut și îl are, în această vastă operă de propășire națională, tovarășa Elena Ceaușescu, eminentă personalitate politică, savant de largă recunoaștere internațională, care, prin munca neobosită desfășurată cu înaltă competență în conducerea partidului și a statului, în organizarea și îndrumarea științei, învățămîntului, artei și culturii, aduce o contribuție de inestimabilă valoare la dezvoltarea neîntreruptă a patriei, la afirmarea ei în lume.

O politică deplin validată de viață

În anii care s-au scurs de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și de la trecerea la edificarea socialismului, poporul român, sub conducerea partidului comunist, a obținut rezultate remarcabile în dezvoltarea țării, în ridicarea nivelului ei general de civilizație. Prin munca însuflețită și puternica angajare a clasei muncitoare, a întregului nostru popor, România a parcurs, într-o perioadă relativ scurtă, mai multe etape istorice, transformîndu-se dintr-o țară cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură înapoiată într-un stat industrial-agrar cu o industrie modernă, organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, cu o agricultură socialistă în plin proces de modernizare și dezvoltare intensivă. Pe această bază s-au asigurat dezvoltarea generală a patriei și ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului — țelul suprem al politicii partidului nostru comunist, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România.

În prezent, poporul nostru se află angajat, cu toate forțele, în realizarea celui de-al 8-lea plan cincinal, 1986—1990, al cărui obiectiv strategic este trecerea României la un stadiu superior de dezvoltare, acela de țară socialistă mediu dezvoltată. După cum este cunoscut, anul 1986 a fost încheiat cu rezultate importante în toate domeniile de activitate. Cîteva date sînt, prin ele însele, elocvente. Producția industrială a crescut într-un ritm de 7,7 la sută față de anul precedent, agricultura a înregistrat un ritm de peste 12 la sută — realizîndu-se cea mai mare producție de cereale din întreaga istorie a României —, iar venitul național a sporit cu peste 7 la sută. Rezultate bune s-au obținut și în celelalte sectoare economice, în dezvoltarea științei, învățămîntului și culturii, în creșterea veniturilor, a nivelului de trai și bunăstare ale poporului.

Răspunzînd mobilizatoarelor apeluri, îndemnuri și chemări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, clasa muncitoare, țărănimea cooperatistă, întregul nostru popor sînt hotărîte să facă totul pentru îndeplinirea neabătută a prevederilor planului pe 1987, an decisiv în înfăptuirea cu succes a mărețelor obiective stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului.

Cu oamenii pentru oameni, cu poporul pentru popor — sub această deviză de frontispiciu a întregii politici a partidului și statului, o epocă a intrat definitiv în conștiința națiunii și a lumii, viața confirmînd, cu strălucire, justețea opțiunilor de dezvoltare, a drumului de liberă și demnă propășire a României socialiste. Avînd convingerea că țara trăiește cea mai profundă și multilaterală epocă de renaștere națională, de mari și neîntrerupte prefaceri revoluționare, poporul român are, deopotrivă, vie conștiința evoluției patriei sale în deplină siguranță, în contextul unei lumi contradictorii, în multe privințe potrivnică, prin desfășurările ei periculoase, efortului de construcție pașnică.

Ample relaţii de colaborare, prietenie şi solidaritate

Pornind de la faptul că realizarea importantelor planuri şi programe de dezvoltare multilaterală a patriei — ca, de altfel, ale oricărei ţări — nu se poate asigura decît în condiţii de pace şi linişte, într-un climat de încredere şi securitate, partidul şi statul nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu militează activ pentru dezvoltarea relaţiilor cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială, cu partidele şi forţele progresiste, democratice şi antiimperialiste de pretutindeni, pentru promovarea consecventă în raporturile internaţionale a nobilelor idealuri ale colaborării, înţelegerii şi cooperării între toate naţiunile lumii.

În directă conexiune cu interesele vitale ale României şi ale întregii umanităţi, politica externă a partidului şi statului nostru s-a afirmat, prin gîndirea şi acţiunea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, ca un aport de inestimabilă valoare la edificarea unei lumi mai drepte şi mai bune, o lume a păcii şi conlucrării, fără arme şi războaie. Marile iniţiative şi demersuri de politică externă, exemplarele acţiuni proprii — mobilizînd conştiinţele, determinînd o nouă abordare a problemelor de care depind pacea şi progresul omenirii —, vibrantele chemări ale preşedintelui Nicolae Ceauşescu la raţiune, la acţiune politică responsabilă, la identificarea şi valorificarea tuturor resurselor de dialog, de tratative, la crearea celei mai largi platforme de luptă solidară, unită a tuturor forţelor progresiste, democratice, antiimperialiste, a tuturor popoarelor pentru oprirea politicii spre catastrofă, pentru dezarmare şi pace, dau întreaga măsură a esenţei umaniste a politicii externe româneşti, însufleţită de ţelul suprem al apărării dreptului sacru al oamenilor, al naţiunilor la viaţă, la existenţă liberă şi demnă.

Pornind de la teza, de mare valoare teoretică şi practică, privind pacea şi dezarmarea, ca problemă fundamentală a epocii, preşedintele Nicolae Ceauşescu se pronunţă şi militează constant pentru trecerea la măsuri efective de dezarmare, care să ducă la lichidarea, pe etape, a tuturor armelor nucleare pînă la sfîrşitul secolului, pentru soluţionarea separată, independentă, a diferitelor probleme ale dezarmării nucleare şi generale, fără a le condiţiona

Dinamica relaţiilor diplomatice şi economice ale României

unele de altele. Consecventă acestei politici, România salută și susține propunerea Uniunii Sovietice privind retragerea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune din Europa, apreciind-o ca un factor deosebit de important, menit să netezească drumul spre eliminarea tuturor armelor nucleare de pe continent, spre lichidarea totală a arsenalelor nucleare.

În același timp, considerînd că toate țările, indiferent de mărime, trebuie să-și intensifice eforturile în direcția eliminării pericolului de război, țara noastră — pe baza impresionantului referendum național din toamna anului trecut — a redus unilateral, cu 5 la sută, armamentele și efectivele și cu 10 la sută cheltuielile militare, chemînd, totodată, și celelalte state să adopte, și ele, cît mai curînd posibil, asemenea măsuri. Acest act demonstrează voința noastră de a trece de la vorbe la fapte, hotărîrea fermă de a face totul pentru înfăptuirea dezarmării, pentru edificarea unei lumi fără arme și fără războaie.

O nedezmințită continuitate de acțiune evidențiază, cu pregnanță, prioritatea acordată de partidul și statul nostru dezvoltării multilaterale a relațiilor de colaborare reciproc avantajoasă și de solidaritate cu toate țările socialiste, în primul rînd cu țările vecine.

În același timp, țara noastră dezvoltă continuu și diversifică relațiile cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, cu țările mici și mijlocii, exprimînd convingerea fermă că aceasta constituie o cerință importantă a luptei pentru independență, progres și pace.

România extinde, totodată, conlucrarea cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, în spiritul principiilor coexistenței pașnice, al interesului pentru promovarea schimburilor economice reciproc avantajoase și al dialogului politic asupra problemelor majore ale contemporaneității.

În dezvoltarea acestor ample relații de conlucrare și prietenie, rolul hotărîtor l-a avut și îl are dialogul la nivel înalt, purtat de șeful statului român cu conducători de partid și de stat, cu numeroase personalități ale opiniei publice mondiale — ceea ce a asigurat țării noastre o largă apreciere în rîndul statelor lumii, a dus la afirmarea puternică, în conștiința omenirii, a prestigiului de care se bucură acțiunile și demersurile politice ale președintelui României socialiste — personalitate politică de excepție a vieții contemporane, unanim recunoscut ca mare Erou al Păcii, al colaborării și prieteniei între toate națiunile.

În temeiul unui concept larg cuprinzător asupra solidarității internaționale, partidul nostru, sub conducerea secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dezvoltă ample relații cu partidele comuniste și muncitorești, socialiste și social-democrate, cu mișcările de eliberare națională, cu partidele de guvernămînt din țările în curs de dezvoltare și nealiniate, cu toate forțele păcii, democrației și progresului, se pronunță pentru întărirea unității și colaborării internaționale pe baza principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului reciproc și neamestecului în treburile interne, văzînd, în această solidaritate militantă, un factor important în lupta generală pentru libertate națională și progres social, pentru dezvoltare independentă, neîngrădită a fiecărei națiuni, pentru destindere, securitate și pace mondială.

Este un însuflețitor temei de mîndrie patriotică faptul incontestabil — recunoscut și larg apreciat pe plan internațional — că, prin activitatea neobosită a tovarășului Nicolae Ceaușescu, națiunea noastră socialistă își afirmă plenar vocația să pașnică și constructivă, aducîndu-și o contribuție de înalt prestigiu la triumful marilor cauze ale umanității — colaborarea în libertate și independență, pacea, progresul tuturor popoarelor.

Strîns unit în jurul gloriosului nostru partid, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, poporul român își afirmă hotărîrea nestrămutată de a înfăptui, în mod exemplar, luminosul program de muncă și luptă adoptat la cel de-al XIII-lea Congres, pentru a întîmpina Conferința Națională a partidului cu noi și importante realizări, pentru înălțarea continuă a României socialiste, suverane și independente, pe noi trepte de progres și civilizație, și își exprimă solidaritatea militantă cu oamenii muncii de pretutindeni, cu forțele înaintate, democratice, progresiste din întreaga lume, în lupta pentru împlinirea nobilelor idealuri ale păcii, libertății și demnității umane.

„LUMEA"

În întîmpinarea Conferinţei Naţionale a Partidului Comunist Român

Dezvoltare economică intensivă, participare activă la schimburile mondiale

În toamna acestui an, va avea loc Conferinţa Naţională a partidului — eveniment de mare însemnătate în viaţa economico-socială a ţării. Menită, ca şi precedentele, a analiza aprofundat, între două congrese ale partidului, activitatea din toate sectoarele în vederea conturării direcţiilor prioritare de acţiune în perioada respectivă, actuala Conferinţă Naţională va lua în dezbatere modul în care se înfăptuiesc hotărîrile istoricului Congres al XIII-lea, măsurile ce se impun, în raport cu cerinţele nou apărute, pentru realizarea obiectivului fundamental al cincinalului 1986—1990: trecerea României, în înaintarea sa economico-socială, de la stadiul de ţară în curs de dezvoltare la un stadiu nou, de ţară socialistă mediu dezvoltată.

Obiectiv ce sintetizează drumul parcurs

Stabilit de tovarăşul **Nicolae Ceauşescu**, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, în funcţie de acumulările obţinute şi de prefacerile calitativ-intensive necesare, acest obiectiv — a cărui atingere va marca o etapă esenţială în ridicarea României, pînă la sfîrşitul secolului, la stadiul supe-

rior de țară socialistă multilateral dezvoltată — sintetizează grăitor bilanțul major al drumului parcurs în cele peste patru decenii de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, în perioada construcției noii orînduiri, și, îndeosebi, după 1965, de cînd destinele partidului, țării și poporului sînt conduse de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Dimensiunea drumului parcurs nu se poate releva decît avînd în vedere nivelul deosebit de scăzut de la care a pornit România în dezvoltarea sa socialistă și, totodată, perioada istoricește scurtă în care s-a depășit acest nivel, pentru a se ajunge la cel de astăzi, ce permite trecerea spre un stadiu superior de dezvoltare economico-socială, în actualul cincinal.

Este al cincilea al **„Epocii Nicolae Ceaușescu"**, epocă pe drept cuvînt denumită astfel datorită faptului că întreaga dezvoltare economico-socială a țării în ultimii 22 de ani — în care s-a realizat ponderea majoritară a remarcabilelor înfăptuiri ale poporului român din perioada după actul istoric de la 23 August 1944 și ale cărei simboluri sînt și vor rămîne grandiosul Canal Dunăre—Marea Neagră, cea mai importantă construcție din istoria țării, Transfăgărășanul, Metroul bucureștean, noul ansamblu arhitectonic din Capitală, marile ctitorii industriale — poartă pecetea inconfundabilă a gîndirii politico-economice și activității practice a tovarășului Nicolae Ceaușescu, de al cărui nume este legată, în mod direct, promovarea, potrivit unei concepții unitare și originale, a noului în toate domeniile, de la investigația teoretică la acțiunea concretă, atît pe plan intern, cît și pe plan internațional. Primul dintre cincinalele „Epocii Nicolae Ceaușescu" a deschis — în lumina hotărîrilor și strategiilor stabilite de istoricul Congres al IX-lea — calea afirmării noului în întreaga viață economico-socială, a unor profunde prefaceri calitativ-intensive, pentru ca cel de-al doilea cincinal să le propulseze pe o scară largă, în conformitate cu cerințele etapei și tendințele ce se prefigurau, constituind puntea de legătură spre trecerea la înfăptuirea obiectivului strategic al partidului — făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate —, elaborat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în funcție de exigențele generale ale edificării noii orînduiri și de condițiile concrete ale României, exemplu de strategie revoluționară, materialist dialectică și istorică creatoare, contribuție de seamă a tovarășului Nicolae Ceaușescu la îmbogățirea teoriei și practicii construcției socialiste. Potrivit Programului pe termen lung de înfăptuire a acestui obiectiv istoric, următoarele două cincinale au reprezentat etape majore în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Realizările din aceste cincinale — în ciuda condițiilor economice internaționale grele în care s-au desfășurat — permit să se treacă la o nouă etapă în dezvoltarea economico-socială a țării, care, în conformitate cu hotărîrile istoricului Congres al XIII-lea, va marca, tocmai prin consolidarea și adîncirea tuturor prefacerilor de pînă acum, înfăptuirea în linii generale a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

De la acumulările obținute la saltul calitativ-intensiv

De la acumulările obținute la saltul calitativ-intensiv — iată esența obiectivului formulat de tovarășul Nicolae Ceaușescu privind trecerea României la un nou stadiu de dezvoltare economico-socială. Ca atare, accentuarea laturilor calitative, aprofundarea caracterului intensiv — ca temelie a dezvoltării în noua etapă — sînt, în programele economico-sociale stabilite pentru cincinal, implicate nemijlocit în concretizarea cifrelor de plan, reprezentînd însăși condiția atingerii nivelurilor cantitative ale indicatorilor de producție. Este vorba, în esență, de a se folosi la un nivel nou, superior, solida bază tehnico-materială creată și dezvoltată în perioadele anterioare, prin eforturile îndelungate depuse, de realizarea unei puternice creșteri a productivității sociale a muncii (70 la sută în industrie), printr-un aport sporit nu numai al nivelului tehnic, dar și al organizării muncii, al întăririi ordinii și disciplinei, de ridicarea substanțială a eficienței economice, prin obținerea unei dinamici susținute a venitului național (60—65 la sută) cu o creștere mult mai mică a investițiilor (19,5 la sută), a dotării cu fonduri fixe, a consumului energetic și de materii prime și materiale, fiind prevăzută o sporire

importantă a producţiei la 1 000 lei fonduri fixe şi una de 30—32 la sută a indicelui de valorificare a materiilor prime, materialelor şi energiei.

Rolul hotărîtor al ştiinţei

La accentuarea caracterului intensiv şi a laturilor calitative ale dezvoltării, o contribuţie esenţială, mereu sporită, sînt chemate să aducă cercetarea ştiinţifică şi ingineria tehnologică. Creşterea rolului ştiinţei şi tehnologiei, încorporarea în producţie, în activitatea economico-socială a celor mai avansate realizări ale cunoaşterii umane — preocupări constante ale partidului nostru — constituie cerinţe obiective ale progresului în lumea contemporană, cu atît mai mult subliniate în condiţiile actualei noi faze a revoluţiei ştiinţifico-tehnice.

Un rol de prim ordin în racordarea strategiei dezvoltării româneşti la exigenţele revoluţiei ştiinţifico-tehnice contemporane, în îndrumarea şi coordonarea întregii activităţi de cercetare ştiinţifică şi inginerie tehnologică, în elaborarea şi realizarea programelor de dezvoltare economico-socială a ţării, în aşezarea la baza lor a cuceririlor ştiinţifice şi tehnice moderne, în înflorirea continuă a ştiinţei româneşti şi afirmarea acesteia tot mai puternică în lume l-a avut şi îl are tovarăşa academician doctor inginer **Elena Ceauşescu**, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, preşedintele Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului, strălucit om politic şi de ştiinţă, savant de reputaţie mondială.

Modernizarea echipamentului productiv, automatizarea, cibernetizarea şi robotizarea producţiei, dezvoltarea unor materiale noi, superioare, reducerea consumurilor specifice, refolosirea şi recuperarea materialelor, ameliorarea soiurilor de plante şi raselor de animale pe baza biotehnologiilor şi ingineriei genetice, valorificarea resurselor energetice mai sărace sau mai greu accesibile, îmbunătăţirea randamentelor în exploatarea zăcămintelor şi în utilizarea energiei, dezvoltarea energeticii nucleare şi punerea în valoare într-o măsură semnificativă a surselor noi, economisirea energiei, sporirea generală a eficienţei şi rentabilităţii întregii activităţi economice, protecţia mediului înconjurător, ridicarea calităţii vieţii — sînt, toate acestea, direcţii prioritare de acţiune pentru creaţia ştiinţifică şi tehnică originală în actuala perioadă, aflate, de altfel, în strînsă conexiune cu principalele „străpungeri", adevărate „vîrfuri de lance", ale revoluţiei ştiinţifico-tehnice pe plan mondial: microelectronica, robotica, energiile noi, materialele noi, biotehnologia.

O importanţă fundamentală şi o semnificaţie deosebită prezintă faptul că, aşa cum se poate constata, cercetarea ştiinţifică şi dezvoltarea tehnologică sînt orientate — potrivit programelor stabilite — spre modernizarea, deopotrivă, a industriei şi agriculturii, ceea ce atestă consecvenţa şi continuitatea preocupării partidului nostru pentru asigurarea unui raport optim în dezvoltarea acestor două ramuri de bază ale economiei româneşti.

De accentuarea laturilor calitative şi aprofundarea caracterului intensiv al dezvoltării depinde în mod nemijlocit înfăptuirea obiectivelor stabilite de ridicare a nivelului de trai al celor ce muncesc, al poporului: obţinerea unei creşteri a retribuţiei medii reale cu 6—8 la sută şi a veniturilor reale ale ţărănimii tot cu 6—8 la sută pe cincinal; realizarea unui program

de construcție a 750 mii locuințe noi, cu o suprafață utilă de 45 milioane mp; trecerea treptată la săptămina de lucru de 44—42 ore, pînă în anul 1990, în toate sectoarele de activitate etc.

Toate prefacerile calitativ-intensive prevăzute au condiții corespunzătoare de realizare în cadrul economico-organizatoric creat prin aplicarea fermă a noului mecanism economico-financiar, a principiilor și normelor autoconducerii muncitorești și autogestiunii, prin asigurarea participării nemijlocite a oamenilor muncii la conducerea întregii activități economico-sociale.

Exigențe ale contribuției sporite a schimburilor externe

Pe ansamblul întregului cincinal, o dimensiune fundamentală a dezvoltării economico-sociale a țării o constituie participarea intensă a României la diviziunea internațională a muncii — cerință a progresului fiecărei economii naționale în condițiile contemporane, ale interdependențelor crescînde din economia mondială. În conformitate cu exigențele de calitate și eficiență, ce caracterizează ansamblul procesului de dezvoltare economico-socială a țării în noua etapă, și în corelație strînsă cu prefacerile moderne din întreaga economie, se urmărește — potrivit exigențelor exprimate de tovarășul Nicolae Ceaușescu — o îmbunătățire mai marcată, sub raportul structurii și eficacității, a necesarei participări a României la schimburile mondiale, prin creșterea ponderii mașinilor și utilajelor, a celorlalte produse prelucrate și, mai ales, înalt prelucrate în cadrul exporturilor, ridicarea generală a nivelului tehnic și competitivității produselor livrate, adaptarea flexibilă la cerințele piețelor internaționale, valorificarea superioară a materiilor prime importate. Printr-o dinamică mai înaltă a exporturilor — față de importuri judicios dimensionate — este avută în vedere realizarea unei balanțe comerciale active, care să asigure lichidarea în cel mai scurt timp a părții rămase din datoriile externe, realizarea pe termen lung a unei balanțe de plăți echilibrate și consolidarea rezervelor valutare ale țării. O importantă extindere capătă formele moderne de cooperare în producție, știință și tehnică cu alte state, acțiunile de specializare, de executare a unor obiective pe terțe piețe, constituirea de societăți mixte, promovîndu-se în general legături economice pe termen lung și așezarea lor pe baza unor acorduri și instrumente de colaborare stabile și de durată.

Este vorba, în esență, de sporirea mereu mai puternică a contribuției activității de comerț exterior și cooperare economică internațională la realizarea produsului social, la modernizarea economiei românești, la îmbunătățirea continuă a pozițiilor ei în economia mondială.

În promovarea schimburilor și cooperării economice internaționale, România va acorda în continuare o atenție de prim ordin dezvoltării legăturilor economice cu țările vecine, cu țările C.A.E.R., în primul rînd cu Uniunea Sovietică, în general cu țările socialiste. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, România va acționa cu toată hotărîrea pentru dezvoltarea relațiilor cu țările socialiste din C.A.E.R., pentru realizarea Programului economic de lungă durată, înfăptuirea specializării și cooperării în producție, precum și a Programului complex tehnico-științific pînă în anul 2000, acestea fiind menite să asigure dezvoltarea puternică a fiecărei țări socialiste, înfăptuirea programelor pe care fiecare țară socialistă le-a adoptat în cadrul congresului partidului său, făurirea cu succes a socialismului și comunismului, ridicarea bunăstării generale a popoarelor, creșterea prestigiului socialismului în lume. În concepția României, este necesar ca țările socialiste să se concentreze mai mult în direcția dezvoltării colaborării economice dintre ele, a soluționării cu forțe unite a problemelor pe care le ridică mersul înainte al construcției noii orînduiri.

Totodată, țara noastră va amplifica și diversifica pe mai departe schimburile și cooperarea economică cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, fără deosebire de mărime, potențial, nivel de dezvoltare, situare geografică sau sistem politico-social, înțelegînd să așeze la baza raporturilor sale economice cu toate acestea respectarea strictă a principiilor independenței și suveranității naționale, egalității depline în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

Pentru realizarea programelor sale de înaintare economico-socială, poporul român are nevoie de liniște și pace. La fel lui, toate popoarele lumii. Iată temeiul vibrantei chemări pe care — în actualul moment, cu adevărat de cumpănă, cînd manifestările de

Imagini care defines

criză și dezechilibru pe plan economic se combină, la scară mondială, cu încordări politice, cu conflicte între state, cu o aberantă cursă a înarmărilor, cînd atîtea bombe sînt gata să explodeze, de la cele nucleare la cea a subdezvoltării — România, tovarășul Nicolae Ceaușescu o adresează factorilor de decizie politică de pretutindeni de a pune, mai presus de toate, interesele comune ale continuării dezvoltării generale și salvgardării păcii mondiale. Concepută de tovarășul Nicolae Ceaușescu ca o strategie a evitării confruntării, ca o pîrghie a progresului și ca o armă a păcii, conlucrarea internațională este singura în măsură să identifice soluțiile corespunzătoare, reciproc acceptabile, pentru angajarea pe drumul rațional al dezarmării, pentru stingerea conflictelor și litigiilor dintre state exclusiv prin mijloace politice, pentru depășirea dificultăților, a crizei economice mondiale, pentru lichidarea anomaliilor de dezvoltare, pentru asigurarea unui viitor de progres și pace, într-o lume mai dreaptă și mai bună, fără arme și fără războaie, a dezvoltării, a înțelegerii între popoare.

dr. Ilie Șerbănescu

...oul chip al patriei

ROMÂNIA
şi marile cauze ale omenirii

Un program complex și cuprinzător de dezarmare - condiția esențială a păcii, a securității tuturor statelor

Calea spre asigurarea păcii în epoca actuală, a liniştii şi securităţii tuturor statelor, trece obligatoriu, în concepţia României, prin adoptarea unor măsuri ferme de oprire a cursei înarmărilor, prin elaborarea şi aplicarea unui program complex şi cuprinzător de dezarmare. Complex, pentru că, pornind de la multiplele aspecte şi implicaţii ale înarmărilor, de la dimensiunile lor cantitative şi calitative, el vizează o abordare unitară a acestora, în cadrul unui proces dinamic, de la simplu la complex, avînd ca finalitate înfăptuirea dezarmării generale, garantarea unei securităţi reale şi egale pentru toate statele. Cuprinzător, pentru că, situînd, în centrul priorităţilor, eliminarea celor mai periculoase arme de distrugere în masă, respectiv a armelor nucleare, el preconizează, concomitent, negocieri susţinute în toate domeniile înarmărilor, interzicerea şi lichidarea armelor chimice, a celor radiologice, reduceri masive ale trupelor, armamentelor convenţionale şi cheltuielilor militare, prin realizarea echilibrului militaro-strategic la niveluri tot mai reduse ale competiţiei militare.

Dînd glas preocupării neabătute a României în această privinţă, poziţiei ei consecvente privind oprirea cursei înarmărilor şi înfăptuirea dezarmării, ca o cerinţă majoră a epocii actuale, preşedintele **Nicolae Ceauşescu** sublinia: **„Considerăm necesară trecerea la elaborarea unui program complex de dezarmare generală, în centrul căruia să se afle dezarmarea nucleară, dar care să aibă în vedere toate armele, aşa-zise clasice, cu atît mai mult cu cît unele dintre acestea, din punct de vedere al forţei de distrugere, se apropie foarte mult de armele nucleare. Numai un program complex de dezarmare generală va deschide calea pentru realizarea dezarmării nucleare, pentru a asigura reducerea pericolului de război, pentru întărirea încrederii, pentru a da posibilitatea fiecărei naţiuni să-şi concentreze forţele spre dezvoltarea independentă, fără teama vreunei agresiuni"**.

Prin totalitatea obiectivelor sale, ca şi prin ţelul final avut în vedere, programul preconizat de România este conceput ca un instrument politic şi practic de maximă importanţă, menit să contribuie în mod eficient la edificarea unui nou şi durabil sistem de pace, de securitate, la nivel mondial, să permită înlăturarea unei conflagraţii nucleare cu efecte devastatoare, să asigure progresul paşnic al tuturor naţiunilor. De aceea, în optica ţării noastre, este vital ca demersurile din sfera dezarmării să încorporeze eforturile şi iniţiativa tuturor statelor, atît la nivel regional, cît şi global, atît pe plan bilateral, cît şi multilateral, să urmărească asigurarea dorinţelor de securitate ale tuturor. Este vital ca ele să corespundă dezideratelor de pace ale tuturor popoarelor, să ducă la adoptarea unor măsuri ferme, neîntîrziate, sub un control internaţional strict şi eficient.

Fidelă acestei orientări de principiu, concepţiei despre necesitatea absolută a dezarmării în epoca actuală, România promovează o politică de pace, înţelegere şi colaborare internaţională, de schimburi şi dialog activ cu toate ţările, indiferent de orînduire socială, de aşezare geografică, de potenţial economic sau militar. Convingerea ei, permanent afirmată, a fost şi rămîne aceea că oprirea iraţionalei curse a înarmărilor şi trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară, ca şi soluţionarea durabilă a altor probleme ale lumii contemporane, trebuie să fie opera acţiunii comune a popoarelor, a tuturor forţelor înaintate, progresiste, democratice şi realiste ale contemporaneităţii. În acest spirit, ea s-a pronunţat constant pentru întărirea unităţii de acţiune în lupta consacrată preîntîmpinării unui nou război mondial, a unei catastrofe nucleare, pentru măsuri reale şi urgente — pînă nu este prea tîrziu! Momentul de cumpănă pe care îl trăieşte întreaga noastră planetă, ca urmare a furibundei competiţii militare actuale, a experimentării, producerii şi amplasării continue de noi arme, îndeosebi nucleare, reclamă o nouă abordare a problemelor păcii şi războiului, soluţionarea lor fermă şi durabilă, în interesul tuturor popoarelor. Acestui obiectiv major, de importanţă vitală pentru epoca actuală, pentru însuşi viitorul omenirii, îi este consacrat programul românesc de dezarmare — parte integrantă, organică, a politicii de pace, colaborare şi înţelegere internaţională a României socialiste.

Prioritatea dezarmării nucleare

Desigur, principala preocupare din domeniul dezarmării, al acțiunilor pentru preintimpinarea unui nou război mondial, cu efecte catastrofale, o reprezintă adoptarea de măsuri cuprinzătoare privind interzicerea totală și necondiționată a armelor nucleare, scoaterea lor completă din arsenalele statelor. Mutația survenită în domeniul înarmărilor, după al doilea război mondial, ca și întrebările actuale asupra modului de asigurare a securității planetei, a tuturor popoarelor, au fost determinate în primul rînd de descoperirea, producerea și folosirea armei atomice, de riscurile crescinde ale unui holocaust nuclear. Cantitativ și calitativ, armele nucleare au continuat să se dezvolte, să prolifereze, iar „monopolul nuclear", deținut inițial de S.U.A., s-a dovedit o realitate provizorie, de scurtă durată. Astăzi, „clubul nuclear" cuprinde oficial doar cîteva țări, dar numeroase alte state dispun, declarat sau nu, de capacitatea de a produce asemenea arme. Tratatul de neproliferare, din 1968, nu a putut opri un asemenea fenomen, explicabil pînă la un punct, dar și mai îngrijorător este că unele restricții și acorduri limitate, încheiate de-a lungul anilor, nu au pus nici o stavilă reală în fața dezvoltării arsenalelor deja existente, în fața extinderii pe verticală a înarmărilor nucleare. Perfecționări tehnologice și științifice, resurse dintre cele mai importante și costisitoare au ajuns să fie consacrate scopului exclusiv, mereu supradimensionat, al unei ipotetice securități bazate pe forță, pe „descurajarea nucleară". S-a ajuns astfel, prin continuă escaladă, ca omenirea să poată fi distrusă nu o dată, ci de mai multe ori, ca ipoteticul „echilibru", realizat prin sporirea continuă a înarmărilor, să fie un „echilibru al terorii" sau al „distrugerii reciproc asigurate". Ruperea lui, în cazul unor evoluții potențial incontrolabile sau al unei simple erori de calcul, a unui accident nuclear, s-ar solda cu efecte catastrofale pentru toate statele, pentru înseși condițiile de existență ale vieții pe pămînt.

Prioritatea dezarmării nucleare, în cadrul eforturilor de inversare a actualelor tendințe, de asigurare a păcii și vieții popoarelor, decurge nemijlocit din caracterul extrem de periculos al noilor arme, din multiplele riscuri reprezentate de prezența lor în arsenalele statelor. De aceea, în ansamblul programului românesc de dezarmare, un loc central revine noii abordări a problemelor păcii, revizuirii și înlăturării tuturor acelor concepții, noțiuni sau doctrine născute în ultimele decenii, ca un corolar al descoperirii și perfecționării armei atomice, și potrivit cărora aceasta ar putea să asigure întărirea capacității de apărare, să asigure securitatea țărilor, a omenirii în ansamblu. De fapt, noile arme, noile armamente, fac imposibil — din punct de vedere politic, moral și existențial, datorită efectelor lor generale, suportate de toate popoarele — un nou război mondial. Consecințele folosirii lor sînt practic inacceptabile și fără discriminări. Aceasta determină, în mod constant, maximă responsabilitate cu privire la destinele păcii mondiale, necesitatea unor acțiuni convergente, solidare, pătrunse de grijă pentru destinul umanității, în vederea renunțării la tezele perimate ale echilibrului pe bază de forță, în vederea înlocuirii lor cu singura teză posibilă pentru condițiile actuale: asigurarea securității generale prin măsuri ferme și reale de dezarmare, în primul rînd nucleară.

Urmărind interzicerea totală și lichidarea armelor nucleare din arsenalele statelor, programul românesc în această privință cuprinde sprijinul deplin și activ pentru toate propunerile vizînd eliminarea graduală și totală a acestor arme, a altor mijloace de distrugere în masă, se pronunță împotriva militarizării spațiului cosmic, a altor acțiuni destabilizatoare, și preconizează — ca un prim și necesar pas spre calea dezarmării — oprirea neintirziată a testelor nucleare, a experimentării, producerii și amplasării de noi arme

de distrugere în masă. Viziunea unei lumi denuclearizate, în strînsă relație cu dezarmarea convențională, trece obligatoriu prin înlăturarea spectrului care apasă asupra popoarelor, prin adoptarea de măsuri eficiente, fie globale, fie parțiale, de sporire a securității statelor, a diferitelor regiuni ale lumii. În acest sens, merită amintit sprijinul constant de care se bucură, în concepția României, ideea creării de zone denuclearizate și fără arme chimice și, în acest context, demersul constant pentru crearea unei asemenea zone în Balcani, în strînsă corelație cu eforturile vizînd instituirea de asemenea zone în nordul și centrul Europei, în alte puncte ale globului. Pornind de la analiza multilaterală a situației internaționale actuale, a diferitelor cauze și implicații ale înarmărilor, România este conștientă de dificultatea întregului proces, de faptul că soluționarea complexelor probleme ale dezarmării va necesita, probabil, timp îndelungat. Dar aceasta nu înseamnă expectativă sau defetism. Dimpotrivă, măsurile concrete, eficiente, începînd cu cele două superputeri, cu țările puternic înarmate, sînt mai necesare ca oricînd. Acesta este sensul programului românesc de dezarmare, mesajul lui mobilizator, aflat în strînsă interdependență cu necesitatea făuririi unui sistem eficient și durabil de securitate internațională, de asigurare a securității tuturor statelor. Acesta este țelul final al acțiunilor preconizate de țara noastră, ca un efect al eforturilor unite ale tuturor popoarelor.

Europa — teatru prioritar de acțiune

Comparativ cu celelalte regiuni ale lumii, Europa este continentul cel mai înarmat, mai atins de aripa nefastă a „erei atomice". Prezența celor două blocuri militare opuse, potențialul nuclear și convențional ce revine principalelor state membre, învățămintele celor două războaie mondiale izbucnite de aici și tensiunile acumulate în ultimii ani determină continuu o interogație acută cu privire la destinul Europei, la soarta ei într-o lume marcată de atîtea incertitudini. În ultimii ani, amplasarea eurorachetelor a făcut ca această problemă să capete noi dimensiuni, să-și dobîndească o semnificație deplină și acută pentru înseși destinele păcii mondiale. Nimeni nu poate asista pasiv la evoluțiile de pe continentul nostru, dacă ar fi să amintim doar învățămintele trecutului și, totodată, rolul capital jucat de Europa în dezvoltarea civilizației umane, în propulsarea lumii pe orbita epocii moderne. În condiții de unitate, de conlucrare, de dezvoltare a tradițiilor comune create de-a lungul secolelor, dar și de reevaluare a marelui ei potențial actual, Europa poate și trebuie să-și asume o pondere sporită în actualele desfășurări internaționale, să contribuie la realizarea unor acorduri concrete și cuprinzătoare de dezarmare, la eliberarea omenirii de spectrul unui nou război, cu efecte nimicitoare.

Desigur, avînd în vedere întreaga gamă de evoluții și de fenomene actuale, rolul sporit al Europei, ponderea și demersurile ei trebuie să se manifeste începînd cu sine. Eliminarea armelor nucleare de pe teritoriul ei, sporirea încrederii și conlucrării popoarelor europene, corespunzător obiectivelor de fond ale Actului final de la Helsinki, exigențelor unui trainic sistem de securitate și cooperare pe continent, se impun tot mai mult ca o cerință prioritară, unanim angajantă. În acest sens, programul românesc de dezarmare acordă Europei rolul de facto ce-i revine. Mai întîi, anticipînd unele evoluții actuale din domeniul discuțiilor de dezarmare, de oprire a cursei înarmărilor, țara noastră s-a pronunțat constant pentru abordarea independentă a diferitelor faze și probleme ale dezarmării, pentru un acord separat asupra retragerii rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa, a căror amplasare a complicat serios climatul european și internațional din ultimii ani; în aceasta, ea a văzut și vede o premisă importantă de lichidare a tuturor armelor nucleare de pe continentul nostru, un pas concret și eficient pe calea dezarmării. În al doilea rînd, ținînd seama de configurația strategică generală, de potențialul politic, economic și militar al Europei, țara noastră a relevat constant rolul de forță motrice al continentului în determinarea unei noi abordări a problemelor mondiale actuale, în convenirea și aplicarea unor măsuri cuprinzătoare de dezarmare nucleară și convențională, de asigurare a securității statelor la niveluri cît mai reduse ale înarmărilor.

Conform noilor evoluții, inițiativelor sovietice din 1987 și propunerilor americane, încheierea unui acord asupra retragerii rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa, paralel cu inițierea de negocieri asupra rachetelor operativ-tactice, cu rază mai scurtă de acțiune, pare să fie nu doar posibilă, ci și foarte probabilă, demonstrînd realismul pașilor propuși de România. Fructificarea promisiunilor apărute — prin convenirea, încă în acest an, a unui acord de retragere a eurorachetelor — se impune, de aceea, cu maximă necesitate. Totodată, este evident că o eventuală înțelegere în această privință nu ar elimina decît parțial spectrul nuclear ce apasă asupra continentului și nu ar soluționa multe alte probleme deschise. Exigențele programului complex de dezarmare, ale păcii și securității generale, reclamă să se facă totul pentru încheierea unui acord neîntîrziat în privința retragerii rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa și, totodată, să se treacă la eliminarea tuturor armelor nucleare de pe continent și din lume, la convenirea și aplicarea unor măsuri hotărîte de dezarmare convențională, de reducere a caracterului militar și crearea condițiilor pentru desființarea concomitentă a celor două blocuri militare opuse din Europa, să se înainteze, prin acțiuni convergente, progresive, spre făurirea unei lumi fără arme și fără războaie. Doar în felul acesta se poate asigura o securitate reală și durabilă pentru popoarele europene, pentru întreaga omenire.

Dezarmarea — un proces de amplă perspectivă

Europa constituie, poate, exemplul cel mai concludent pentru multiplele exigențe din cîmpul dezarmării, pentru modul cum se impun a fi tratate și soluționate problemele opririi cursei înarmărilor în epoca actuală. Existenței unui mare număr de arme nucleare pe continent, inclusiv la limita dintre cele două mari blocuri militare opuse, îi corespunde o concentrație simetrică neobișnuită de trupe și baze străine, de armament așa-zis „clasic" sau convențional. Extinderea continuă a cursei înarmărilor, pe verticală și pe orizontală, a făcut ca armele clasice să se apropie, prin forța lor de distrugere, de armele nucleare, ca diferitele componente ale înarmărilor să implice un potențial distructiv mereu ascendent. Apar evidente, în aceste condiții, semnificația unui program complex și cuprinzător de dezarmare, cum preconizează România, importanța lui decisivă pentru înlăturarea

tuturor factorilor de risc, de tensiune, de sporire a neîncrederii dintre state.

Multiplu determinată, ideea programului complex ține seama și de contextul general al dezarmării nucleare, de cadrul general al concepțiilor despre un echilibru militaro-strategic reciproc convenabil și stabil, la niveluri tot mai reduse ale înarmărilor, sub un strict control internațional. Nu doar ca necesitate imperioasă, ci și ca domeniu complementar și simultan de acțiune pentru eforturile de dezarmare nucleară, reclamat de numeroase state, dezarmarea convențională reprezintă o parte integrantă, organică, a măsurilor preconizate, a demersurilor vizînd făurirea unei lumi fără arme și fără războaie. În vederea ei, a menținerii și apărării păcii, România a preconizat constant un program de dezarmare generală, care să cuprindă toate armamentele convenționale sau clasice, armele chimice, efectivele și cheltuielile militare. În acest sens, ea a propus reducerea trupelor, armamentelor și cheltuielilor militare ale statelor cu 25 la sută, pînă în anul 1990, sprijinind activ și participînd la elaborarea Apelului-program al statelor participante la Tratatul de la Varșovia în această privință; totodată, acordînd o importanță deosebită acestei acțiuni, reducerii generale a înarmărilor convenționale, țara noastră preconizează continuarea neabătută a acestui proces, astfel încît, pînă în anul 2000, concomitent cu înfăptuirea inițiativelor vizînd reducerea și eliminarea armelor nucleare, să se ajungă la o diminuare generală, cu cel puțin 50 la sută, a trupelor, efectivelor și cheltuielilor militare ale statelor. Înfăptuirea unui asemenea program ar avea, în optica României, o semnificație deosebită pentru întregul proces al dezarmării, ar contribui la întărirea încrederii, a securității tuturor statelor; de asemenea, corespunzător marilor necesități actuale, dorințelor de progres pașnic ale tuturor popoarelor, ar permite eliberarea unor imense resurse materiale, umane și financiare, irosite pe altarul înarmărilor, și folosirea lor în scopuri productive, în folosul progresului liber și echilibrat al întregii omeniri. Dovada cea mai clară a angajării ei constante în această direcție, în sensul unor acțiuni și eforturi consecvente de dezarmare, o reprezintă, desigur, măsura adoptată anul trecut, în cadrul referendumului de la 23 noiembrie, privind reducerea unilaterală, cu 5 la sută, a trupelor și armamentelor proprii și cu circa 10 la sută a cheltuielilor militare. Este o măsură conformă cu programul complex preconizat de România, dar și un act politic de valoare deosebită. Căci, în concepția țării noastre, sînt imperios necesare o nouă abordare a căilor de soluționare a problemelor păcii și războiului, creșterea răspunderii și implicării efective a tuturor statelor. Iar dovada cea mai clară a acestei angajări o reprezintă faptele și acțiunile concrete, măsurile propriu-zise. Reducerea hotărîtă de România indică un asemenea drum, fiind însoțită, de altfel, de apelul adresat tuturor celorlalte state, guvernelor și popoarelor, de a proceda la acțiuni similare, de a adopta măsuri efective de dezarmare, chiar înaintea realizării unor acorduri corespunzătoare în acest domeniu.

O măsură necesară și urgentă, în același context al unui program cuprinzător de dezarmare, o reprezintă, în concepția României, interzicerea și lichidarea armelor chimice, ca mijloace de distrugere în masă deosebit de periculoase, aflate sub incidența unor preocupări de dezvoltare și perfecționare. Încheierea unei convenții internaționale în această privință, ca pas posibil în viitorul apropiat, nu înlătură și nu diminuează rolul altor acțiuni convergente, mai limitate, țintind la reducerea ariei de răspîndire și, în final, la lichidarea acestor arme. De aceea, un loc însemnat, în programul general al României, îl ocupă crearea unei zone fără arme chimice în Balcani, pornind de la inițiativa comună a șefilor de stat al României și Bulgariei din decembrie 1985. Complementară demersurilor vizînd transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, liberă de arme nucleare, de baze și de trupe străine, această inițiativă corespunde obiectivelor interdependente ale programului de dezarmare susținut de țara noastră, reprezintă o contribuție la promovarea cauzei securității europene și internaționale.

Nu în mică măsură ar contribui la atingerea acelorași obiective intensificarea eforturilor și demersurilor pentru lichidarea bazelor militare de pe teritoriile altor state, retragerea trupelor străine în limitele teritoriului național, reducerea ponderii activității militare a Pactului Atlanticului de Nord și Tratatului de la Varșovia și crearea condițiilor pentru desființarea lor concomitentă, încetarea manevrelor militare în apele internaționale, a demonstrațiilor de forță la granițele altor țări. Toate acestea ca măsuri menite să asigure o stabilitate și o securitate sporite pe plan internațional, crearea condițiilor pentru progresul liber, independent, al tuturor statelor, pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare economică-socială ale tuturor popoarelor.

Adaptat diferitelor evoluții și exigențe actuale, programul românesc implică o viziune dinamică asupra dezarmării, ca proces unitar, ascendent, evoluînd de la simplu la complex și avînd ca finalitate asigurarea viitorului pașnic al întregii omeniri, făurirea unei lumi fără arme și fără războaie. Pe de o parte, el pornește, în mod firesc, de la marea amenințare pe care sporirea continuă a cursei înarmărilor — pe orizontală și pe verticală, cantitativ și calitativ — o reprezintă pentru întreaga omenire, pentru însăși supraviețuirea speciei umane. Pe de altă parte, el are în vedere imensa irosire de resurse în scopuri neproductive și necesitatea reorientării lor în folosul progresului economico-social al națiunilor, al soluționării unor probleme acute pe planul dezvoltării. Prin aceasta, capătă relief deplin esența **umanistă** a programului românesc de dezarmare cuprinzătoare, capacitatea lui de a surprinde — într-o viziune de ansamblu, integratoare — necesitățile cele mai presante ale epocii, relația subtilă și incontestabilă dintre dezarmare și dezvoltare, dintre pace și progres. În acest sens, se poate conchide, asemenea multor studii și prognoze actuale, că pacea este condiția vitală a oricărei creații în epoca noastră, iar dezarmarea este condiția esențială a păcii.

Ion Madoșa

ROMÂNIA
și marile cauze
ale omenirii

Rolul și răspunderile Europei

Edificarea unei Europe unite, a păcii, colaborării și securității, eliberată de riscurile distrugerii nucleare, bazată pe respectarea independenței și suveranității naționale, a orînduirii sociale din fiecare țară, reprezintă o constantă a politicii externe românești, căreia partidul și statul român, președintele Nicolae Ceaușescu i-au consacrat numeroase propuneri și demersuri, reamintind, zi de zi, lumii că dezarmarea, apărarea păcii pe continent reprezintă o cauză generală, o cauză a tuturor statelor și popoarelor. România este prezentă în toate marile dezbateri și acțiuni în care în joc sînt pacea, libertatea și independența popoarelor, progresul omenirii. Țara noastră se află, astfel, în eșalonul de frunte al celor care contribuie în mod activ la cristalizarea și fundamentarea conceptului securității europene, la întrunirea condițiilor pentru organizarea și buna desfășurare a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (CSCE), care, în deceniul trecut, a elaborat Actul final de la Helsinki — document istoric, ce consacră principiile noi de relații intereuropene și definește, totodată, un amplu program de acțiune comună pentru edificarea unui continent al păcii, securității și cooperării —, contribuind la bunul mers al reuniunilor general-europene de la Belgrad, Madrid și Viena.

În concepția României, a președintelui Nicolae Ceaușescu, securitatea europeană reclamă crearea unui sistem de angajamente ferme din partea tuturor statelor, precum și măsuri concrete de natură să ducă la excluderea forței și a amenințării cu folosirea forței în relațiile intereuropene, să ofere tuturor țărilor garanții depline că se află la adăpost de orice act de agresiune: un asemenea sistem va trebui să asigure dezvoltarea pașnică, nestingherită a fiecărei națiuni, în conformitate cu propria voință, într-un climat de respect reciproc al independenței și suveranității naționale, neamestec în treburile interne, deplină egalitate în drepturi a tuturor statelor și popoarelor. Înfăptuirea securității europene trebuie să constituie o premisă și, deopotrivă, o consecință a dezvoltării multilaterale — pe plan politic, economic, tehnico-științific, cultural, social — a relațiilor de colaborare între toate statele continentului, indiferent de orînduirea lor socială și politică.

Pe baza acestei concepții principiale și cuprinzătoare, România a participat și participă activ la toate reuniunile consacrate edificării securității europene, semnificativ fiind că, în documentele acestora, de fiecare dată, s-au regăsit o serie din inițiativele și propunerile țării noastre.

Activitatea dinamică și susținută a României este reflectată de cele 16 propuneri concrete prezentate de țara noastră la actuala reuniune general-europeană de la Viena, propuneri ce se referă la probleme majore ale procesului CSCE, cum ar fi întărirea respectului față de principiile de drept ce trebuie să guverneze relațiile dintre state, oprirea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării nucleare și convenționale în Europa, eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune, a tuturor rachetelor și armelor nucleare și chimice, adoptarea unor măsuri reale în direcția reducerii cheltuielilor militare, a forțelor armate și armamentelor. O serie de alte propuneri ale țării noastre privesc adoptarea de măsuri practice pentru eliminarea obstacolelor din calea colaborării economice și tehnico-științifice între statele participante, precum și propuneri privind întărirea cooperării în problemele umanitare, pornind de la prioritatea asigurării drepturilor fundamentale ale omului la muncă, la educație, la locuință, la pregătire profesională, a celorlalte drepturi și libertăți fundamentale.

Acțiunile românești pledează pentru asumarea unui **rol sporit Europei în eforturile de dezarmare, de asigurare a păcii.** După cum este cunoscut, continentul nostru este suprasaturat de armamente clasice și nucleare. Potrivit aprecierilor făcute atît în U.R.S.S., cît și în S.U.A., ca și de către forumuri internaționale, de oameni de știință din diverse țări, ambele state nucleare au stocate în Europa și, în genere, în bazele lor militare, mijloace nucleare în stare să distrugă lumea de mai multe ori. Arsenalele nucleare existente pe continentul nostru, sau destinate acestuia, echivalează cu o cantitate de explozibil de cinci ori mai mare decît cantitatea folosită pînă acum în întreaga istorie a războaielor, fiind suficientă pentru a distruge viața și civilizația pe întreaga planetă. Pornind tocmai de la aceste realități, de la rolul și răspunderea uriașă ce revin, în prezent, continentului nostru, președintele Nicolae Ceaușescu sublinia că nu există în lume o altă forță, în afara Europei, care să poată contribui, în mod hotărîtor, la soluționarea problemelor complexe, grave, ale vieții internaționale, în primul rînd a celor legate de asigurarea unui viitor pașnic întregii omeniri. **„Mai mult ca oricînd** — arăta tovarășul **Nicolae Ceaușescu** — **este necesar să facem totul pentru o Europă fără rachete cu rază medie de acțiune, fără nici un fel de rachete nucleare sau alte arme atomice, pentru o Europă unită, bazată pe respectul orînduirii sociale în fiecare țară și pe dorința de a conlucra pentru dezvoltarea economico-socială a fiecărei națiuni, pentru soluționarea marilor probleme**

ale lumii contemporane, inclusiv a subdezvoltării, în interesul tuturor popoarelor, al colaborării internaționale". Este o chemare la rațiune lansată popoarelor, factorilor de răspundere, tuturor forțelor progresiste și realiste, adresată de președintele Nicolae Ceaușescu, încă din 1982, de la tribuna Conferinței Naționale a partidului.

În ultima perioadă au apărut posibilități noi pentru a progresa în direcția reducerii arsenalelor nucleare pe continent, atestînd valoarea de pionierat a bogatelor și variatelor propuneri avansate constant de România. Țara noastră și-a exprimat, de la bun început, sprijinul activ față de propunerile de dezarmare nucleară ale U.R.S.S., din 15 ianuarie 1986, și a salutat inițiativele părții sovietice la reuniunea sovieto-americană la nivel înalt de la Reykjavik, din octombrie anul trecut. Sesizînd dialectica unei soluționări graduale a problemelor păcii și dezarmării, a unei abordări pe etape, pas cu pas, președintele **Nicolae Ceaușescu** sublinia imediat după reuniunea sovieto-americană din capitala islandeză: **„Noi considerăm că problemele armelor nucleare în Europa se pot soluționa fără a le lega de întregul pachet de probleme și, ca atare, pot fi abordate și soluționate independent. Sînt alte probleme care, într-adevăr, au o strînsă legătură — înțelegem bine acest lucru — dar, după părerea noastră, trebuie să acționăm pentru soluționarea nu neapărat globală a tuturor problemelor, ci pe etape — și una din aceste etape ar fi soluționarea eliminării rachetelor din Europa".**

Evenimente care s-au succedat, în prima parte a acestui an, au confirmat punctul de vedere românesc, exprimat, cu vizionară forță, de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Răspunzînd dezideratelor permanente ale popoarelor europene, noile propuneri ale Uniunii Sovietice sînt de natură să contribuie la găsirea unor căi pentru realizarea de înțelegeri separate în privința eliminării rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune, confirmînd însemnătatea abordării pe etape, a „decuplării" eurorachetelor de problemele armelor strategice și cosmice.

Profund convinsă de rolul și răspunderea uriașă ce revin Europei în lumea contemporană, în eforturile vizînd imprimarea unui curs politic nou, spre destindere, securitate și pace, România subliniază necesitatea trecerii de la vorbe la fapte în acest domeniu, la acțiuni concrete, reale de oprire a cursei iraționale a înarmărilor și înfăptuire a dezarmării: ea a decis, în mod unilateral, prin referendumul de la 23 noiembrie 1986, o reducere de 5 la sută a efectivelor, armamentelor și cheltuielilor sale militare, chemînd și alte state să procedeze la fel. Desigur, valoarea de simbol a hotărîrii României a făcut ca Ministerul Afacerilor Externe al țării noastre să fie cel care a transmis, în luna aprilie a acestui an, reprezentanților diplomatici ai statelor membre ale NATO „Propunerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia, către statele membre ale NATO, în problema moratoriului asupra cheltuielilor militare" — o chemare de a se institui, pe bază de reciprocitate, un moratoriu de 1—2 ani asupra creșterii cheltuielilor militare.

Propunerile lansate de România vizează domenii centrale ale problematicii europene și, în general, a păcii și dezarmării: **o a doua etapă a Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare; o conferință de dezarmare convențională în Europa; o conferință internațională specială privind interzicerea experiențelor nucleare; crearea de zone ale păcii și bunei vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine în Balcani, în centrul și nordul Europei; o conferință privind dezvoltarea colaborării economice și a conlucrării în producție între țările europene, precum și o conferință în problemele cooperării tehnico-științifice.**

Organizarea păcii este pentru poporul român o problemă de conștiință, un act de voință și decizie politică. Astăzi, mai mult ca oricînd în istoria de milenii a umanității, este limpede conturată conștiința popoarelor că războiul este o opțiune inacceptabilă în soluționarea marilor probleme cu care se confruntă omenirea și că pacea este condiția soluționării trainice a oricăror probleme litigioase și unica alternativă rațională.

Doina Topor

ROMÂNIA
şi marile cauze ale omenirii

Dialogul, tratativele – unica alternativă raţională la politica de forţă, de război

Războiul — conceput ca „dreptul" celui mai tare de a rezolva în favoarea sa, prin forţa armelor, problemele internaţionale — a constituit, în trecut, principalul mijloc de acţiune pentru „apărarea" intereselor statelor mari în raporturile lor cu ţările mai mici, mai slabe din punct de vedere militar. Cu toate că, astăzi, deviza Romei antice, „dacă vrei pace, pregăteşte-te de război", este complet depăşită — aplicarea ei la scară planetară, în actualul stadiu atins de cursa înarmărilor, devenind o ameninţare directă la adresa întregii omeniri —, în perioada postbelică au avut loc peste 120 de războaie regionale, teritoriale, şi 70 de state au devenit teatru de război, 90 de ţări şi popoare au fost antrenate în conflicte militare. Şi astăzi, ca întotdeauna, războaiele nu aduc oamenilor, popoarelor decît durere şi suferinţă. Tributul acestor aşa-zise războaie locale, din zilele noastre, este şi scump, şi inutil. Scump, pentru că ele au provocat moartea a peste 20 de milioane de oameni, au dus mai mult de 12 milioane de cetăţeni la umilitoarea condiţie de refugiaţi de război, iar pagubele materiale şi spirituale sînt greu calculabile. Inutil, pentru că, aşa cum a demonstrat istoria şi o arată realitatea zilelor noastre, recurgerea la forţă, la calea militară, nu a eliminat neînţelegerile, disputele. Niciodată, în istorie, războaiele n-au reglementat divergenţele, ci, dimpotrivă, le-au ascuţit, au cronicizat stările tensionale. Şi istoria, şi realitatea contemporană au pus şi pun în evidenţă incontestabilul adevăr că, în locul confruntării, este infinit mai preferabilă negocierea care să conducă la o înţelegere justă şi durabilă, iar în locul zăngănitului de arme este mai umană şi mai eficientă o pace încheiată prin dialogul între egali. În condiţiile de astăzi — cînd aberanta cursă a înarmărilor, în special a înarmărilor nucleare, a atins praguri sinucigaşe pentru om — nu vor mai exista, aşa cum a subliniat, în repetate rînduri, conducătorul partidului şi statului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, nici învinşi, nici învingători. Între cine şi pentru cine s-ar mai încheia pacea? — se pune, în mod firesc, întrebarea.

O privire asupra realităţilor evoluţiilor actuale impune constatarea că războiul n-a fost niciodată — şi cu atît mai mult astăzi — un mijloc de rezolvare a problemelor litigioase dintre state.

România, preşedintele ei consideră că singura alternativă raţională la politica de forţă, de dictat, de agresiune şi de război o constituie practica neîntreruptă a dialogului, a tratativelor, pornind de la aspiraţiile comune de pace şi libertate ale tuturor popoarelor. Nu există situaţii, oricît de complexe şi dificile ar fi ele, care să nu poată fi rezolvate prin tratative şi conlucrare, prin negocieri sincere şi responsabile, atunci cînd se au în vedere scopurile supreme ale păcii şi securităţii în lume. Tratativele au, în gîndirea politică revoluţionară, profund umanistă a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, capacitatea indubitabilă de a permite o mai bună cunoaştere a poziţiei de principiu a statelor şi apropierea punctelor de vedere divergente şi, implicit, de a conduce spre găsirea unor soluţii juste şi durabile. De aceea, se impune, în optica ţării noastre, promovarea căii realiste a dialogului şi negocierii, a reglementării paşnice, constructive — singura de natură să ofere garanţii de pace şi stabilitate în lume. Calea negocierilor în vederea dezamorsării stărilor conflictuale, a rezolvării paşnice a diferendelor dintre state reprezintă, în concepţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, corolarul principiului nerecurgerii la forţă şi la ameninţarea cu forţa, cu care se află într-o strînsă interdependenţă dialectică, influenţîndu-se reciproc şi alcătuind împreună termenii unei veritabile ecuaţii a păcii. Metoda dialogului, a tratativelor, impunîndu-se ca singura cale raţională de rezolvare a problemelor litigioase, are un pronunţat caracter universal, ea putînd conduce la realizarea unor acorduri şi înţelegeri concrete în toate domeniile vieţii internaţionale: oprirea cursei înarmărilor şi trecerea la dezarmare, dezamorsarea stărilor de tensiune şi stingerea numeroaselor conflicte militare locale ori regionale, eliminarea subdezvoltării şi instaurarea unei noi ordini economice internaţionale, soluţionarea crizei economice mondiale şi asigurarea unui cadru stabil de dezvoltare a tuturor popoarelor pe calea progresului economic şi social.

Desigur, rolul hotărîtor în depăşirea stărilor de criză şi conflict revine ţărilor direct implicate, aceste state fiind cele mai interesate în evitarea pierderilor omeneşti, iar tratativele directe dintre ele oferă posibilităţi sporite de identificare a punctelor de vedere convergente, permiţînd, totodată, identificarea dificultăţilor sau obstacolelor ce blochează găsirea unor soluţii viabile. România consideră, în acelaşi timp, că, la rezolvarea cu succes a problemelor litigioase, pot să contribuie şi alte ţări, prin crearea unui climat favorabil tratativelor, prin bune oficii, mediere şi conciliere.

În concepţia ţării noastre, a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, dialogul la cel mai înalt nivel, contactele

dintre șefii de stat și guvern, tratativele și negocierile purtate între factorii de răspundere — pe baza noilor principii de relații, fundamentate pe respectarea independenței și suveranității naționale, pe egalitatea în drepturi, avantajul reciproc și neamestecul în treburile interne, pe nerecurgerea la forță ori la amenințarea cu forța, pe dreptul imprescriptibil al fiecărui popor de a fi stăpîn pe destinele sale — trebuie să aibă ca finalitate deziderateie majore ale omenirii: eliminarea completă a războiului din viața politică internațională și asigurarea unei păci trainice, lichidarea tuturor stărilor conflictuale și instaurarea unui climat de destindere și încredere între state, cooperarea fructuoasă nelimitată a tuturor țărilor, pe calea progresului social și a dezvoltării economice, prin instaurarea unei noi ordini economice și politice mondiale. De nenumărate ori, președintele Nicolae Ceaușescu a subliniat că, în lumea contemporană, dialogul, tratativele au devenit factori de ordin politic, a căror importantă menire constă în a asigura o perspectivă certă și durabilă legăturilor dintre state, a elimina elementele de încordare, arbitrariul și presiunea din viața internațională, favorizînd, în schimb, colaborarea și conlucrarea dintre state, în spiritul deplinei egalități, stimei și respectului reciproc.

Poziția de principiu a României socialiste, în acest important domeniu al relațiilor internaționale, își găsește o strălucită confirmare în politica externă românească, atît în planul raporturilor bilaterale, cît și în eforturile depuse de țara noastră în vederea reglementării diferendelor dintre state exclusiv prin dialog, pe cale pașnică, a creării cadrului politico-juridic adecvat soluționării negociate a tuturor problemelor în dispută. Este convingerea fermă a țării noastre, a președintelui ei, că, numai prin dialog, prin tratative, se pot asigura înfăptuirea aspirațiilor de pace și securitate ale popoarelor, făurirea unei lumi fără arme și fără războaie.

Imperativul democratizării vieții internaționale

Democrația, justiția internațională semnifică dreptul fundamental al fiecărui popor de a fi și rămîne el însuși, reprezintă condiția de egalitate pentru toate statele lumii, indiferent de mărime, orînduire socială, potențial economic sau militar. Iar, într-o lume ca a noastră, a interdependențelor, în care apar din ce în ce mai multe probleme ce privesc întreaga omenire, luarea în considerare a intereselor legitime ale tuturor țărilor, respectarea dreptului lor la participarea directă, responsabilă și egală în amplul și complexul proces de soluționare, în interesul popoarelor, a acestora, se impune ca o **necesitate obiectivă** a evoluției politice mondiale. Democrația în viața internațională, ca premisă a echității și justiției, presupune instaurarea, în relațiile dintre state, a unei politici noi, bazate pe deplina lor egalitate în drepturi.

Democratizarea raporturilor interstatale decurge din însăși evoluția societății, din mutațiile profunde produse ori în curs de desfășurare la scară națională și mondială. Cu toate transformările progresiste intervenite în lume, raporturile politice și economice dintre state mai păstrează, încă, trăsături caracteristice vechii ordini internaționale. Democratizarea reală a raporturilor politice și economice dintre state rămîne un deziderat major, de strictă actualitate, un proces mereu perfectibil.

Pornind de la aceste realități, România socialistă, președintele ei au acționat și acționează, în mod consecvent și hotărît, pentru intronarea unui spirit nou, democratic în relațiile dintre state. Este, aceasta, una din direcțiile fundamentale ale politicii externe românești.

Președintele României are meritul incontestabil de a fi elaborat și pus în aplicare, în relațiile externe ale țării noastre, un **concept novator** atît privind necesitatea obiectivă a democratizării vieții politice internaționale, cît și **căile, modalitățile de punerea lui în aplicare**. În concepția conducătorului partidului și statului nostru, instaurarea unui nou tip de relații interstatale — întemeiate pe principii și norme de conduită democratice — constituie o condiție sine qua non pentru îmbunătățirea climatului internațional, sporirea încrederii dintre state și soluționarea echitabilă și justă a marilor probleme ce confruntă omenirea. **„În toate problemele grave mondiale — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu —, considerăm că este necesar să se acționeze într-un mod nou, democratic, cu participarea tuturor statelor — fie mari, fie mici, fără deosebire de orînduire socială — la soluționarea tuturor problemelor. Nici un grup de state nu poate să soluționeze problemele foarte complexe, fără participarea activă a tuturor statelor și popoarelor".**

Necesitate obiectivă a desfășurării vieții politice mondiale, pe baza noilor principii de relații, democratizarea vieții internaționale trebuie să aibă, după părerea țării noastre și a conducătorului ei, un **caracter global**, procesul în sine cuprinzînd atît **raporturile politice**, cît și **relațiile economice**. Perpetuarea subdezvoltării, accentuarea decalajelor dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare constituie factori de instabilitate și inechitate în relațiile internaționale. Caracterul global al problemelor ce confruntă omenirea impune soluții globale.

Una din exigențele fundamentale ale restructurării relațiilor politice și economice internaționale o reprezintă crearea condițiilor pentru **participarea egală**, neîngrădită a tuturor statelor la dezbaterea și soluționarea tuturor problemelor care interesează întreaga omenire. În zilele noastre, țările mici și mijlocii — care formează majoritatea covîrșitoare a statelor lumii — își manifestă hotărîrea lor de a acționa pentru apărarea dreptului popoarelor la pace, pentru înfăptuirea dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare, pentru respectarea dreptului lor la independență și suveranitate națională. Aspirațiile comune de progres economic și social ale țărilor mici și mijlocii, în curs de dezvoltare și nealiniate le deter-

mînă să respingă vechea ordine politică și economică bazată pe forță și dictat, pe inegalitate și asuprire, și să se pronunțe, tot mai ferm, pentru relații noi, democratice, fundamentate pe principiile dreptului internațional contemporan.

Intr-adevăr, una din componentele esențiale ale democratizării relațiilor interstatale o constituie **respectarea cu strictețe, de către toate statele și față de toate țările și popoarele lumii, a noilor principii de relații, unanim recunoscute și consacrate în dreptul internațional.** Procesul democratizării raporturilor dintre state presupune respectarea riguroasă a principiilor independenței și suveranității naționale, deplinei egalități în drepturi, neamestecului în treburile interne, excluderii forței și amenințării cu forța, soluționării pe cale pașnică a tuturor diferendelor dintre state, a dreptului fiecărui popor de a-și decide singur calea dezvoltării sale. România socialistă a acționat și acționează, în mod consecvent, pentru instaurarea unor raporturi noi între state, fundamentate pe aceste principii. În Constituția țării, în toate documentele de politică externă ale partidului și statului nostru, în cuvîntările, interviurile și mesajele tovarășului Nicolae Ceaușescu, aceste principii sînt afirmate cu putere, importanța lor fiind subliniată cu claritate și stăruință.

Democratizarea relațiilor dintre state, instaurarea unei noi ordini economice și politice în lume sînt indisolubil legate de **democratizarea activității organizațiilor internaționale**, în primul rînd a ONU și instituțiilor sale specializate. Țara noastră, președintele ei apreciază că rezolvarea democratică, în interesul popoarelor, a problemelor majore ale contemporaneității impun, mai mult ca oricînd, creșterea rolului și eficienței Organizației Națiunilor Unite, perfecționarea activității sale, în așa fel încît să asigure tuturor statelor, tuturor popoarelor posibilitatea de a participa, în mod direct și organizat, la eforturile de instaurare a unei politici noi, democratice, de pace, securitate și colaborare în lume.

Sînt, toate aceste poziții și acțiuni ale României socialiste, ale conducătorului partidului și statului nostru, surse ale înaltelor aprecieri de stimă și respect de care se bucură țara noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe toate meridianele globului. Vorbind despre politica externă a României, despre vasta activitate a președintelui Nicolae Ceaușescu — declara o personalitate politică și științifică de peste hotare — trebuie să remarcăm locul de cea mai mare însemnătate pe care îl ocupă, în această politică și în această activitate, imperativul democratizării vieții internaționale. Principiul egalității în drepturi al statelor este, în viziunea președintelui României, elementul fundamental al democratizării vieții internaționale.

Aurel Zamfirescu

Noua ordine economică internațională - condiție a păcii mondiale

Conceptul românesc asupra noii ordini economice internaționale — elaborat de tovarășul **Nicolae Ceaușescu** — se înfățișează ca un ansamblu unitar, conturînd, într-o structură închegată, necesitatea și posibilitatea noii ordini, conținutul, coordonatele, exigențele și obiectivele acesteia, căile și mijloacele practice pentru realizarea ei în viață. Ca o trăsătură fundamentală, acest concept a avut în vedere, în toate laturile sale, legătura indisolubilă dintre economic și politic, cu alte cuvinte dimensiunea politică a noii ordini economice mondiale încă de la început, din perioada afirmării acesteia, pe plan internațional, ca subiect de reflecție și direcție de acțiune — putîndu-se vorbi de o contribuție românească de pionierat într-o atare privință.

Sublinierile românești ale dimensiunii politice a noii ordini economice au introdus în abordările internaționale referitoare la complexa problematică a noii ordini mai multe teze distincte, dar complementare, alcătuind un tot unitar — toate de o majoră semnificație: nu s-ar putea concepe o nouă ordine economică în sine, fără înlăturarea vechilor raporturi de inegalitate pe plan politic neputînd exista, de fapt, o ordine nouă pe plan economic; nu s-ar putea vorbi de o adevărată securitate, de destindere în lume fără justiție și egalitate între țări pe tărîm economic (din punctul de vedere al nivelului dezvoltării), adică fără lichidarea subdezvoltării; nu s-ar putea asigura dezvoltarea în general, și cu atît mai mult lichidarea subdezvoltării, fără eliminarea celei mai grave deturnări de resurse pe care o constituie cursa absurdă a înarmărilor. Caracterul lor obiectiv a impus aceste teze pe plan larg internațional. Laturile economică și politică nu ar putea fi nicidecum separate una de alta în procesul complex de restructurare a relațiilor internaționale în ansamblul lor. Nu ar putea fi concepută o asemenea restructurare în afara așezării pe noi baze a raporturilor economice și, concomitent, a celor politice — cu atît mai mult cu cît realitatea dovedește că interconexiunea dintre ele a devenit și tinde să devină tot mai pronunțată în lumea contemporană în condițiile amplificării procesului revoluționar de afirmare a națiunilor și statelor suverane, a voinței popoarelor de a dispune de ele însele, de a-și asigura dezvoltarea de sine stătătoare prin promovarea progresului lor economico-social, precum și în condițiile creșterii interdependențelor dintre economiile diferitelor țări, ale indivizibilității păcii mondiale. **„Problemele subdezvoltării, ale noii ordini economice mondiale, inclusiv ale datoriilor externe** — subliniă tovarășul **Nicolae Ceaușescu — sînt probleme nu numai economice, dar, în primul rînd, politice. Ele cer o abordare nouă, o abordare poli-**

tică, pornind de la necesitatea realizării unor relații noi, de deplină egalitate și echitate, care să permită progresul fiecărei economii naționale și, în primul rînd, dezvoltarea mai rapidă a țărilor în curs de dezvoltare, asigurarea unei dezvoltări armonioase a tuturor statelor, a economiei mondiale în ansamblu (...) Trebuie să pornim de la realitatea lumii de azi, de la faptul că între problemele subdezvoltării economice, problemele politice și ale dezarmării există o interdependență și condiționare reciprocă. Numai soluționarea complexă, într-un mod nou, democratic, a acestora va deschide calea spre o lume a dreptății și echității sociale, spre o lume mai dreaptă și mai bună pe planeta noastră".

Ca alternativă cu adevărat înnoitoare la actualele stări de lucruri din economia mondială, noua ordine economică internațională nu poate însemna doar o restructurare în sens strict economic, întrucît înseși determinările acestor stări de lucruri nu sînt numai de ordin economic, ci, deopotrivă, de ordin politic. Actualele discrepanțe, asimetrii, disproporții, distorsiuni, inechități, manifestări de criză, instabilitate și dezechilibru de pe plan economic internațional sînt, în ansamblul lor, consecințe directe ale practicilor politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste de asuprire și dominație, de dezvoltare a unor state pe seama altora. Ca atare, și eliminarea subdezvoltării, a decalajelor, a celorlalte discrepanțe și distorsiuni din economia mondială — altfel spus, înlăturarea actualelor stări de lucruri sau înfăptuirea noii ordini economice internaționale — constituie o problemă care nu poate fi doar economică, întrucît ea presupune și reclamă repudierea din viața internațională a oricăror sechele ale politicii și practicilor anacronice care au dus la apariția și care contribuie la perpetuarea acestor stări de lucruri.

Instaurarea noii ordini economice internaționale ar facilita înaintarea efectivă pe calea dezarmării și, în mod corespondent, înfăptuirea dezarmării ar permite — atît prin eliberarea omenirii de spectrul unei conflagrații nimicitoare, cît și prin demobilizarea unor resurse uriașe în favoarea programelor economico-sociale — realizarea concretă în viață a ceea ce de fapt se urmărește printr-o nouă ordine economică internațională: asigurarea accesului generalizat la dezvoltare pentru toate popoarele lumii.

Dar poate cel mai pregnant pun în lumină dimensiunea politică a noii ordini economice mondiale înseși obiectivele, finalitatea acesteia. Realizarea noii ordini înseamnă, în fond, soluționarea complexelor și gravelor probleme economice actuale, de care depind securitatea, destinderea și pacea în lume, soarta însăși a omenirii.

Actualele stări de lucruri pe tărîm economic internațional — subdezvoltarea, decalajele, criza materiilor prime și energiei, fluctuațiile prețurilor, perturbațiile financiar-monetare etc. — împletează, într-o formă sau alta, într-o măsură sau alta asupra tuturor țărilor. Ele afectează progresul general, dezvoltarea de ansamblu a schimburilor mondiale. De asemenea, aceste stări de lucruri constituie o permanentă sursă de instabilitate, de tensiune pe plan politic internațional. Îndeosebi, gravele asimetrii între nivelurile de dezvoltare ale statelor și, deci, discrepanțele adînci între condițiile de viață ale popoarelor generează frustrare, suspiciuni, animozitate. Inegalitatea, accentuarea polarizării bogăției pe plan mondial duc, pînă la urmă, la contradicții între țări; alte probleme economice nerezolvate, aflate într-o fază acută, determină conflicte între state. Ca atare, noua ordine — ca alternativă rațională la actualele stări de lucruri, ca modalitate eficientă de a evita confruntările și de a afirma colaborarea — se dovedește a fi nu numai în interesul economic direct al tuturor țărilor și popoarelor, ci și în interesul politic nemijlocit al acestora. Se evidențiază, astfel, că instaurarea unei noi ordini economice internaționale trebuie să fie rodul înțelegerii și conlucrării tuturor țărilor, fără deosebire de nivel de dezvoltare, potențial economic, situare geografică sau orînduire socială, fiind în esență o problemă a asigurării păcii mondiale.

dr. Ioan Bari

65

30

Semnificațiile unei aniversări

Ales și înălțător este acel moment în care generația tînără a unei țări își marchează propria istorie de luptă și muncă eroică. Un asemenea moment l-a constituit aniversarea, în acest an, a șase decenii și jumătate de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și a trei decenii de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România.

Orice aniversare trimite, prin definiție, la trecut, la istorie. Sînt, în acest sens, cunoscute și prețuite, de către generațiile de azi, îndelungatele tradiții revoluționare, progresiste, democratice și umaniste ale tineretului român, care i-au fundamentat, prin timp, profilul de purtător și promotor al marilor năzuințe de libertate, dreptate, pace și înțelegere ale acestui brav popor de la Carpați și Dunăre.

Așa cum sublinia secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, de la tribuna Adunării solemne consacrate aniversării a 65 de ani de la crearea U.T.C. și a 30 de ani de la înființarea U.A.S.C.R., **„în istoria îndelungată și glorioasă, de mai bine de două milenii, a poporului nostru nu au existat momente mai importante în care tineretul să nu-și fi adus contribuția și jertfa sa pentru formarea poporului și a națiunii române, pentru realizarea unirii și apoi a statului național unitar român. În toate marile bătălii împotriva cotropitorilor străini, pentru independență, tineretul român, ca parte integrantă a întregului nostru popor, și-a adus întotdeauna jertfa supremă, nu a precupețit nimic pentru asigurarea libertății și independenței poporului nostru."**

Aproape un sfert de veac din biografia militantă a Uniunii Tineretului Comunist s-a derulat în ani de grele încercări pentru întregul popor, în condițiile ilegalității și ale sporirii continue a pericolului fascist, ale accentuării spiritului războinic al hitlerismului. Acumulînd o valoroasă experiență de luptă împotriva capitalismului, a exploatării și dominației, U.T.C., sub conducerea nemijlocită a Partidului Comunist Român, și-a făcut marcată prezența în ample acțiuni revoluționare, patriotice și antifasciste, care au pregătit, în

mod firesc, victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, de la 23 August 1944.

Eroismul militant al tinerei generații avea să continue — după acest memorabil moment istoric — prin fapta constructivă, de zi cu zi, pentru țară, pentru viitorul ei socialist. Tinerii, la chemarea energică a partidului comunist, au înlocuit tranșeele luptei pentru libertatea și suveranitatea patriei cu șantierele reconstrucției, ale înfăptuirii primelor ctitorii ale noii orînduiri socialiste. Toate marile creații în plan material și spiritual, din anii socialismului, încorporează efortul tinerei generații, sub conducerea organizației sale comuniste, revoluționare, care și-a identificat propriile năzuințe și aspirații cu cele ale întregului popor — constructor conștient și entuziast al socialismului și comunismului.

Dar, ca niciodată în altă perioadă a istoriei, tînăra generație a României nu a beneficiat de un asemenea larg teren de afirmare în societate, ca în acești peste 20 de ani de intense transformări, denumiți cu deplin temei **„Epoca Nicolae Ceaușescu"**. Tineretul patriei este, în zilele noastre, un activ subiect al noii istorii, în virtutea concepției novatoare, profund mobilizatoare a partidului nostru, potrivit căreia tînăra generație reprezintă o puternică forță socială, viitorul însuși al națiunii socialiste. Este un mandat de înaltă încredere din partea societății românești, în ansamblul său, ce a stimulat nemijlocit, în toți acești ani, participarea activă a tineretului, împreună cu întregul popor, la traducerea în viață a marilor programe de dezvoltare economico-socială multilaterală a țării.

Uniunea Tineretului Comunist și-a făcut o preocupare de prim ordin din mobilizarea amplă a tinerilor la întreaga viață a societății. În consens cu orientările stabilite de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, privind înaintarea fermă a patriei pe noi trepte de civilizație, în seria direcțiilor sale prioritare de acțiune se înscrie educarea prin muncă și pentru muncă a tinerei generații. La înseși școala activității productive, tinerii învață a prețui această înaltă valoare socială, pe care se întemeiază progresul neîntrerupt al societății noastre. Fără a fi un scop în sine, munca — în raport cu generația tînără — a dobîndit clare valențe educative, determinînd cultivarea și consolidarea respectului față de făuritorii de valori materiale, față de cei care poartă, în societatea românească, alesul titlu de oameni ai muncii — proprietari, producători și beneficiari ai tuturor bunurilor create, generație după generație.

Acțiuni cu largă semnificație stimulativă — precum întrecerile utemiste, inițiate în ultimii ani și avînd, ca generice „Tineretul — factor activ în realizarea obiectivelor deceniului științei, tehnicii, calității și eficienței" sau „Tineretul — participant activ la înfăptuirea unei profunde revoluții agrare" — s-au constituit în cadru al mobilizării energiilor creatoare ale tinerilor, în industrie, agricultură, construcții, transporturi, la importante obiective de investiții ale economiei naționale.

Tradiția muncii patriotice, scrisă cu mare efort, dar și cu strălucit entuziasm, acum aproape patru decenii, la Salva-Vișeu, Bumbești-Livezeni sau Agnita-Botorca, a dobîndit o generoasă dimensiune contemporană, prin activitatea rodnică desfășurată în cele peste 240 de șantiere naționale, județene și locale ale tineretului. Tronsonul celor 10 kilometri ai magistralei albastre Dunăre—Marea Neagră, care poartă semnătura tineretului, s-a constituit, din această perspectivă, într-un veritabil simbol al dăruirii revoluționare, demonstrînd cu vigoare adevărul că eroismul tineretului, probat de atîtea ori în luptele grele și drepte ale întregului popor, poate fi măsurat și în parametrii faptei constructive, ai făuririi noilor valori materiale și spirituale ale socialismului.

De la tribuna forumului tineretului, din mai 1985, secretarul general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** arăta: **„Doresc să subliniez, cu deplină satisfacție, că în toate marile realizări din anii construcției socialiste, tineretul, împreună cu întregul popor, a adus o contribuție de mare însemnătate în toate domeniile dezvoltării noastre economice și sociale"**.

În anul celei de-a 65-a aniversări, Uniunea Tineretului Comunist se prezintă ca o puternică organizație politică, cu peste 4 milioane de membri — tineri muncitori, țărani, elevi, studenți, intelectuali —, care consacră, în plan structural-organizatoric, adevărul esențial că tînăra generație a României socialiste, crescută și formată în anii edificării noii orînduiri, are un fond de aspirații și interese care coincide integral cu marile valori de ordin politic, ideologic, moral, civic, consacrate și promovate cu vigoare în societatea noastră socialistă.

Tineretul asupra căruia se răsfrîng nemijlocit eforturile de creare și consolidare a unui climat de pace, securitate și cooperare între popoarele continentului și ale întregii lumi, dorește — poate mai mult ca oricare altă generație — pacea. Aniversarea a 65 de ani de la crearea U.T.C. și a 30 de ani de la înființarea U.A.S.C.R. a oferit prilejul unui rodnic bilanț al activității desfășurate, pe plan extern, de tînăra generație a României socialiste.

La cotele politice ale prezentului, se poate susține, cu îndreptățire, că niciodată ca astăzi tineretul român nu a avut atîția prieteni de generație pe toate meridianele Terrei. Sfera partenerilor de cooperare s-a lărgit continuu — forțe comuniste, socialiste și social-democrate, liberale, radicale, de centru, democrat-creștine ș.a. —, s-au apropiat tot mai mult, cu sentimentul autenticei deschideri și al nevoii de dialog, de tineretul patriei noastre, în care văd un energic și consecvent factor de acțiune și inițiativă politică în mișcarea internațională de tineret și studenți.

Prestigiul de care se bucură astăzi tineretul român pe plan internațional își are principala rațiune în umanismul politicii externe a partidului și statului nostru, în contribuția istorică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, la dezbaterea și soluționarea durabilă, echitabilă a problemelor vitale ale lumii contemporane.

Cu prilejul adunării festive consacrate aniversării organizațiilor de tineret și studenți, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** sublinia că **„este necesar ca, și în viitor, Uniunea Tineretului Comunist, Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști să întărească conlucrarea și colaborarea cu toate organizațiile de tineret, cu tineretul de pretutindeni și să participe activ la uriașa mișcare a întregii generații tinere, care trebuie să aibă un rol tot mai activ în lupta pentru dezarmare și pace, pentru asigurarea a însuși viitorului său, a vieții pe planeta noastră"**. Iată una din marile linii de forță, devenită, și de acum încolo, prioritate de acțiune pentru tînăra generație a țării, pentru organizația sa revoluționară.

Aniversările din viața și activitatea tineretului român — desfășurate în acest an ce va fi marcat de evenimentul cu profunde semnificații al convocării Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român — au îmbinat retrospectiva cu perspectiva; bilanțul realist, lipsit de spectrul automulțumirii și, deopotrivă, puternic însuflețitor s-a prelungit, firesc, într-o proiectare angajantă a sarcinilor de viitor, în conturarea fermă a destinelor socialiste și comuniste ale României. Este, aceasta, o realitate luminată și de adevărul că tinerețea, ca vîrstă a asumării marilor responsabilități sociale, este o altă denumire a viitorului.

Dan Mihai Bârliba

110 ani de la proclamarea independenţei depline de stat a României

În acest an, la 9 mai, s-au împlinit 110 ani de la proclamarea independenţei depline de stat a României, eveniment ce se înscrie ca unul dintre cele mai glorioase pagini din istoria patriei noastre. Cucerirea neatîrnării României — arată tovarăşul **Nicolae Ceauşescu**, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România — **„a deschis o epocă nouă în istoria milenară a poporului român, afirmînd cu putere, în faţa întregii omeniri, voinţa şi hotărîrea sa de a trăi liber, stăpîn în ţara şi pe destinul său"**.

Lupta pentru neatîrnare, îngemănată cu cea pentru unitate naţională, străbate ca un fir roşu întreaga istorie a poporului român, determinînd însuşi modul lui de existenţă, concepţiile şi idealurile sale. Ea îşi are rădăcinile ancorate încă din antichitate, cu peste 2500 de ani în urmă, cînd mărturiile scrise consemnează despre eroismul cu care geto-dacii, strămoşii poporului român, îşi apărau libertatea şi glia în faţa cotropitorilor, fiind caracterizaţi în epocă „drept cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci". În cursul evului mediu, istoria stă mărturie bătăliilor purtate de vitejii domnitori români — de la Gelu, Glad, Menumorut, Basarab şi Bogdan, la Mircea cel Mare, Iancu de Hunedoara, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazul — pentru apărarea libertăţii, pentru unitate şi neatîrnare. „Ţara noastră românească nu fu niciodată supusă cu sabia" — scria marele revoluţionar şi patriot Nicolae Bălcescu, sintetizînd cu strălucire un atribut fundamental al evoluţiei istorice a neamului românesc.

La Posada şi Rovine, la Cîmpul Pîinii şi Vaslui, la Călugăreni, Jilişte, în cetăţile Sucevei, Tîrgoviştei, Neamţului, Hunedoarei, Bistriţei şi în alte locuri s-au scris nepieritoare pagini de eroism şi dăruire sub stindardul independenţei şi unităţii naţionale. „Oastea cea mare a ţării", alcătuită din ţărani, a conferit tărie de granit acestor lupte, a dus greul bătăliilor pentru independenţa şi unirea ţărilor române. Aşa se explică de ce ţările române şi-au păstrat neîntrerupt fiinţa statală, n-au fost nicicînd transformate în paşalîcuri otomane, ci, dimpotrivă, au reuşit să încheie cu Poarta un sistem de relaţii politice care le garantau autonomia, ca şi posibilitatea statornicirii de legături economice şi politice cu alte state. „Neatîrnarea noastră — aprecia, cu deplin temei, Mihail Eminescu — a fost pururea reală, ca drept pururea în vigoare, ca fapt ştirbită din cînd în cînd, nu prin alt drept, ci prin excese şi abuzuri de putere ale turcilor".

Domnitori animaţi de un profund patriotism au înţeles că, pentru menţinerea şi consolidarea independenţei, se impunea făurirea frontului comun al ţărilor române — orientare politică ce reliefa, cu putere, legăturile organice între toate teritoriile locuite de români. O încununare a acestei orientări politice a reprezentat-o fapta eroică a lui Mihai Viteazul, voievodul care a reîntrupat, în 1600 — pe temeiul comunităţii de teritoriu, de limbă şi de viaţă spirituală, al originii etnice comune — vechea Dacie independentă.

În zorii epocii moderne a patriei noastre, idealurile libertăţii, unităţii şi independenţei s-au afirmat cu putere în timpul revoluţiilor de la 1784, 1821 şi 1848, cînd masele largi populare s-au ridicat cu vigoare la luptă spre a realiza, cum scria ziarul paşoptist „Pruncul român", „un singur stat, o singură naţie, o singură Românie, liberă, mare şi puternică." Cele două revoluţii ce au urmat — „o revoluţie pentru unitatea naţională şi, mai tîrziu, pentru independenţa naţională" — aşa cum le vedea, la vremea sa, Nicolae Bălcescu, s-au încununat victorioase în anii de glorie 1859 şi 1877.

După unirea Principatelor române — Muntenia şi Moldova — şi înfăptuirea statului naţional român, modern, în faţa poporului român s-a pus, în modul cel mai imperios, deziderul redobîndirii independenţei depline a ţării. Acest memorabil eveniment a fost proclamat la 9 mai 1877, cînd Parlamentul ţării, convocat la Bucureşti, a adoptat istorica declaraţie: „ruperea legăturilor noastre cu Poarta şi independenţa absolută a României". Iar ca prime acte de independenţă deplină a ţării s-au înscris instituirea ordinului „Steaua României" şi anularea tributului plătit pînă atunci Porţii, suma respectivă — 914 000 lei — fiind transferată la capitolul din buget destinat armatei române. **„Prin acest act solemn** — subliniază tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** —, **ziua de 9 Mai a intrat în istoria poporului nostru ca una din cele mai mari sărbători naţionale. Proclamarea independenţei a pus capăt oricărei dependenţe politice faţă de puterile străine, a afirmat în mod răspicat caracterul de sine stătător al naţiunii noastre, deschizînd o eră nouă în existenţa poporului român, în dezvoltarea României pe calea progresului şi civilizaţiei"**.

Proclamarea independenţei depline de stat a României a stîrnit sentimente de puternic entuziasm şi manifestaţii de înflăcărat patriotism în întreaga ţară. În Bucureşti, mii şi mii de oameni, adunaţi pe Dealul Mitropoliei, au aclamat şi susţinut istorica moţiune votată de Parlament. Manifestaţii similare au avut loc în toate judeţele ţării. În teritoriile româ-

nești subjugate de Austro-Ungaria, vestea proclamării neatîrnării României a fost primită cu aceleași înalte simțăminte de satisfacție, mărturie clară a unității de idealuri și aspirații românești.

Independența deplină de stat a României, proclamată la 9 mai 1877 și susținută cu căldură de întregul popor român de pe ambele versante ale Carpaților, se cerea a fi apărată și consfințită pe cîmpul de luptă, cu sprijinul întregii națiuni. Mobilizarea armatei a demonstrat, cu tărie, climatul de înălțătoare efervescență patriotică ce domnea în întreaga țară. „Apelul făcut de guvern la rezerviști și milițieni spre a veni la concentrare — consemna ziarul «Telegraful» — a fost primit cu multă bunăvoință de toți... Rezerviștii au răspuns imediat apelului și, animați de patriotismul strămoșilor lor, veneau în gloate, de prin toate comunele, spre a se atașa la unitățile lor". Este foarte semnificativ faptul că, printre numeroșii voluntari, s-au aflat români din teritoriile aflate sub jugul monarhiei austro-ungare, care, înfruntînd toate piedicile ridicate de autoritățile imperiale, au trecut Carpații pentru a contribui la victoria României, patria tuturor românilor.

Forțele armate ale României, întrunind peste 100 000 de ostași și ofițeri, însuflețiți de cele mai înalte sentimente patriotice, au luptat, cu dăruire și eroism, împotriva puterii otomane. În asalturile dîrze asupra redutelor de la Plevna, în luptele de la Grivița, Rahova, Smîrdan, Vidin și în alte bătălii, soldații români s-au acoperit de glorie nepieritoare, dovedindu-se demni urmași ai oștenilor marilor noștri voievozi. În aceste crîncene bătălii au căzut sau au fost răniți peste 10 000 de ostași, pecetluind cu sîngele lor neatîrnarea patriei.

Eforturile armatei au fost sprijinite de întregul popor — țărani, muncitori, intelectuali —, care și-a mobilizat forțele pentru a înzestra trupele române cu cele necesare. „A fost o pildă frumoasă de trăinicie a neamului, de credință și mîndrie națională — avea să scrie George Coșbuc —, că întreg neamul s-a ridicat deodată, unii apucînd armele, iar cei rămași acasă rupînd bucățica de pîine în două și trimițînd-o jumătate celor ce luptă. Inima românului e darnică, iar pe vremea războiului s-a văzut cît de multă inimă are românul cînd e vorba de țara lui". O vie activitate — ca semn al unității de aspirații și idealuri — au desfășurat românii de peste Carpați, îndreptățind aprecierile publicației brașovene „Gazeta Transilvaniei", care scria în acele zile: „Cauza ostașului român e o cauză generală română; victoria lui e a întregii națiuni".

Tributul de jertfă al oștirii române în războiul purtat împotriva imperiului otoman, alături de trupele ruse și voluntarii bulgari, la care se adaugă uriașul efort material, demonstrează prin fapte că independența de stat a României nu a reprezentat un „dar primit din afară", ci rodul luptei eroice, al abnegației poporului, care a pus mai presus de orice interesele supreme ale patriei. Așa cum subliniază tovarășul **Nicolae Ceaușescu, „Dobîndirea independenței de stat a României nu a fost deci rezultatul unor împrejurări întîmplătoare sau al unei conjuncturi politice, nu a reprezentat un dar primit din afară, ci este rodul luptelor purtate timp de veacuri de înaintași, lupte care au culminat cu măreața victorie obținută în 1877 pe cîmpul de bătălie împotriva imperiului otoman, ce a deschis o eră nouă în dezvoltarea liberă și independentă a patriei noastre".**

Participarea armatei române în războiul din 1877—1878, actele de eroism și jertfă ale ostașilor români au stîrnit un larg ecou și o unanimă admirație în întreaga Europă. Reținem cîteva din aceste aprecieri ale timpului. Astfel, marele duce Nicolae, comandantul suprem al armatei ruse din Balcani, scria domnitorului Carol: „Întotdeauna am fost fericit de a recunoaște bravura și solidele calități militare ale armatei române"; țarul Alexandru al II-lea sublinia că „trupele române au dat dovadă de un curaj eroic, luptînd sub unul dintre cele mai uimitoare focuri ale inamicului". Atare mărturii le întîlnim și la adversari. Așa, de pildă, Osman Pașa, comandantul suprem al trupelor otomane, a recunoscut, și el, că a fost nevoit să se predea, la 28 noiembrie 1877, împreună cu întreaga sa armată încercuită la Plevna, „în mîinile junei și bravei armate române". Mai reținem și aprecierile unui ziar belgian care scria atunci: „Românii s-au purtat cu vitejie, ei au luat o mare parte la împresurarea Plevnei și la înfrîngerea definitivă a lui Osman pașa, care a hotărît rezultatul campaniei; ei și-au dovedit în război, ca și în pace, dreptul de a exista ca națiune independentă".

Cucerirea deplinei independențe statale se înscrie ca un moment de însemnătate istorică în dezvoltarea poporului român. Acest măreț eveniment a dat un nou și puternic impuls dezvoltării economice și sociale a țării, a exercitat o profundă înrîurire asupra evoluției României pe drumul progresului, a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului român ca națiune de sine stătătoare.

După cucerirea independenței depline a țării, în fața poporului român s-a situat cerința majoră a înfăptuirii statului național unitar. Pentru aceasta, toate clasele și păturile sociale, toate energiile creatoare ale poporului au fost mobilizate în lupta pentru sprijinirea mișcării de eliberare a românilor subjugați și pentru unirea lor cu statul național român. În cadrul acestui amplu proces, o contribuție de preț a adus clasa muncitoare care, pe măsura dezvoltării sale, a devenit port-drapelul luptei pentru consolidarea neatîrnării, pentru desăvîrșirea unificării noastre statale. Cu mai bine de un veac în urmă, în 1883, publicația socialistă cu numele-simbol „Dacia viitoare" scria următoarele: „Străbunii noștri ne-au conservat limba și pămîntul strămoșesc; părinții noștri, generația care se duce au făcut unirea, independența și mult lucrat-au pentru libertate. Acum e rîndul nostru: nouă ne este dat a completa unitatea națională".

Și, într-adevăr, pe temelia solidă a acțiunii unite a maselor populare, la fel ca în 1877, s-a clădit Marea Unire din 1918, rodul luptei întregului popor, a muncitorimii, țărănimii, intelectualității, a cercurilor înaintate ale burgheziei, a principalelor clase și pături ale societății românești. Relevînd legăturile strînse între procesele istorice românești, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** arăta: **„Putem spune acum că fără cucerirea independenței din 1877 nu ar fi fost posibilă nici realizarea statului național unitar în 1918; așa cum nu ar fi fost posibile evenimentele următoare care au asigurat victoria socialismului în România".**

Omagiindu-și înaintașii, lupta lor necurmată pentru libertate, unitate și independență, pentru dreptate socială, România socialistă oferă imaginea unei țări unite, libere și suverane, al cărei popor, în strînsă unitate, făurește prezentul socialist și viitorul comunist al patriei. Realizările cu adevărat istorice obținute de poporul român în **„Epoca Nicolae Ceaușescu"** au constituit și constituie temelia întăririi independenței și suveranității noastre naționale. La cea de a 110-a aniversare a neatîrnării patriei, România socialistă se afirmă ca o țară a libertății și demnității, cu un statut ferm de suveranitate și independență, dovedind, prin fapte și împliniri, de ce este în stare un popor cînd devine cu adevărat stăpîn pe destinele sale.

dr. Gheorghe Unc

Anul Internațional al celor fără adăpost

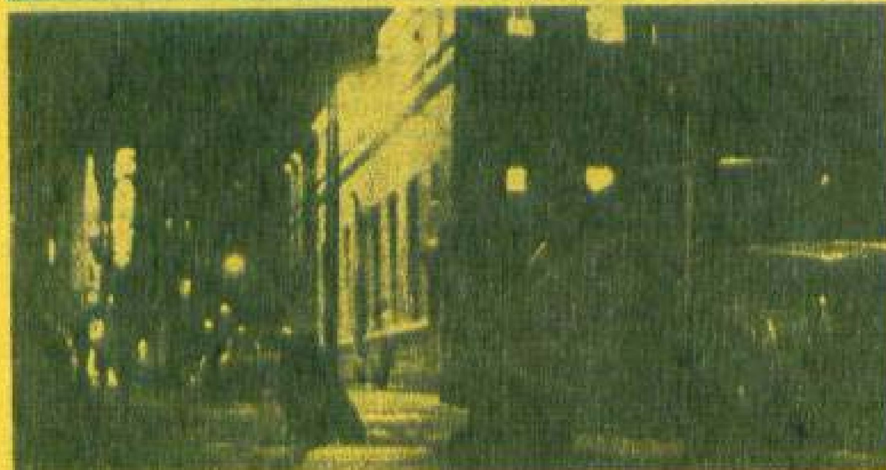
Un acoperiș numit dorință...

Statisticile intervin cu tot mai multă putere de convingere în dezbaterea internațională privind locuințele. Temeinic pregătite, sigure de justețea cauzei lor, ele urcă îndrăznețe la tribune, pătrund în studii oficiale și în articole de presă, iau cuvîntul la posturi de radio și televiziune spre a sensibiliza opinia publică și factorii de resort asupra unui fenomen dramatic și de mari proporții.

Cifrele afirmă la O.N.U. că un miliard de oameni, adică o cincime din populația globului pămîntesc, trăiesc în adăposturi precare, improvizate ori sînt lipsiți de locuință. Numărul acestora din urmă se ridică la 100 de milioane. Numai în America Latină, 20 de milioane de tineri trăiesc și dorm pe străzi. În Africa, adaugă statisticile Biroului Internațional al Muncii, patru cincimi din populație locuiesc în cocioabe sau barăci. Situația este agravată, potrivit acelorași cifre, de exodul rural, care dă noi dimensiuni crizei locative din orașe. La actualele ritmuri, populația aglomerărilor urbane din lumea a treia va atinge 2,15 miliarde spre anul 2000. Această „explozie urbană" va cere eforturi de cazare cu totul neobișnuite. În anul 1950, existau în lume 76 de orașe cu peste un milion de locuitori, dintre care jumătate în Europa, America de Nord și Japonia. La sfîrșitul secolului, menționează experții Națiunilor Unite, s-ar putea ajunge la 440 de orașe de asemenea dimensiuni, dintre care nu mai puțin de 284 în lumea a treia.

Criza de locuințe din zonele sărace se datorează grelei moșteniri coloniale, precum și stării de subdezvoltare întreținute de actuala ordine economică mondială, bazată pe inegalitate și inechitate. Statisticile dovedesc, însă, că și statele capitaliste dezvoltate rămîn confruntate cu problema persoanelor fără acoperiș. În Statele Unite, 3 milioane de oameni nu au o locuință decentă sau sînt lipsiți de adăpost. În Franța, erau înregistrate, anul trecut, peste un milion de persoane fără acoperiș, nivel întîlnit și în R.F. Germania. Statisticile indică o situație preocupantă în Marea Britanie, Italia, Canada, Danemarca, Portugalia, Japonia.

„Locuitorii străzilor"

Sînt mii și mii. Mai ales în timpul iernii, este greu să nu-i vezi ori să treci cu privirea peste ei. Ninsorile și gerurile lunii ianuarie par să sfideze mormanele de statistici și, astfel, o problemă abstractă, discutată de regulă în termeni de creșteri procentuale sau schimbări demografice, dobîndește viață, devine bărbatul care tremură în colțul străzii ori femeia care se luptă să supraviețuiască, ori o privire care te străpunge și care-ți amintește de această față întunecată a condiției umane. În Statele Unite, adăposturile comune sînt neîncăpătoare, și celor ce nu mai au loc în ele nu le rămîne decît să încerce să-și dezghețe trupul în jurul gurilor de ventilație de pe străzi.

„Lumea a șasea" — o uriașă inimă întoarsă

Și, astfel, pe harta umanitară a lumii a putut să apară un nou continent defavorizat, locuit de a cincea parte a populației terestre. Un congres internațional desfășurat la Paris, sub egida O.N.U., avea să consacre descoperirea „lumii a patra", cuprinzînd copiii săraci din regiunile subdezvoltate, precum și din statele occidentale. Specialiștii Națiunilor Unite au numit cele 40 de milioane de emigranți „lumea a cincea". Am spune, așadar, că oamenii fără adăpost constituie „lumea a șasea", ale cărei frontiere ocolesc țările socialiste, pătrund pe o porțiune destul de adîncă în statele capitaliste dezvoltate și se desfășoară pe un front larg în America Latină, Africa și Asia. Dacă priviți cu atenție harta mondială, vă puteți da seama că „lumea a șasea" apare ca o inimă uriașă, dar întoarsă!

Pe acest continent dezolant, adevărată „Sahară locativă", nu sînt încă durate blocuri sau case fie și modeste, ci așezări mizere — slums, favelas, bidonvilles. Și, ca să parafrazăm ziarul britanic „The Guardian", dacă lipsa unui acoperiș nu ucide direct, ea creează greutăți și suferințe de nedescris.

În această situație, ce ar rămîne de făcut? Locuințe, firește! Tocmai acest răspuns tulburător de simplu l-a avut în vedere Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, proclamînd 1987 drept „An internațional al persoanelor fără adăpost". După cum a declarat directorul general al Centrului O.N.U. pentru așezări umane, Arcot Ramachandran, obiectivul inițiativei este de a atrage atenția omenirii asupra crizei de locuințe și de a încuraja măsurile în favoarea oamenilor fără adăpost și a persoanelor cu locuințe necorespunzătoare. La rîndul său, secretarul general al Națiunilor Unite, Javier Perez de Cuellar, în mesajul consacrat „Anului internațional al persoanelor fără adăpost", sublinia: „Ar fi nerealist să se vorbească despre realizarea drepturilor omului, atîta vreme cît necesitățile fundamentale ale vieții cotidiene — cum ar fi un adăpost elementar — continuă să nu fie asigurate". La O.N.U. s-a menționat că au fost puse la punct 360 de proiecte vizînd sprijinirea operațiunilor pentru persoanele fără acoperiș.

Cursa apartamentelor? Da!

Problema nu este la fel de simplă precum răspunsul de mai sus. Cursa apartamentelor rămîne grav amenințată îndeosebi de cursa armamentelor, care continuă să răvășească, dacă nu să răstoarne, prioritățile, consumînd peste 1 000 de miliarde dolari pe an, fon-

Politica locuințelor trebuie să țină seama de tradițiile, tehnicile și resursele locale: Alor Star, Kedah, Malayezia

prin care scapă puțin aer cald, sau în stațiile de metrou, sau... unde pot. Acești locuitori ai străzilor au cea mai dramatică soartă din toți cei peste 2,5 milioane de oameni lipsiți de adăpost, cîți numără Statele Unite.

Unii dintre ei mai au resurse să se zbată și speră într-o viață mai bună, alții au renunțat și se lasă tîrîți de curent la fundul apei. Cîndva, mulți duceau o viață normală, aveau un loc de muncă, aveau familie și locuință.

Iată cazul unui tînăr de 28 de ani, din Philadelphia, lucrător în construcții. Cu un an în urmă, odată cu alți colegi de-ai săi și-a pierdut locul de muncă. Acesta a fost punctul de pornire al unui șir întreg de neînțelegeri în familie, și, în cele din urmă, a fost nevoit să plece de acasă. A mai găsit, pentru un timp, un colțișor unde să doarmă în casa prietenilor, pînă cînd nici aceștia nu au mai vrut să-i deschidă ușa. Acum își petrece nopțile într-o stație de metrou, într-un pat încropit de el însuși din ziare, acoperindu-și fața cu grijă, de teamă să nu-l muște șobolanii. Singurul obiect prețios pe care îl are este o bucată de săpun cu care se spală în fiecare dimineață la o chiuvetă din vreo toaletă publică. „Curățenia este singurul lucru care îmi mai menține moralul acum. N-aș putea îndura ca oamenii să se uite cu dezgust la mine."

Violența constituie o continuă amenințare pentru cei fără adăpost, pîndiți pentru puținii dolari pe care i-ar putea avea și pe care, evident, îi poartă cu ei. Cei tineri îi pradă pe cei în vîrstă, cei mai solizi pe cei mai slabi, în timp ce bande atacă, în locuri întunecoase, persoane singure. Iar victimele nu au cui să spună, cui să se plîngă de ce li s-a întîmplat.

În majoritate, acești „locuitori ai străzilor" au o meserie pe care, cîndva, o practicau cu pricepere. După cum afirmă unii, ar putea arăta și acum de ce sînt în stare, dacă... ar avea cui și unde. Mulți, însă, au pierdut orice speranță că, într-o bună zi, vor putea reveni la o viață normală; acum, singura lor preocupare a rămas unde să se poată cuibări pe timpul nopții, lîngă un grătar prin care iese abur sau într-o gură de metrou, încercînd să joace feste polițiștilor care-i caută pentru a-i izgoni. (I.P.)

(După revista „TIME")

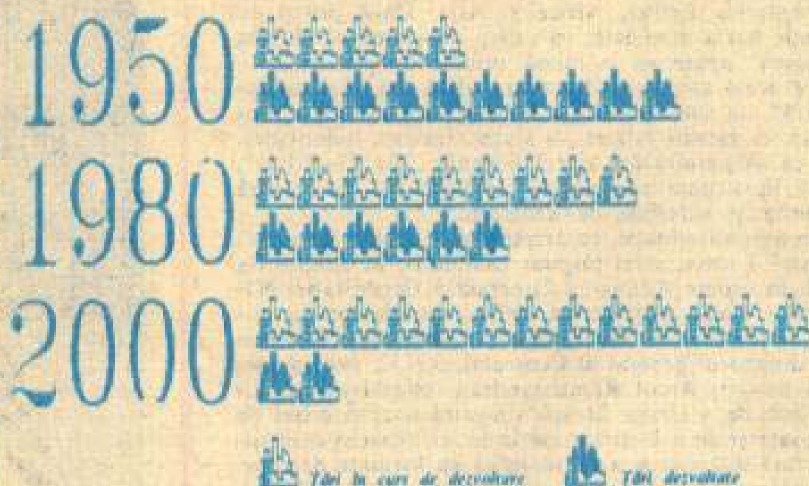
duri sustrase programelor economico-sociale, inclusiv construcției de locuințe. Ca urmare, dacă un miliard de ființe umane trăiesc în adăposturi precare sau fără acoperiș, planeta este supraîncărcată de adăposturi pentru arme ori de „acoperișuri" artificiale, pe cît de costisitoare, pe atît de primejdioase.

Bunăoară, bazele militare, aerodromurile, poligoanele, silozurile convenționale și atomice acoperă [illegible] milioane de hectare, o suprafață egală cu teritoriile unor țări ca Franța, Suedia, Maroc, Paraguay și Thailanda, luate la un loc. Capul de locuitor al planetei a devenit, la rîndul său, acoperit de o încărcătură de 20 tone de trinitrotoluen —, două vagoane de explozibil pe fiecare om, în Europa încărcătura fiind de cinci ori mai mare, ceea ce ar însemna un tren de zece vagoane cu T.N.T. Mai sînt „acoperișurile zburătoare", formațiunile de bombardiere și alte avioane de luptă, care nu lasă cerul liber, amplasînd deasupra capetelor umane un plafon de rachete și bombe cu o astronomică forță de distrugere.

Cea mai amenințătoare rămîne așa-zisa umbrelă nucleară, termen cu totul înșelător și neavenit. Umbrela, cum știe toată lumea, este menită să ocrotească omul împotriva intemperiilor. Or, „umbrela nucleară" nu

Locuințele: fapte și cifre

Urbanizarea: dimensiunea problemei

Urbanizarea este un fenomen ce a dobîndit o importanță la nivel internațional acum 40-50 de ani. În 1950, se apreciază că 29,2 la sută din populație locuia în orașe. În 1960, proporția era de 34,2 la sută. 15 ani mai tîrziu, în 1975, procentajul populației urbane atinsese 38,4 la sută și în 1985, 41 la sută.

Procesul de urbanizare este marcat îndeosebi în țările în curs de dezvoltare. În perioada 1975-2000, este de așteptat ca populația urbană din aceste țări să treacă de la 811 milioane de locuitori la aproximativ 2 miliarde de locuitori. În unele țări, principala sursă de creștere a populației urbane nu o constituie exodul rural, ci creșterea demografică naturală. În 1980, două treimi din familiile sărace trăiau în mediu rural. Înainte de anul 2000, mai mult de jumătate din cei săraci aparținînd acestei categorii vor trăi, probabil, în orașe. Pînă în anul 2000, aproape 40 la sută din populația țărilor în curs de dezvoltare (adică aproximativ 2 miliarde de locuitori) vor locui în orașe.

Tendințele urbanizării relevă, însă, diferențe apreciabile. Date concludente ne oferă Raportul Băncii Mondiale asupra dezvoltării în lume, care exprimă unele din aceste tendințe variabile în funcție de marile grupe regionale:

— în economia țărilor predominant rurale din Africa sud-sahariană, creșterea urbană este un fenomen relativ recent, actualmente foarte rapid datorită unei creșteri demografice naturale și a unui exod rural masiv;

— în țările Asiei, cu un venit mic pe cap de locuitor, economia rămîne predominant rurală. Totuși, volumul absolut al populației urbane este deja important și regiunea cuprinde unele din marile orașe din lume;

— în țările puternic urbanizate din America Latină, mai mult de jumătate din populație trăiește la oraș. Pînă în anul 2000, este de așteptat ca 75 la sută din populație să devină citadină.

În ceea ce privește marile centre urbane din lume, aparținînd țărilor în curs de dezvoltare, în anul 1950, numai cinci aparțineau „lumii a treia". Cele mai mari orașe erau, atunci, New York (cu 12,41 milioane locuitori), Shanghai (cu 10,46 milioane) și Londra (cu 10,37 milioane). În 1980, în schimb, nouă din primele 15 se aflau în țările în curs de dezvoltare: Mexico, Sao Paolo, Shanghai și Buenos Aires, respectiv pe locul trei, patru, cinci și șase.

Previziunile pentru anul 2000 indică faptul că 13 din cele 15 mari zone urbane se vor găsi în țările în curs de dezvoltare, Mexico și Sao Paolo fiind singurele orașe din lume cu o populație de peste 20 de milioane de locuitori.

S-a remarcat și faptul că, în cadrul procesului de urbanizare, capitalele figurează printre orașele care se dezvoltă cel mai rapid. Astfel, între 1950 și 1980, populația orașelor Nairobi, Dar-es-Salaam, Nouakchott, Lusaka, Lagos și Kinshasa s-a mărit de peste șapte ori. În Africa de Nord, populația orașelor Cairo, Casablanca și Alger a crescut de trei ori. **(M.B.)**

numai că nu protejează omenirea, dar poate genera uragane de foc care ar preface globul pămîntesc în scrum radioactiv şi ar pune capăt vieţii pe singura (deocamdată) planetă locuită. Savanţii mai susţin că „umbrela nucleară" ar provoca, dacă ar fi pusă în funcţiune, un uriaş nor de fum şi praf, care ar împiedica razele solare să pătrundă spre scoarţa pămîntului, plasînd planeta într-o devastatoare „iarnă atomică", fără întoarcere. Şi, ca şi cum atîtea „acoperişuri" artificiale nu ar fi de ajuns, Pentagonul lucrează pentru amplasarea unor fortificaţii cosmice dotate cu arme supersofisticate, pregătind „războiul stelelor". Dacă „acoperişul militaro-cosmic" nu ar fi decît variantă spaţială a unei confruntări nucleare, „scutul spaţial" ar lăsa şi mai... descoperită securitatea umanităţii. Să notăm, fie şi în treacăt, că, dacă s-ar proceda la desfăşurarea lui, el ar costa peste 1 500 miliarde dolari.

În schimb, acoperişul natural al planetei rămîne serios ameninţat. Oamenii de ştiinţă avertizează că pătura de ozon a globului terestru, care protejează viaţa de potopul razelor ultraviolete, a început să fie perforată în diferite zone, mai ales în Antarctica, de anumite gaze toxice deversate haotic în atmosferă. De ciuruirea centurii de ozon nu sînt deloc străine, desigur, numeroasele experienţe şi manevre militare. Fapt este că, reuniţi în două rînduri, la „căpătîiul ozonului", experţi din 40 de ţări nu au reuşit încă să rezolve marea problemă a acoperişului planetar de ozon.

Concluzia de căpătîi, pe care ar fi de dorit s-o impună „Anul internaţional al persoanelor fără adăpost", constă în imperativul vital de a se curma cursa înarmărilor, de a se trece efectiv şi neîntîrziat la măsuri reale de dezarmare, ceea ce ar permite abordarea cu succes a problemelor care interesează omenirea, printre care construcţia de locuinţe ocupă un loc primordial. Misiunea merită toate strădaniile. De altfel, „Anul internaţional al persoanelor fără adăpost" urmează „Anului Internaţional al Păcii", subliniind şi mai puternic relaţia indisolubilă dintre pace şi locuinţe.

■

România a consacrat această legătură logică, obligatorie. Vocaţia constructivă, de pace a poporului nostru este strălucit confirmată de înnoirea şi dezvoltarea impetuoasă a fondului locativ al ţării. Aproximativ 80 la sută din populaţia României, deci peste 18 milioane

În lipsa locuinţelor operează şi spiritul de inventivitate

de oameni, beneficiază de case noi, cele mai multe ridicate în ultimele două decenii. Locuinţele româneşti sînt, astfel, mult mai... tinere decît locatarii lor!

Lichidarea crizei de locuinţe din „lumea a şasea" reclamă considerabile investiţii financiare, eforturi susţinute, precum şi voinţa politică de rigoare. Soluţia optimă constă în realizarea dezarmării, în renunţarea la „adăposturile" şi „acoperişurile" convenţionale şi nucleare, în reducerea radicală a bugetelor militare. Într-o asemenea perspectivă, s-ar putea clădi, pe termen scurt, locuinţe pentru toţi locuitorii planetei, asigurîndu-se şi liniştea căminelor existente.

Ion Jercan

NUME PROPRII atît de...comune

AMAZOANE. Cînd a plecat în America în 1509, François Pizzaro (n. în 1475) nu bănuia că lăcomia şi cruzimea lui, din timpul cuceririi Perului, aveau să-i aducă, cu preţul atîtor victime în rîndul indigenilor, renumele de „mare marchiz". El era însoţit de François Arellana, care a descoperit de altfel un fluviu imens, al cărui curs l-a străbătut pînă la vărsare şi care se numea Guiéna. În timpul acestei expediţii, Arellana a trebuit să se lupte cu nişte adversari neaşteptaţi: femei înarmate şi bătăioase ca nişte bărbaţi. El le-a numit **„amazoane"**, în amintirea războinicelor din mitologia greacă. De atunci, fluviul Guiéna s-a numit fluviul Amazoanelor şi, mai simplu, Amazonul.

BICKFORD. William Bickford a fost cel care a inventat în 1831 fitilul **bicford.** Această invenţie a modificat în întregime tehnicile de abataj, obţinînd astfel, atît în mine, cît şi în cariere, o simplificare şi o securitate a explozíilor, necunoscute pînă atunci. Într-adevăr, trebuia mult curaj pentru a aprinde fitilul unui exploziv! Între momentul aprinderii focului la cordon şi acela al producerii exploziei, timpul era limitat şi cea mai mică eroare sau cel mai mic incident erau adesea mortale. Ca orice invenţie, şi fitilul bicford a fost repede folosit în domeniul militar. Fitilul Bickford, sau bicfordul, este o bucată de cînepă gudronată, ce conţine, în interior, o materie fuzantă, cu ardere lentă. Poate fi folosit şi pentru declanşarea exploziilor la încărcăturile îngropate.

CALCEDONIE. Calcedonia, vechea cetate aşezată pe malul asiatic al Bosforului, a fost reşedinţa mai multor concilii, mai ales al celui din 1451. Oraşul a fost în întregime distrus de turci în secolul XV. Din ruinele sale au fost scoase pietrele care au fost folosite la construirea moscheilor din Constantinopol. În regiunea circumvecină oraşului, se găseşte o varietate de cuarţ cu nişte componente strălucitoare, avînd reflexe de alb sau gri, numită **calcedonie,** după zona de origine.

„Trebuie să pornim de la realitatea lumii de azi, de la faptul că între problemele dezvoltării economice, problemele politice și ale dezarmării există o interdependență și o condiționare reciprocă. Numai soluționarea complexă, într-un mod nou, democratic, a acestora va deschide calea spre o lume a dreptății și echității sociale, spre o lume mai dreaptă și mai bună pe planeta noastră."

NICOLAE CEAUȘESCU

Din problematica relațiilor Nord-Sud

Identitatea culturală a popoarelor și exigențele cooperării internaționale

Conceptul identității culturale a popoarelor a căpătat, în viața națiunilor, o circulație relativ recentă, fiind nemijlocit legat de problematica dezvoltării țărilor eliberate de sub dominația colonială, de dialogul Nord-Sud, ca și de perspectivele instaurării unei noi ordini economice și politice internaționale.

În analiza pe care ne-o propunem, trebuie să pornim, desigur, de la trăsăturile definitorii ale situației mondiale actuale, care rămîne deosebit de complexă și contradictorie și este dominată, în primul rînd, de continuarea frenetică a cursei înarmărilor, în special nucleare; de perpetuarea unor stări conflictuale mai vechi și mai noi, constituind tot atîtea focare periculoase de instabilitate și de risipire a unor mari resurse umane și materiale; de agravare a subdezvoltării, de adîncire a decalajului și a opoziției între țările sărace și cele bogate, care sînt resimțite tot mai puternic ca o contradicție fundamentală a lumii contemporane; de criza economică mondială, cu efectele ei destabilizatoare pentru ansamblul relațiilor internaționale. Cele două tendințe majore, proprii vremilor pe care le trăim, nu încetează de altfel să se înfrunte: pe de o parte, forțele care, fidele politicii sferelor de influență, fac din folosirea forței și amestecul în treburile interne pivotul acțiunii lor; pe de altă parte, frontul larg al forțelor care militează pentru apărarea păcii, pentru independență națională și dezvoltare liberă, neîngrădită, a fiecărui popor.

Pericolul unei conflagrații nucleare nu a slăbit cu nimic din intensitate, omenirea devenind tot mai conștientă de faptul că un război atomic ar însemna, pur și simplu, distrugerea civilizației umane și a vieții pe planeta noastră. În aceste condiții, natura profund diferită a războiului nuclear, față de conflictele purtate cu arme convenționale, explică de ce problema cardinală a epocii noastre este preîntîmpinarea războiului și salvgardarea păcii, înfăptuirea dezarmării și consolidarea securității internaționale. Preconizînd o abordare nouă, profund responsabilă, de către toate statele, a problemelor grave cu care omenirea este confruntată, președintele Nicolae Ceaușescu nu a încetat să atragă atenția asupra necesității trecerii neîntîrziate la dezarmarea nucleară și convențională, care în actuala conjunctură internațională a devenit o adevărată „prioritate a priorităților".

Dealtfel, pe toate meridianele globului, avem de-a face cu un proces de conștientizare a opiniei publice mondiale, nemaiîntîlnit pînă în prezent. Cercurile sociale, politice, științifice și culturale cele mai diverse, oameni de convingeri politice, filozofice și religioase foarte diferite se opun, cu toții, politicii bazate pe forță, militează pentru pace și dezarmare, pentru stabilirea de relații stabile și echitabile între state, pentru instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale, capabile să asigure propășirea armonioasă a fiecărei țări, în condiții de demnitate și de independență națională.

Ca membră a „grupului celor 77" și ca invitată permanentă la activitățile mișcării de nealiniere, România nu a încetat să aibă o contribuție teoretică și practică deosebită la soluționarea globală a problemelor dezvoltării. Să amintim, aici, de cîteva din cele mai importante propuneri formulate de președintele Nicolae Ceaușescu în această privință, precum ținerea unei conferințe la nivel înalt a țărilor în curs de dezvoltare, intensificarea concertării și cooperării Sud-Sud, organizarea, în cadrul Organizației Națiunilor Unite, a unei conferințe internaționale la care să participe atît țările în curs de dezvoltare, cît și cele dezvoltate, în vederea realizării unor acorduri corespunzătoare asupra tuturor problemelor, inclusiv în ceea ce privește soluționarea globală a datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare.

În concepția președintelui României, problemele subdezvoltării, ale noii ordini economice internaționale sînt de natură nu numai economică, ci, mai cu seamă, politică. Ele cer o abordare nouă, o abordare politică, pornind de la necesitatea realizării unor rela-

ţii noi, de deplină egalitate şi echitate, care să permită progresul fiecărei economii naţionale şi, în primul rînd, al ţărilor rămase în urmă, asigurarea unei dezvoltări armonioase a tuturor statelor, a economiei mondiale în ansamblu.

Dezvoltarea – proces multidimensional

După experienţele dezamăgitoare ale primului şi celui de-al doilea Deceniu pentru Dezvoltare, care fuseseră lansate de Organizaţia Naţiunilor Unite, s-a impus constatarea potrivit căreia dezvoltarea — cu un D majuscul — impune şi implică, în afara domeniului economic, deopotrivă, luarea în considerare a tuturor valorilor societăţii: cultura, ştiinţa, educaţia, morala, ideologia, mediul inconjurător ş.a.m.d. Adoptînd, în 1981, Strategia internaţională pentru al treilea Deceniu al Dezvoltării, Adunarea Generală a ONU a confirmat, dealtfel, o asemenea abordare globală.

O cercetare mai atentă a fenomenului dezvoltării a pus în lumină cîteva constatări esenţiale, şi anume:

Mai întîi, orice dezvoltare autentică nu poate fi decît endogenă şi ea trebuie, astfel, să se bizuie pe toate forţele vii şi valorile societăţii respective. O astfel de dezvoltare trebuie să respingă modelele impuse din exterior, ale căror criterii şi opţiuni au fost definite pentru alte tipuri de societate. Trebuie, de asemenea, respinse evaluările sumare, practicate îndeobşte de tehnocraţi şi experţi străini, de vreme ce îi revine fiecărui popor, fiecărei naţiuni să hotărască care sînt nevoile sale esenţiale (aşa-zisele „human basic needs") şi să nu accepte stereotipuri economice şi culturale, incapabile să răspundă unor realităţi diferite. O astfel de dezvoltare trebuie să fie, deci, concepută din interiorul unei ţări, pleclnd de la nevoile şi aspiraţiile proprii ale acesteia şi nu poate reţine din experienţa altora decît acele elemente care pot concorda cu valorile profunde ale societăţii respective şi pot fi asimilate de ea.

În al doilea rînd, factorul uman trebuie să fie considerat drept punctul de plecare, agentul şi scopul dezvoltării; deci, pornind de la o asemenea opţiune, nu se poate face din **homo economicus** stăpînul societăţii moderne; din contră, o astfel de dezvoltare postulează împlinirea cît mai largă a persoanei umane, considerată în demnitatea sa individuală şi în responsabilitatea sa socială. Formarea cadrelor naţionale, valorificarea resurselor umane, crearea acelei „piramide umane", capabile să stăpînească ştiinţa şi tehnica modernă, au devenit, în strategia internaţională a dezvoltării, obiective esenţiale de care depinde reuşita oricărui proiect concret de dezvoltare.

În al treilea rînd, dimensiunea culturală a dezvoltării, menită să consolideze independenţa, suveranitatea şi identitatea naţiunilor, a apărut ca o idee de bază a oricărei acţiuni care poate fi întreprinsă pe plan naţional sau internaţional.

Cu privire la noţiunea lărgită de cultură şi a identităţii culturale a popoarelor, un remarcabil efort de conceptualizare a fost întreprins, pînă în prezent, de Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură (UNESCO). Astfel, documentele Conferinţei mondiale despre politicile culturale, care s-a ţinut la Ciudad de Mexico în 1982, ca şi alte studii şi rapoarte elaborate de Organizaţie, ne oferă un ansamblu de consideraţii teoretice şi practice cu privire la chestiunea identităţii culturale a popoarelor şi a locului pe care aceasta trebuie să îl deţină în relaţiile de cooperare internaţională.

În accepţia largă a cuvîntului, cultura este, astfel, definită ca fiind totalitatea trăsăturilor distinctive, materiale şi spirituale, intelectuale şi afective care caracterizează o societate sau un grup social. Ea înglobează ca atare, dincolo de arte şi litere, modurile de viaţă, drepturile fundamentale ale fiinţei umane, sistemele de valori, tradiţiile şi credinţele. Considerată din punctul de vedere al trecutului ei, cultura este, în mod evident, alcătuită din ansamblul operelor şi mijloacelor care o exprimă: limbile şi tradiţiile orale, miturile şi obiceiurile, artele şi literatura, muzica, monumentele ş.a.m.d. Acest patrimoniu cultural constituie, am putea spune, dimensiunea statică a culturii.

Identitatea culturală este altceva. Ea se hrăneşte din sentimentul trăit de membrii unei societăţi de a se recunoaşte într-o cultură, de a nu se putea exprima cu fidelitate, nici de a se putea dezvolta în mod liber decît în cadrul acelei culturi. Identitatea culturală este, ca atare, conştiinţa pe care o comunitate socială dată o resimte faţă de propriile valori culturale; ea este o convergenţă, deopotrivă intelectuală şi afectivă, care se bizuie pe un trecut comun, pe un prezent trăit împreună, ca şi pe perspectiva unui viitor solidar.

Dacă patrimoniul cultural este, prin urmare, suma operelor trecutului — din care identitatea culturală se hrăneşte nemijlocit —, aceasta reprezintă memoria vie a unei culturi, este nucleul ei dinamic şi creator.

Mai trebuie, apoi, relevat faptul că sentimentul identităţii culturale nu datează de ieri; el a galvanizat, într-un trecut mai îndepărtat sau mai recent, lupta de neatîrnare a popoarelor. Conştiinţa apartenenţei la aceleaşi valori culturale specifice a devenit, astfel, un factor determinant în procesul de făurire şi de întregire a statelor naţionale. Cu toate acestea, problema recunoaşterii şi respectării identităţii culturale a popoarelor se pune astăzi cu prioritate în relaţiile dintre Nord şi Sud, în măsura în care modele exogene de dezvoltare au fost impuse unor ţări subdezvoltate, fără a se lua în considerare motivările culturale profunde ale societăţilor respective. Afirmarea noţiunii de identitate culturală constituie, aşadar, un mijloc de a reacţiona împotriva influenţelor exterioare neproductive sau chiar dăunătoare. Ea capătă semnificaţia unui gest politic în lupta Sudului, a ţărilor „lumii a treia", în curs de dezvoltare, împotriva ingerinţelor neocolonialiste ale Nordului industrializat.

Mai trebuie să amintim, de asemenea, că, în numeroase ţări în curs de dezvoltare, încrederea exagerată în virtuţile ştiinţei şi tehnologiei — profesată, adesea, de către tehnocraţi formaţi, de cele mai multe ori, în universităţi străine — a permis ca valorile fundamentale ale ţării să fie neglijate, fiindu-le preferată imitarea sterilă a unor valori neadaptate realităţilor profunde ale „lumii a treia". În astfel de cazuri, ignorarea identităţii culturale nu a putut să se soldeze decît cu un proiect de societate destinat eşecului, de vreme ce acesta nu se putea bizui pe participarea conştientă şi creatoare a maselor largi. Modernizarea societăţii, potrivit unor modele culturale provenind din ţările occidentale industrializate, a devenit, astfel, un mecanism de aculturaţie şi, totodată, cauza unei alienări evidente pentru populaţiile obligate să suporte un astfel de tip de dezvoltare.

Mai există în ţările în curs de dezvoltare şi alte situaţii, în care voinţa legitimă de a crea o societate nouă duce nu numai la ruperea legăturilor cu un prezent dăunător, dar — printr-o reacţie de amplificare subiectivă — riscă să nege complet trecutul. Asistăm, astfel, la o repudiere a moştenirii culturale, considerată, în totalitatea ei, drept retrogradă. Şi în aceste cazuri, identitatea culturală este nesocotită, iar proiectul de societate, astfel conceput, are puţine

șanse să poată prinde cu adevărat rădăcini în realitatea socială a țării respective.

Dar pericolul cel mai grav care pîndește identitatea culturală și interpretarea ei corectă îl constituie doctrina așa-zisei dezvoltări separate sau politica de **apartheid**. După cum se știe, sub pretextul respectării originalității și unicității culturii negre, regimul alb minoritar de la Pretoria impune, pentru motive politice evidente, populației majoritare din Africa de Sud un „ghetto" ermetic pe toate planurile — politic, social și cultural. Ideologia **apartheid**-ului caută — așa cum s-a arătat adesea — să mențină — în mod forțat, dictatorial și politic interesant — cultura neagră într-o fetișizare deliberată a propriei sale specificități. Identitatea culturală suferă, astfel, o mutilare oribilă, pe care comunitatea mondială nu încetează s-o denunțe cu tot mai multă forță, cerînd ca guvernul Africii de Sud să pună capăt politicii sale de **apartheid**, care constituie discriminarea rasială cea mai flagrantă a zilelor noastre.

Dincolo de cazurile extreme, apare astfel că o interpretare corectă a noțiunii de identitate culturală nu trebuie să fie asimilată nici unei moșteniri anchilozate, nici unui simplu repertoriu de tradiții, ci să fie identificată cu conștiința vie a unui ansamblu de valori, unic și de neînlocuit, prin care un popor se deosebește de celelalte colectivități umane.

Mai trebuie arătat, însă, că identitatea culturală nu trebuie să fie ostilă și nici să nu se închidă unor influențe utile și bine venite din exterior. Datorită tocmai raporturilor sale cu culturile altor popoare, identitatea culturală a unui popor trebuie să poată recepta aporturile străine valabile, asimilîndu-le și integrîndu-le propriului sistem de valori.

Identitatea culturală postulează, ca atare, o fidelitate față de ea însăși — care este, în fond, rațiunea sa de a fi —, dar și o deschidere rațională și bine motivată către celelalte moduri de viață. Specificitatea și universalitatea valorilor culturale se află, astfel, într-o permanentă relație de complementaritate, de vreme ce, în ceea ce este propriu fiecărei culturi, găsim totdeauna și un ansamblu de valori împărtășite și de celelalte culturi. Atunci cînd este corect practicat, dialogul între culturi nu poate duce decît la o îmbogățire reciprocă și favoriza, implicit, obiectivele de pace, de înțelegere și de solidaritate internațională de care comunitatea mondială are azi mai multă nevoie decît oricînd.

Dacă acestea ni se par a fi coordonatele generale menite să definească conceptul de identitate culturală, este poate nimerit să ne întrebăm care sînt obstacolele pe care aceasta le întîmpină și căror greutăți este ea obligată să le facă față în stadiul actual al raporturilor dintre Nord și Sud.

Un tablou deloc îmbucurător

După un sfert de veac de la decolonizare, relațiile dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare sînt marcate puternic de o abordare neocolonialistă. Marea majoritate a țărilor în curs de dezvoltare se află sub impactul diverselor presiuni ale țărilor capitaliste industrializate și multe chiar într-o situație de dependență. După cum se știe, pentru ele efectele crizei mondiale sînt din ce în ce mai grave. Țările în curs de dezvoltare își vînd materiile prime la prețuri tot mai scăzute și cumpără, în schimb, la prețuri tot mai ridicate produsele manufacturate și echipamentele necesare; creditele pe care le obțin sînt grevate de dobînzi înalte, excesive, ceea ce face ca datoria lor externă să atingă, adesea, cifre astronomice și să devină de nerambursat; măsurile și barierele protecționiste, ca și fluctuația și instabilitatea cursurilor de schimb ating, în primul rînd, aceste țări. Conflictele militare, așa-zis locale, le obligă adesea să-și procure un armament ultraperfecționat, ceea ce le produce o permanentă hemoragie financiară, umplînd doar buzunarele negustorilor de arme. Pe de altă parte, explozia demografică pune țărilor în curs de dezvoltare probleme serioase de formație profesională și de locuri de muncă; exodul populațiilor rurale spre mediile urbane implică un proces de adaptare și o dezvoltare culturală diferențiată; „exodul creierelor" (faimosul **brain drain**) reprezintă un fenomen tot mai grav, tot mai îngrijorător, de racolare a cadrelor provenite din țările rămase în urmă de către țările puternic industrializate; degradarea mediului înconjurător și deperdiția resurselor energetice neregenerabile constituie iarăși un obstacol major în calea progresului lor social-economic; adesea, „industriile culturale" (mai cu seamă cele legate de mijloacele de informare în masă) au o influență negativă asupra valorilor culturale specifice; în sfîrșit, pentru multe popoare din Africa, Asia sau America Latină, foametea, boala, neștiința de carte constituie încă o sinistră trinitate.

În fond, ansamblul acestor relații Nord — Sud sînt marcate de o opțiune globală, cea a neocolonialismului, practicat de țările capitaliste dezvoltate, care reușesc să le impună, în acest scop, țărilor în curs de dezvoltare „modele de societate" concepute după criterii exogene propriilor lor valori și menite să le mențină într-o stare de dependență. De-a lungul acestui proces, identitatea culturală a popoarelor în cauză este nu numai prost înțeleasă, dar, mai cu seamă, nesocotită. Concepute în acest mod, proiectele de dezvoltare social-economică, după cum am mai arătat, au puține șanse de a fi viabile, căci ele nu răspund nevoilor și aspirațiilor veritabile ale națiunii respective.

O astfel de inadecvare este deosebit de vizibilă mai ales în cadrul relațiilor bilaterale, unde acțiunea de dominare exercitată de o țară capitalistă dezvoltată asupra uneia sau mai multor țări în curs de dezvoltare este, de cele mai multe ori, brutală și fără drept de apel. Calea multilaterală nu este, nici ea, ferită de asemenea primejdii, deși caracterul adesea eclectic al surselor de inspirație, ca și ritmul lent de aplicare a unor astfel de proiecte permit țării respective să corecteze, cît de cît, neajunsurile a ceea ce se mai numește încă „ajutorul acordat dezvoltării".

Soluții există

Ce soluții pot fi preconizate pentru a pune capăt unor asemenea situații?

Este limpede de înțeles că o colaborare internațională, fie ea bilaterală sau multilaterală, nu poate da roade, în ceea ce privește interesele efective ale țărilor în curs de dezvoltare, decît dacă este aplicată și practicată în mod corect. Dar pentru aceasta este nevoie, în primul rînd, ca țările capitaliste dezvoltate, renunțînd la practicile lor neocolonialiste, să înțeleagă că este în interesul general, inclusiv în propriul lor interes, ca relațiile de cooperare cu „lumea a treia" să fie întemeiate pe principiile echității, justiției, înțelegerii și solidarității internaționale.

Nu poate de altfel exista o cooperare autentică și durabilă — și lucrul este adevărat nu numai pentru

relațiile Nord-Sud, ci pentru ansamblul relațiilor între state — decît dacă această cooperare se bizuie pe aplicarea neabătută a principiilor fundamentale ale dreptului internațional contemporan. Egalitatea în drepturi a statelor, respectarea independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, reglementarea pașnică a diferendelor internaționale, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale oamenilor și popoarelor, colaborarea reciproc avantajoasă trebuie să constituie cheia de boltă a acestor relații. Numai în acest fel colaborarea internațională poate deveni, cu adevărat, rodnică pentru ansamblul națiunilor.

Mai trebuie să arătăm că, fiind conștientă de necesitatea ca morala internațională și acțiunea ei practică să se bizuie pe astfel de principii, comunitatea națiunilor a întreprins în această privință, de la terminarea celui de-al doilea război mondial, o remarcabilă acțiune normativă. Astfel, Carta Națiunilor Unite (1946), Declarația universală a drepturilor omului (1948), Declarația asupra acordării independenței țărilor și popoarelor coloniale (1960), Declarația Națiunilor Unite asupra eliminării tuturor formelor de discriminare rasială (1963), Declarația privind principiile cooperării culturale internaționale (1966), Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (1968), Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state, conform Cartei Națiunilor Unite (1970), Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (1975), Declarația privind reglementarea pașnică a diferendelor internaționale (1982) — pentru a nu aminti, aici, decît textele cele mai semnificative — au pus la punct o doctrină de cooperare între state, care se întemeiază pe respectarea strictă a principiilor și normelor de drept internațional.

Se cuvine, poate, să zăbovim puțin asupra conținutului Declarației, asupra principiilor cooperării culturale internaționale care, adoptată de UNESCO în 1966, și-a păstrat întreaga actualitate. Acest text pune în lumină normele și opțiunile care trebuie să călăuzească acțiunea de cooperare internațională în domeniul culturii, înțeleasă în accepția largă a termenului.

Astfel, potrivit Declarației din 1966, fiecare cultură are o demnitate și o valoare care trebuie să fie respectate și salvgardate; orișice popor are dreptul și îndatorirea de a-și dezvolta propria cultură; în varietatea lor fecundă, a diversității lor și a influenței reciproce pe care le exercită unele asupra altora, toate culturile fac parte din patrimoniul comun al umanității.

Pe de altă parte, Declarația definește obiectivele cooperării culturale internaționale, care trebuie să-și propună: să difuzeze larg cunoștințele, să stimuleze vocațiile și să îmbogățească culturile; să dezvolte relații pașnice și de prietenie între popoare, determinîndu-le să înțeleagă mai bine modurile lor de viață respective; să contribuie, în acest fel, la aplicarea principiilor Națiunilor Unite; să permită fiecărui individ să aibă acces la cunoaștere, să se bucure de contribuția artelor și a literelor tuturor popoarelor, să participe la progresul științelor care se realizează în diferite părți ale lumii și să beneficieze de roadele lor, contribuind astfel la îmbogățirea vieții culturale; să amelioreze pretutindeni condițiile vieții spirituale a omului, ca și ale existenței sale materiale. Respectînd originalitatea fiecărei culturi — se arată în Declarație — cooperarea culturală este un drept și o îndatorire pentru toate popoarele și toate națiunile, care trebuie să-și împărtășească patrimoniul spiritual. Declarația din 1966 mai afirmă, de asemenea, că o largă difuzare a ideilor și cunoștințelor constituie un element esențial pentru activitatea creatoare, pentru cercetarea adevărului și înflorirea personalității umane; că, în acest fel, cooperarea culturală este chemată să creeze un climat de prietenie și de pace, excluzînd atitudinile ostile și căutînd autenticitatea informațiilor; că schimburile culturale trebuie organizate într-un spirit de largă reciprocitate; că un loc important trebuie acordat educației morale și intelectuale a tineretului, formației sale profesionale și aptitudinilor sale. Declarația mai precizează, în sfîrșit, că, în relațiile lor culturale, statele trebuie să se călăuzească după principiile Națiunilor Unite. Cooperarea culturală internațională se va întemeia, ca atare, pe respectarea egalității suverane a statelor, a neamestecului în treburile interne, a drepturilor omului și libertăților fundamentale.

Concluzii

La capătul acestor cîtorva considerații, se pot desprinde unele concluzii:

● Faptul că orice dezvoltare autentică trebuie să se întemeieze pe realitatea vie și profundă a națiunii, respingînd, ca atare, modelele exterioare care nu cadrează cu această realitate. Dezvoltarea este un proces, prin excelență, endogen;

● Rolul factorului uman, care este esențial în procesul dezvoltării, atît în ceea ce privește ansamblul vieții spirituale a individului, cît și al colectivității căreia acesta îi aparține;

● Faptul că identitatea culturală a popoarelor și, odată cu ea, dimensiunea culturală a dezvoltării sînt realități fundamentale de care cooperarea, atît bilaterală cît și multilaterală, trebuie să țină neapărat seama;

● Faptul că o astfel de cooperare internațională trebuie să se bazeze pe respectarea neabătută a principiilor de drept internațional și să refuze, prin urmare, orice formă de dominație sau de subordonare capabile să prejudicieze aplicarea unor asemenea principii;

● În acest context, identitatea culturală a fiecărui popor, demnitatea și valoarea fiecărei culturi trebuie pe deplin conservate și apărate;

● Acțiunea de legiferare întreprinsă de mai bine de patru decenii, de către comunitatea națiunilor, oferă cooperării internaționale un cadru adecvat; nu textele de doctrină lipsesc, ci mai curînd voința politică a unor state de a face astfel încît aceste principii să poată fi aplicate, iar opțiunile privind dezvoltarea să poată deveni o realitate durabilă.

● În sfîrșit, existența, în viața internațională actuală, a unei interdependențe și condiționări reciproce tot mai evidente între problemele subdezvoltării, problemele politice și cele ale dezarmării, precum și necesitatea soluționării, pe căi democratice, a acestui complex de probleme, ca singura chezășie a făuririi unei lumi a dreptății și echității sociale.

Acestea sînt, după părerea noastră, liniile de forță care se pot desprinde din analiza, chiar și sumară, a situației care definește, în prezent, relațiile dintre Nord și Sud; acestea sînt, totodată, exigențele unei cooperări internaționale care, pentru a deveni efectivă și prielnică tuturor partenerilor, trebuie să repudieze practicile neocolonialiste și să se întemeieze pe un ideal de pace, de echitate, de înțelegere și de solidaritate între toate națiunile lumii.

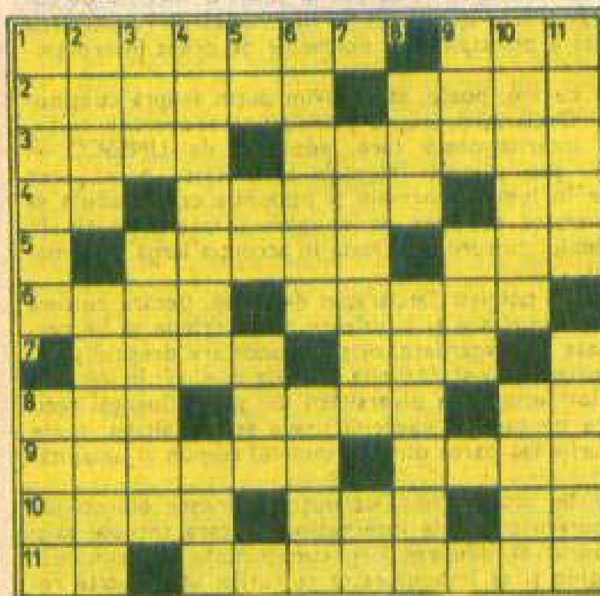
■

Pe un plan mai larg, un rol important în cunoașterea patrimoniului și realizărilor altor state — inclusiv în domeniul cultural — îl are, desigur, mass media. În această privință, România are o poziție principială, pronunțîndu-se pentru un schimb larg și liber de idei și informații între toate statele și considerînd că aceasta trebuie să servească unei mai bune cunoașteri reciproce a realităților din fiecare țară, să contribuie la dezvoltarea cooperării între popoare, la cauza păcii și securității internaționale. În această direcție, mijloacelor de informare în masă le revine obligația morală de a cultiva ideile umaniste, respectul pentru muncă, pentru creațiile materiale și spirituale ale fiecărei țări. În lumina acestor nobile obiective, informația difuzată trebuie să fie corectă, să se bazeze pe realități și să reflecte dezvoltarea economică, socială, culturală a fiecărei națiuni. România consideră că ar fi în beneficiul tuturor statelor asigurarea accesului oamenilor de cultură, de știință și artă la mijloacele de informare existente în diferite țări, pe bază de reciprocitate, pentru a putea prezenta istoria, realizările materiale și spirituale ale popoarelor respective, contribuind, și pe această cale, la mai buna cunoaștere mutuală. În același timp, în concepția României, atît guvernelor cît și mijloacelor de informare în masă le revine o mare răspundere în ce privește prezentarea corectă a istoriei fiecărui popor, respectarea cu strictețe a adevărului istoric, pornind de la faptul că orice denaturare sau falsificare a adevărului istoric ar putea avea grave consecințe asupra raporturilor dintre state, asupra cooperării și înțelegerii, a păcii și securității. În ce o privește, România se pronunță cu fermitate împotriva oricăror încercări de falsificare a istoriei sale, de prezentare denaturată a trecutului de luptă al poporului român, pentru existență liberă și independentă, a marilor sale realizări, a eforturilor sale creatoare pentru a asigura o viață tot mai prosperă pentru toți cetățenii țării.

Potrivit acestei concepții, România acționează cu perseverență în direcția întăririi securității și extinderii colaborării, a apropierii între toate popoarele lumii.

Valentin Lipatti

MOMENT ESTIVAL

ORIZONTAL: 1) „...mare", schiță umoristică de I.L. Caragiale — Poet român contemporan (Aurel; n. 1930), autorul volumului „Focurile sacre". **2)** Vremea din zi cînd zăduful este în toi — Malul mării. **3)** Scriitoare română (Letiția: 1912—1979), semnatara romanului „În arșița verii" — Verbul apelor năvalnice. **4)** Plantă textilă — Cunoscut pictor francez (1832—1883), autorul pînzei „Dejun la iarbă verde" — Într-un sens! **5)** Se încălzește pe plajă la mare — A lucra pămîntul. **6)** Se plimbă prin parcul răcoros... — Luminile nopților senine. **7)** Limonadă cu prea multă lămîie... — Lac în U.R.S.S. **8)** În acest moment (reg.) — Fluviu în Italia — Diftong. **9)** Privitoare la soare — Poet român (1875—1954) care ne-a lăsat volumul „Flăcări pe culmi". **10)** Masă verde — Figură la jocul de șah (pl.) — Ion Gheorghe. **11)** Poftim — Marele poet îndrăgostit de apele mării noastre.

VERTICAL: 1) Stă la soare în fineață — E un măgar... **2)** Clasic român al penelului (1831—1891), autorul pînzei „Pe terasă la Sinaia" — Mănîncă și bea cu mare poftă (fem.). **3)** Element de compunere cu sensul de „grăsime" — Literat român contemporan (Demian; n. 1937), autorul volumului de versuri „Reîntoarcerea verii". **4)** „Tinere la scăldat" este titlul unei pînze a acestui pictor francez (1808—1897) — La masea! **5)** Folosință — Campion — Cîmpiile Elizee la vechii egipteni. **6)** Poet și dramaturg leton (Janis; 1865—1929), autorul volumului de versuri „Ecouri depărtate în albastrul serii" și al piesei de teatru „Vapaia și noaptea" — Puse la gheață. **7)** Atracție estivală de pe litoralul nostru — 5,6 la Constanța! **8)** Care vorbește vrute și nevrute — Fierbinte efervescență omenească. **9)** Fiord în Norvegia — Însorit (fig.). **10)** Mistuire prin foc și pară — Te salută cu toată căldura. **11)** Căldura din inima oamenilor — Scriitor român contemporan (Fănuș; n. 1932), semnatarul volumelor de proză „Vara buimacă" și „Dincolo de nisipuri".

Dicționar: UMB, ARNO, AAR, TUT, RAN.

Mircea Iordache

Instantanee pentru istorie

În acest an, se împlinesc șapte decenii de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Generațiile se succed; dintre cei ce l-au văzut pe Lenin foarte puțini mai sînt încă în viață. Imaginile ce-i redau portretul nu sînt numeroase, în total 400 de negative și pozitive și 500 metri de film. Revista sovietică „Sputnik", menționind aceste date, ne oferă cîteva fotografii făcute lui Vladimir Ilici de primii reporteri sovietici, imagini-document, ce, împreună cu notațiile despre felul în care au fost luate, și pe care le redăm mai jos, ajută la reconstituirea portretului vizual al marelui om sub conducerea căruia au luat ființă PCUS și statul sovietic și care, prin întreaga sa operă, a trasat un făgaș nou istoriei.

16 octombrie 1918

Reporterul Piotr Oțup, autorul a 35 de fotografii rarisime ale lui Lenin, evoca: „Mă viram peste tot cu greoaia mea cutie de lemn, montam trepiedul, mă strecuram sub învelitoarea neagră și, în plină ședință de lucru, umpleam încăperea de bubuituri și fum, datorate flash-ului de magneziu de fabricație proprie. Eram rugat politicos să părăsesc sala, dar, posedat de ideea de a fixa tot ce se întîmpla mai important în acei ani furtunoși de după revoluție, reveneam pe altă ușă".

La 16 octombrie 1918, Oțup a primit autorizația de a face cîteva fotografii în cabinetul de lucru al lui Lenin. Să ne amintim că, la 30 august 1918, Lenin a fost grav rănit de terorista Kaplan și, cu toate că își reluase activitatea în octombrie, sănătatea sa îi neliniștea încă pe cei apropiați, tovarășii săi de partid.

Oțup a intrat în cabinet cu voluminosul său aparat, a ales unghiul din care să fotografieze, dar un vas în care creștea un palmier îl împiedeca și se hotărî să-l dea la o parte. Lenin, mereu delicat, respectuos cu munca altuia, îi sări în ajutor.

În timp ce Oțup instala trepiedul și își pregătea aparatul, Lenin, uitînd de fotograf, s-a adîncit în lectura ziarului „Pravda". Știrile erau alarmante: trei pătrimi din tînărul stat socialist erau ocupate de intervenționiști și de forțele contrarevoluționare interne. Și, cu toate că Armata Roșie începuse să obțină primele victorii, inamicul era încă departe de a fi strivit definitiv...

Dar iată că Lenin își aduce aminte de musafirul său, se scuză că l-a făcut să aștepte. Oțup, care și făcuse prima fotografie, își continuă lucrul.

5 mai 1920

În fotografie, Lenin vorbind soldaților care pleacă pe front.

În arhivele autorului fotografiei, Grigori Goldstein, se află nota următoare: „Ziua era cenușie, posomorîtă. În scuarul din fața Bolșoi Teatrului, din Moscova, fusese ridicată o tribună de scînduri. Se simțea că Lenin avea trac. Dar iată-l

că urcă la tribună. Vocea îi răsună cu putere, atitudinea, gesturile vădesc încrederea în victorie. Eu urmăream atent fiecare mișcare a lui Lenin. Cînd s-a aplecat brusc în față, cu șapca strînsă în mînă, am apăsat pe declanșator. Am developat negativul cu inima cît un purice: dacă ceva nu mersese, dacă placa era defectă? Din fericire, totul a decurs bine".

6 octombrie 1920

Lenin l-a primit, în cabinetul său din Kremlin, pe celebrul scriitor englez Herbert Wells. Ne-a rămas o singură fotografie, al cărei autor nu se cunoaște cu exactitate.

Lenin l-a pus la curent pe scriitor cu intențiile Puterii Sovietice, care, pe baza electrificării, hotărîse să procedeze la o restructurare radicală a economiei Rusiei.

În cartea sa „Rusia în tenebre", apărută la sfîrșitul anului 1920, cel mai mare scriitor de science-fiction al timpului a calificat aspirația lui Lenin drept „utopie electrică", iar pe autorul său drept „visătorul de la Kremlin". Nu trebuie uitat că țara se afla în plin război civil, ruinată și înfometată.

Dar Lenin a fost cel care a avut dreptate: primul plan global pe termen lung de electrificare a Rusiei, elaborat sub egida sa, a fost realizat în 1931. Wells a putut să se convingă de aceasta, revenind în URSS, în 1934, zece ani după moartea lui Lenin.

22 iunie — 12 iulie 1921

Al III-lea Congres al Internaționalei Comuniste și-a desfășurat lucrările la Moscova. În fotografiile făcute de reporterul A. Bulla, Lenin ascultă atent pe cei ce iau cuvîntul, delegați la Congres. În fotografia pe care o reproducem, el este așe-

zat pe trepte, lîngă tribună, scriind ceva cu un aer foarte concentrat. Lenin însuși a luat cuvîntul, la 1 iulie. Confruntați cu o nouă situație, comuniștii — a sus el — nu trebuie să se cramponeze de vechile aserțiuni, juste în trecut, dar depășite în momentul prezent. Cînd situația se schimbă, trebuie schimbată și tactica, explică el.

Un portret fotografic devenit operă de artă

Fotografia cu care se încheie selecția noastră este datată iulie 1920. În pofida anilor ce au trecut, se poate spune, cu siguranță, că acest portret a lărgit cadrul timpului, s-a detașat, pentru totdeauna, de o simplă operă documentară de arhivă. Devenit sursă de inspirație pentru pictori, sculptori și desenatori din diverse țări ale lumii, el a intrat în viața multor oameni de pe planeta noastră. Deoarece, atunci cînd pronunțăm cuvîntul „Lenin", deseori acest portret ne apare în fața ochilor.

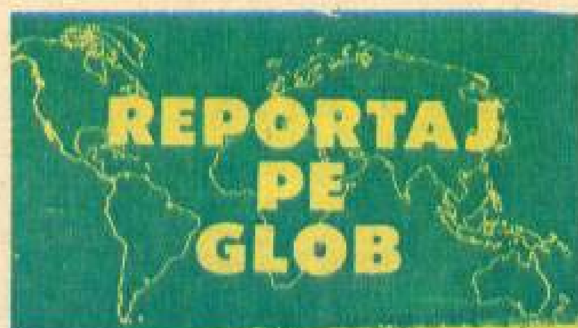
Autorul său, Pavel Jukov, un pictor profesionist, pasionat de fotografie, a lucrat în timpul revoluției ca fotograf principal al regiunii militare a Petrogradului. În ziua în care a fost invitat, pe

neașteptate, la Lenin, dispunea doar de cîteva plăci fotografice. Pentru a le reîncărca, trebuia o cameră cu obscuritate absolută, dar, la Kremlin, chiar și remizele erau luminate de sus. Atunci Jukov a remarcat o ladă unde se puneau, probabil, lemnele de foc. S-a băgat în ea, a reîncărcat aparatul cu patru plăci și s-a dus la Lenin. A fotografiat, în total, un minut și jumătate, dar rezultatul a fost remarcabil. Poate pentru că Jukov îl cunoștea pe Lenin din copilărie — ei s-au jucat împreună, au frecventat același liceu...

Cînd fotografiile i-au fost arătate lui Lenin, el le-a privit atent și a spus:

„Acestea sînt primele fotografii care îmi seamănă" **(S. Crișu)**

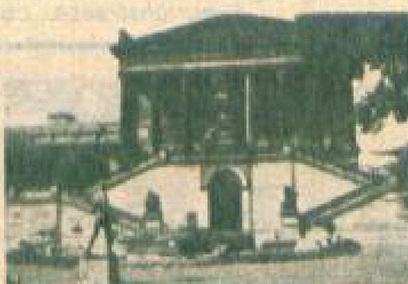

BERLIN — 750 de ani de atestare documentară

Locuitorii capitalei Republicii Democrate Germane trăiesc intens atmosfera sărbătorească și de emulație creatoare, prilejuită de aniversarea a 750 de ani de la prima menționare documentară a orașului. Multiple și variate manifestări vin să marcheze jubileul a trei sferturi de mileniu de frămîntată istorie, în care se regăsesc, firesc, poporul german, cu bogatele sale tradiții, mărețele realizări ale culturii, artei și științei, lupta eroică a clasei muncitoare și a avangardei sale revoluționare, ce a deschis drumul prezentului socialist.

O definire a Berlinului, ca metropolă politică, economică, științifica și spirituală a R.D.G., ar fi, desigur, una cuprinzătoare, relevantă pentru funcția sa de capitală a statului, dar ar prezenta și dezavantajul modului general, căci identitatea orașului, pulsul vieții sale ardente, valorile create de berlinezi nu pot fi surprinse și descoperite decît străbătînd orașul „la pas", cum se spune, discutînd în amănunt cu edilii săi, cu cei ce înfăptuiesc aici unitatea dintre politica economică și cea socială, cu berlinezii înșiși.

...Cine ar veni pentru întîia oară în Berlin, orașul din care, sub dominația imperialistă, au izbucnit două războaie mondiale și unde, la 8 mai 1945, peste 28,5 km pătrați de suprafață construită se transformaseră în circa 90 milioane m.c. de moloz, s-ar aștepta, poate, să întîlnească urmele pustiitoarei conflagrații mondiale, urme ce nu se puteau șterge ușor, nici măcar în răstimpul a patru decenii. În Berlin, din trei clădiri, una fusese distrusă din temelii... Ei bine, asemenea semne nu mai sînt evidente, imenselor cîmpuri de ruine luîndu-le locul edificii impunătoare, veritabile

Galeria națională de artă

imagini emblematice ale unui oraș modern al secolului 20: Palatul Republicii, Ministerul de Externe, Opera nouă sau Schauspielhaus — noua și splendida sală de concerte a Filarmonicii berlineze (a cărei construcție a durat 10 ani), Stadt hotel etc.

După primele cartiere ce s-au ridicat pe Karl Marx Alee, între Strausbergerplatz și Alexanderplatz, cele de la Plantenwald și Kopenik, s-a trecut și la reconstrucția unor importante monumente arhitectonice și culturale, amplasate de ambele părți ale istoricei Unter den Linden. În jurul turnului de televiziune din Alexanderplatz, înalt de 365 metri, a luat naștere un centru civic atractiv, modern și totodată original. Pe Friederichstrasse — principala arteră cultural-comercială a orașului, mulțimea schelelor lasă să se întrevadă astăzi o sumedenie de edificii noi, ale căror fațade respectă arhitectura tradițională a spațiului central berlinez. Muzeul de istorie, Opera, Primăria, Universitatea Humboldt, Palatul Efraim — sînt edificii nou construite sau refăcute. Este gata și cupola Domului german — deși, aici, lucrările vor mai dura mult timp.

În sfîrșit, să amintim și că, în jurul bisericii Sf. Nicolae și al Primăriei, a apărut un nou cartier cu circa 2 000 de apartamente despre care, ghidul nostru prin Berlin, dr. Günther Peters, un cunoscut specialist muzeograf, afirma că reprezintă expresia dorinței municipalității de a „repopula" centrul orașului, perimetru care, pînă în urmă cu cîteva decenii, nu era locuibil, aici aflîndu-și locul doar sediile instituțiilor administrativ-bancare.

Reținem că s-a construit — și reconstruit — mult și în alte zone: pe bulevardul Wilhelm Piek au fost modernizate 1 700 de case și s-au înălțat 1 000 de apartamente noi; Wiesenstrasse — pînă la parcul-cartier Ernst Thälmann — este, acum, o largă arteră mărginită de blocuri noi, în care locuiesc peste 4 000 de berlinezi. Se construiește mult, cu mare atenție pentru aspectul urbanistic, căci locuitorii capitalei doresc să se șteargă, din memoria istoriei, vechea denumire a Berlinului de „cea mai mare cazarmă de închiriat din lume" — comparație peiorativă născută din uniformitatea și cenușiul clădirilor înălțate la mijlocul secolului trecut, cînd, într-un răstimp foarte scurt, aici s-au construit circa 400 000 de apartamente. Lipsite de confort, toate aceste locuințe — ne spunea într-o discuție pe care am avut-o la Primăria Berlin — Lichtemberg, consilierul comunal Jurgen Ebelt —, trebuie modernizate, renovate, ceea ce, uneori, ne costă tot atît cît un apartament nou... Avînd în vedere cererile de locuințe — numai în acest sector se înregistrează, anual, peste 3 000 de solicitări —, nu putem renunța la fondul vechi de

case. Un sprijin deosebit primim chiar de la locatari, care au îmbrățișat cu entuziasm hotărîrile cuprinse în programul adoptat, în februarie 1976, de către Biroul Politic al C.C. al P.S.U.G., în vederea dezvoltării Berlinului, pînă în 1990, program elaborat din inițiativa tovarășului Erich Honecker, secretar general al C.C. al P.S.U.G., președintele Consiliului de Stat al R.D.G.

La fața locului, am putut constata că ideea centrală a acestui program, intitulat *Dezvoltarea Berlinului constituie cauza întregii Republici"*, a fost verificată în practică o dată în plus, la construcția noului ansamblu de locuințe Hohenschönhause, din estul capitalei (35 000 apartamente, 125 000 locuitori), unde lucrează echipe complexe de muncitori detașați aici din toate cele 14 regiuni ale R.D.G. Sîntem informați că, la Berlin, lucrează actualmente 70 000 de muncitori constructori din Rostock, Gera, Schwerin, Leipzig, Halle, Magdeburg etc. Pentru a li se asigura toate condițiile de viață, pe perioada șederii lor în capitală, a fost creată o întreprindere de specialitate care se ocupă de dispecerizarea locurilor de cazare și de pregătirea hranei muncitorilor.

Această acțiune are și un alt efect pozitiv: deși se lucrează în maniera industrială — ne informează tînărul primar al acestui cel mai... tînăr cartier al Berlinului, Wilfred Franke, — cu panouri prefabricate, respectivele ansambluri de locuințe nu sînt uniforme pentru că fiecare regiune a ținut să le confere ceva din specificul său, o anume notă personală, ceea ce a condus la certă individualizare.

În nordul Berlinului am fost invitați să vizităm și marele ansamblu de locuințe Marzahn (150 000 de locuitori) care nu este, așa cum am fi fost tentați să credem la prima vedere, un „cartier-dormitor". Centrul civic, primăria de sector, două cinematografe și o casă de cultură, patru restaurante, un centru de servicii pentru populație și nu mai puțin de 37 de școli, creșe și grădinițe, un tren aerian ce face o legătură directă cu centrul, alte dotări și utilități sociale conferă cartierului toate datele unui „oraș în oraș".

Gazdele noastre ne informau că, din 1971, au fost construite 168 369 apartamente noi, iar 79 923 au fost modernizate, ceea ce a schimbat esențial înfățișarea orașului, creîndu-se condiții bune de locuit pentru 678 000 oameni ai muncii —, adică jumătate din numărul locuitorilor capitalei. Și pentru actualul cincinal, programul construcțiilor de locuințe reprezintă o prioritate: pînă în 1990, centura de locuințe din jurul Berlinului va cuprinde o populație de circa 400 000 locuitori.

Și după 1990?...

Friedrichstrasse, colț cu Unter den Linden

Palatul Friedrichsfelde din zona Tierpark. Istoria construirii lui începe de la sfîrșitul secolului al XVII-lea. A fost obiectul unor ample lucrări de restaurare, din 1981 putînd fi audiate în sălile sale concerte, conferințe, recitaluri

— Vom continua să construim — ni se spune — cu grijă sporită pentru confort, pentru mediul înconjurător. Vom completa dotările sociale corespunzător cu pretențiile noi, justificate, ale oamenilor muncii. Vom îmbunătăți drumurile și vom dezvolta liniile radiale ale trenului aerian urban. Pe scurt, vom continua!

Conform strategiei economice stabilite la cel de al 10-lea Congres al partidului, Berlinul, cel mai mare oraș industrial al R.D.G., unde se realizează astăzi peste 5 la sută din totalul producției industriale a țării, își va aduce o contribuție sporită la dezvoltarea economică a patriei, accentul punîndu-se pe dezvoltarea ramurilor industriilor electrotehnice și electronice, construcțiilor de mașini, chimiei, industriei ușoare și alimentare.

În Berlin lucrează, astăzi, 206 000 cadre cu pregătire superioară și medie tehnică, iar în întreprinderile și instituțiile orașului 20 la sută din personal se ocupă de cercetare și dezvoltare, de introducerea noului în producție. Și noul se cheamă aici, ca și la noi, sau oriunde în lumea industrială contemporană, microelectronică, robotică, programare pe calculator.

La orele serii, sălile de spectacole din Berlin sînt luate cu asalt, iar clasica întrebare: „N-aveți un bilet în plus?" revine frecvent. La Friedrichstadtpalast (într-o sală nouă, modernă și elegantă) biletele sînt vîndute cu o lună înainte. La fel ca și la Deutschestheater. La Opera comică se joacă tot cu casa „închisă".

Activitatea acestor așezăminte de cultură, a editurilor, bibliotecilor, caselor de cultură și cluburilor dă conținut și culoare unei vieți spirituale reale, bogate, însumînd mii și mii de participanți, Berlinul revendicîndu-și parcă tot mai mult, sub acest unghi de vedere, vechea aureolă de metropolă culturală a nordului Europei.

Berlin, „inima bătînd puternic a statului nostru german socialist" — cum le place prietenilor noștri din R.D.G. să-și numească capitala, își aniversează jubileul celor 750 de ani de atestare documentară. O vîrstă respectabilă pentru un oraș atît de tînăr, dinamic, aflat într-un impetuos proces de dezvoltare social-economică.

Constantin Ismăileanu

SEMNAL

O echipă științifică din Canada a descoperit o pădure fosilă veche de 45 milioane de ani! După cum a declarat profesorul James Basinger, paleobotanist la Universitatea din Saskatchewan, evenimentul s-a produs pe insula Axel Heilberge, situată la 1 100 km de Polul Nord. Cercetătorul canadian consideră că „este vorba de cea mai frumoasă pădure-fosilă cunoscută în lume". El a precizat, totodată, că pădurea se află într-o stare de conservare uimitoare. Lemnul nu a fost pietrificat, păstrîndu-se atît de bine, încît membrii expediției au putut aduna cîteva vreascuri pentru un foc de tabără. Pădurea de conifere cuprinde și specii considerate de multă vreme dispărute. Oamenii de știință canadieni încearcă să stabilească factorii care au permis o păstrare naturală atît de surprinzătoare. S-a subliniat, de asemenea, că locul exact al pădurii-fosile nu a fost, încă, dezvăluit din teamă că „eventualii amatori de vestigii o vor prăda fără milă", distrugînd, astfel, în cîteva săptămîni, o comoară păstrată de natură timp de 450 000 de secole!

•

Ziarul „The Stars and Stripes", publicație a forțelor armate americane din Europa occidentală, arată că paza bazelor militare a primit întărituri. Este vorba de un lot de 900 de gîște (considerate „cele mai sigure și mai ieftine gardiene"), care urmează să fie repartizat la 30 de baze aeriene. Măsura a fost luată după o experiență efectuată de specialiști ai Pentagonului cu 18 gîște, testul fiind socotit „concludent". S-a mai menționat că experții americani s-au inspirat din celebrul episod de acum 2377 de ani, cînd gîștele de la Capitoliu ar fi salvat Roma, semnalînd atacul nocturn și prin surprindere al galilor. Fapt este că recurgerea la gîște intervine după gravele nereguli dezvăluite de săptămînalul vest-german „Stern", care releva, citind surse oficiale, că militarii însărcinați cu paza bazelor racheto-nucleare din Germania federală încălcau cele mai elementare norme în materie. Unii au fost surprinși în stare de ebrietate sau dărîmați de oboseală. Cum se întîmpla ca sistemele de alarmă să fie uneori declanșate de vînt sau de păsări, ei scoteau fără ezitare mecanismele din priză.

•

Potrivit listei anuale întocmite de revista specializată „Forbes", Statele Unite numără 25 de miliardari pe exercițiul financiar în curs. Cel mai bine plasat în clasament este Sam Moore Walton, fondatorul și patronul vastei rețele comerciale cu același nume, cu 4,5 miliarde dolari, urmat de Henry Ross Perot, magnat al informaticii. Pe listă mai figurează reprezentanți ai dinastiilor Rockefeller, Mellon, Dupont. Faimoșii frați Hunt, din clubul petroliștilor texani, au retrogradat în divizia secundă (a milionarilor), după ce au tocat mare parte din averea moștenită. Coincidența face ca în Statele Unite să fie înregistrați 25 de milioane de săraci. Deci, pentru ca 25 să atingă pragul de sus, 25 de milioane trebuie să se aplece sub pragul de jos. Prăpastia este confirmată de Ministerul de finanțe al S.U.A., care relevă că mai puțin de trei la sută din populația americană (miliardari sau milionari) posedă peste 30 la sută din avuția națională a țării.

•

„Cea mai importantă răsturnare ecologică nord-americană din acest secol este în curs de desfășurare în Alaska", afirmă cercetătorii de la „U.S. Geological Survey". Răsturnarea o provoacă ghețarul Hubbard, lung de 110 km și înalt cît un bloc de 30 de etaje. Imensa masă de gheață s-a „trezit" brusc din „hibernare" și a început să se deplaseze cu 12—15 metri pe zi spre golful Alaska. Ghețarul a închis complet fiordul Russel, lung de 50 km, transformîndu-l într-un lac. Fostul fiord, ale cărui ape au crescut, într-un timp scurt, cu 16 metri, va deveni un lac de apă dulce, modificare ce va antrena dispariția heringilor, somonilor și altor pești de mare blocați de ghețar, precum și a mamiferelor marine făcute „prizoniere". În cîțiva ani, nivelul apelor din „lacul Russel" ar putea să urce amenințător (cu încă 60 de metri), ceea ce ar putea duce la revărsarea lui catastrofală spre sud, periclitînd existența a două treimi din eschimoșii Tlingi. „Ar fi o mare nenorocire și o teribilă pierdere", a declarat primarul localității Yakuta, Larry Powell.

•

Populația R.F.G. — a anunțat Oficiul federal de statistică din Wiesbaden — s-a cifrat, în 1985, la 56,5 milioane persoane —, cu 107 000 mai puțin decît în 1984. Se menține, astfel, declinul demografic din ultimii zece ani, nivelul natalității din Germania federală fiind cel mai scăzut din lume. Datele confirmă avertismentul lansat de experții vest-germani că, dacă actualele tendințe negative persistă, R.F.G. va avea, peste un mileniu, doar 12 000 de locuitori.

•

Din pricina untdelemnului toxic și-au pierdut viața peste 350 de spanioli. Sînt învinuiți aproximativ 50 de falsificatori și traficanți, pentru principalii opt acuzați parchetul urmînd să ceară cîte 15 ani de închisoare. „Dosarul sindromului toxic" este cel mai voluminos din istoria judiciară a Spaniei, el avînd circa 100 000 de pagini, repartizate în 100 de volume.

•

Opinia publică din Piața comună se declară tot mai îngrijorată de efectele poluării asupra mediului înconjurător. Aprecierea a fost formulată în urma unei ample anchete întreprinse printre 12 000 de persoane din 12 țări comunitare, după cum a menționat comisarul CEE pentru mediul ambiant, Stanley Clinton Davis. Cel mai ridicat „indice de preocupare se manifestă în Italia, unde provoacă o mare neliniște slaba calitate a apei potabile, degradarea sau dispariția unor terenuri agricole, zgomotul, poluarea aerului și deteriorarea peisajului". Ancheta confirmă preocuparea opiniei publice din toate țările comunitare față de probleme ecologice, precum poluarea rîurilor și a fluviilor, daunele provocate faunei marine, dispariția unor plante ori specii de animale, persistența „ploilor acide", care afectează îndeosebi pădurile.

•

Justiția franceză este cea mai severă din Piața comună, a declarat ministrul de resort al Franței, răspunzînd unor critici din opoziție. „La Hamburg, Amsterdam sau Londra — a subliniat ministrul francez — delicvența este mai ridicată decît la Paris".

În schimb, după cum subliniază un raport oficial publicat la Londra, Marea Britanie deține populația carcerală cea mai ridicată din Piața comună. Pe locul al doilea, la diferență mică, se află Belgia. Raportul mai relevă că autoritățile britanice arestează de două ori mai multe persoane decît cele franceze. În plus, 60 la sută din bărbații și 40 la sută din femeile ieșiți din închisorile britanice apar din nou în fața tribunalelor după numai doi ani. „În rezumat — conchid autorii raportului —, cifrele demonstrează că sistemul penal britanic este pe cît de excesiv, pe atît de ineficient".

Rubrică realizată de Ștefan Cârjă

„UN FILM CU UN SURÎS ŞI POATE O LACRIMĂ"*

D-ale cinema-ului

O demodată pălărie melon, asemănătoare unui clop, cu urme de îndelungată folosire, şi un baston subţirel, noduros, uşor curbat au fost vîndute pentru 25 000 lire sterline. Scena s-a petrecut joi, 17 iulie 1986, într-o elegantă şi sobră sală a celebrei Case de licitaţie de obiecte de artă Christie's **din Londra. Gambeta şi bastonul au fost oferite în dar unei cunoştinţe, în 1920, de către proprietarul lor, pe cînd se zbătea să se afirme în cea de a şaptea, dar pe atunci, încă mută, artă. Aparţineau unei recuzite intrată, ulterior, printre miturile secolului al XX-lea, împreună cu un pantalon supra-larg, o haină strîmtă, pantofi enormi şi... o mustăcioară.**

Cîştigătorul licitaţiei, criticul de film al cotidianului The Times, **refuzînd să precizeze în numele cui acţionase, a declarat sec: „Charlie Chaplin ar fi amuzat să ştie că aceste vestigii valorează acum atîţia bani". Într-adevăr, cu patru decenii şi jumătate în urmă fuseseră evaluate la două lire.**

La Manoir de Ban „Monsieur Chaplin nu primeşte"... ziariştii

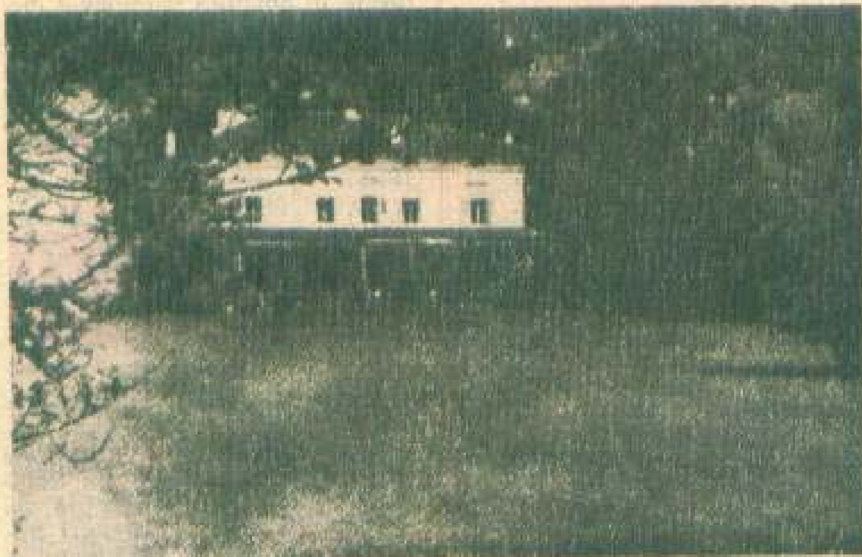
Înserarea nu risipise încă zăduful zilei de miercuri, 2 iunie 1954. Sortită demolării, Casa Presei, instalată în clădirea unui fost magazin universal de pe cheiul Rhon-ului, în vecinătatea lacului Léman, părea cuprinsă de picoteală. După mai bine de o lună, sute de gazetari erau în criză de subiect: Conferinţa asiatică, prin care Geneva îşi relua, după război, sezonul diplomatic permanent, eşuase în discutarea „problemei coreene" şi agoniza asupra „chestiunii indochineze".

Soarta nu-i abandona însă, nici de astă dată, pe ziarişti. „Telefonul fără fir" a adus vestea că un eveniment pluteşte în aer: lui Chaplin i se va remite, joi, Premiul Internaţional al Păcii. Dimineaţa devreme, cînd — trecînd prin Lausanne dincolo de Vevey, împreună cu Florica Şelmaru — am ajuns pe coasta satului Corsier, în faţa unui gard scund, curbat, din piatră îmbrăcată în muşchi şi străjuit de arbori, a căror perdea lăsa doar să întrezăreşti Manoir de Ban — reşedinţa lui Charlot, locul era ca şi pustiu. Într-un timp cînd rafalele „războiului rece" predominau în atmosfera politică, doar douăzeci de gazetari se aflau înainte de ora zece la întîlnire. Printre noi nu era nici un american, „subiectul" fiind indezirabil peste ocean. Alţii mi-au mărturisit, seara, că nu veniseră, fiind convinşi că Chaplin va refuza să-i primească pe ziarişti; virulenta campanie de presă din Statele Unite îşi avusese partea ei de contribuţie la autoexilarea sa, în 1952, după ce trăise patru decenii în această ţară.

Atras de animaţia din faţa porţii, un bărbat într-o vestă zebrată a comunicat într-o franceză uşor afectată: „Domnul Chaplin nu primeşte ziariştii". S-a retras demn, şi poarta nu s-a mai deschis decît în momentul în care au apărut două automobile în care se afla delegaţia Consiliului Mondial al Păcii: Vercors, preşedintele Consiliului Naţional al scriitorilor din Franţa, profesorul elveţian Bonnard, profesorul britanic Synge şi scriitorul columbian Jorge Zalamea, secretarul juriului pentru decernarea premiilor internaţionale ale păcii. Zalamea a revenit pe şosea, confirmînd că ziariştii nu vor fi primiţi la ceremonie. „Insistaţi" — i-a spus corespondentul cotidianului londonez *Daily Express* şi, spre surprinderea generală, a adăugat că majoritatea celor prezenţi aparţineau presei de limbă engleză, inclusiv agenţiilor americane.

„Omul de la faţa locului", al lordului Beaverbrook, nu concepea să-i scape „bomba". Confraţii americani lipseau — treaba lor. Aşa că ne avertiză: „Rămîne cum am spus, este singura şansă". Poate avea dreptate. Chaplin se născuse în Anglia şi nu abandonase cetăţenia britanică, pe malurile Tamisei admiratorii săi declaraţi erau cohorte, începînd cu primul ministru Win-

*) Motto la filmul *The Kid (Puştiul)*, 1920

Manoir de Ban

ston Churchill, care, de trei ani, revenise la Downing Street 10**. Zalamea făcea mereu naveta, dar singura veste încurajatoare a fost că ceremonia se amînă pentru după amiază și o declarație va fi remisă presei de secretara lui Chaplin. În toiul vociferărilor, nimeni n-a acordat atenție unei fetițe și unui băiețel, care, cu cea mai mare naturalețe, au venit pe șosea, s-au apropiat de poartă și au dispărut pe alee. A fost o ocazie ratată. Dar cine să știe că erau copiii cei mai mari ai lui Chaplin și Oonei O'Neill, Geraldine (zece ani) și Michael (opt ani), care se întorceau de la școala cantonală, deși, evident, părinții lor dispuneau de mijloace pentru a frecventa unul dintre pensioanele faimoase ale Elveției. Despre Oona — din 1953, una dintre moștenitoarele drepturilor de autor ale tatălui ei, dramaturgul Eugene O'Neill —, Chaplin spunea, bineînțeles, în glumă: „Vedeți cum s-a întîmplat, m-am căsătorit cu o milionară. Un final fericit" (happy-end). Nu există vreun dubiu că Chaplin a considerat, dar nu din motive materiale, căsătoria cu Oona un veritabil „happy-end".

Deodată, la ora 16.00, poarta de la Manoir de Ban s-a deschis. Zalamea — care, probabil, nu era la curent cu preceptul lui de Gaulle că „există numai răspunsuri indiscrete" — a solicitat să nu se pună întrebări indiscrete. Pe pajiștea din fața albului conac cu un singur etaj, înconjurat de dantela florilor, privirile tuturor se îndreptau spre un om de statură mijlocie, într-un costum pepit. Fața rotundă, plinuță, bronzată și obrajii împurpurați ca mărul, contrastau cu părul de un alb imaculat. Ochii de un albastru intens, mari, copilărești, luminau un zîmbet larg, ștrengăresc, încît nu-ți venea a crede că posesorul lor împlinea 65 de ani. Aveam în față o legendă vie, de o cuceritoare simplitate. Acesta era omul, pribeagul în continuă căutare de lucru și fericire, adeseori întrupată în dragostea pură pentru o femeie — fibra patetică a atîtora din filmele sale... Era șomerul din *Timpuri noi* (1936), agitînd un steag roșu... Era autorul discursului final din filmul antihitlerist și antirasist *Dictatorul* (1940): „Atîta vreme cît oamenii vor ști să moară pentru ea, libertatea nu va muri!", cuvinte ades repetate la adunări peste ocean în anii războiului... Era oratorul care nu ezitase să-și proclame „ura și disprețul față de ideologia nazistă" și pledase pentru deschiderea celui de al doilea front... Era actorul, scenaristul, regizorul, compozitorul a cărui filosofie este cuprinsă în replica din *Monsieur Verdoux* (1947): „Războaie, conflicte, totul e o afacere. O crimă te face un scelerat. Milioane de crime te fac un erou. Cantitatea mare te justifică"... Era și nu era el.

Adresîndu-i-se, Vercors a spus: *„Sînt aproape patruzeci de ani de cînd vă iubesc și vă admir ca pe un om al păcii"*. I-a înmînat diploma cu porumbelul desenat de Picasso și semnată de Frédéric Joliot-Curie. Chaplin a răspuns: *„Dorința de pace este universală. A cere pacea, fie că cererea vine din Est sau din Vest, cred că este un pas într-o direcție bună. Mă simt foarte onorat și fericit că am primit acest premiu. Eu nu pot să răspund care sînt problemele ce amenință pacea, dar ceea ce știu este că națiunile nu pot rezolva aceste probleme într-o atmosferă de ură și suspiciune. Cu atît mai puțin poate să le rezolve amenințarea cu bomba cu hidrogen. Secretul de fabricare al acestor arme va fi, în curînd, cunoscut de toată lumea, și curînd toate națiunile mari și mici vor fi în posesia acestor arme.*

În această epocă a științei atomice, națiunile trebuie să se gîndească la ceva mai puțin învechit, dar mai constructiv decît violența, pentru a rezolva divergențele dintre ele. Trista amenințare ca popoarele să accepte războiul atomic, cu toate ororile sale, este o crimă împotriva spiritului uman, creînd în lume o stare de psihoză.

Să ne salvăm noi înșine de această atmosferă mizerabilă, canceroasă. Să încercăm să ne înțelegem reciproc problemele, pentru că, într-un război modern, nu există victorie. Pentru aceasta să ne întoarcem la ce este firesc și sănătos în om, la spiritul de

** În toamna lui 1952, după premiera mondială la Londra a „Luminilor rampei", cînd Chaplin renunțase să se întoarcă în Statele Unite, Churchill, care văzuse filmul la reședința sa, i-a trimis o scrisoare de felicitare

Vercors înmînîndu-i diploma lui Chaplin. „Sînt aproape 40 de ani de cînd vă iubesc și vă admir ca pe un om al păcii..."

bunăvoința, care stă la baza oricărei inspirații, a tot ce este creator, frumos și nobil în viață. Să lucrăm pentru acest scop, spre o eră glorioasă de pace pentru toate națiunile, pentru ca omul să prospere".

Ca prin farmec atmosfera s-a destins și Chaplin a cerut să-i fie prezentați gazetarii, rugînd ca fiecare să-și spună doar numele și țara de origine. De pe peluză, o pantă acoperită de viță de vie cobora spre lacul dominat de cușmele sclipitoare ale Alpilor Savoiei. Datorită filmelor sale, Chaplin dispunea de o avere fabuloasă. Îi plăcea să se ocupe de livadă și să participe la culesul... porumbului. Avea o comportare firească, privea drept în ochi, contemplativ și binevoitor, pe cel pe care îl avea în față. Mîna care o întindea era o mînă mică, fermă și doar petele mărunte și ridurile fine trădau vîrsta. Cînd prezentările s-au încheiat, Chaplin a izbucnit în rîs. Era limpede, trucul corespondentului de la *Daily Express* îl amuzase. A chemat pe cunoștința noastră de dimineață, care își schimbase vesta zebrată cu o haină albă și cravată la fel, și, în curînd, a apărut un mic bar mobil. Nu lipsea cidrul din pivnița proprie. Mulți ani mai tîrziu aveam să aflu că această pivniță conținea o veritabilă „mină de aur" — peliculele originale ale tuturor filmelor sale și 100 000 de metri de secvențe (tăieturi, repetiții, eliminări, proiecte abandonate) nevăzute public niciodată pînă în 1983 și de existența cărora nici nu s-a știut pînă ce Oona a autorizat doi producători britanici să le serializeze pentru televiziune (trei episoade de cîte o oră).

Omul care luptase o viață, împotriva prejudecăților, a intoleranței, ipocriziei, fascismului, își reafirma, în discuție liberă, convingerile: *„Lucrul cel mai important este zîmbetul și bunăvoința... Evul Mediu a durat prea mult. Urăsc războiul și sînt de partea păcii". „Da, lucrez la un nou film, e prematur să vă divulg subiectul... Arta e menită să apropie oamenii... Scriu partituri noi la unele dintre filmele mele mai vechi".*

Răsfoind carnetul de însemnări simt fumul cuvintelor din corespondențele de demult și îmi revine în amintire laitmotivul din *Luminile rampei* (Cînd sărmanul clovn a îmbătrînit...), melodia cu care prietenii mei de la *Gazeta Radio* au prefațat un reportaj cu secvențe înregistrate într-o seară de iunie a îndepărtatului an 1954...

Lucrul cel mai important este zîmbetul și bunăvoința"

„Urăsc războiul și sînt de partea păcii"

Hollywoodul și bomba atomică

Karen Silkwood, cercetătoare la un consorțiu de energie nucleară, a decedat la 13 noiembrie 1979 într-un accident de automobil. La vremea respectivă, au circulat în presa americană puternice bănuieli că „accidentul" a fost provocat intenționat. Karen se îndrepta spre o întîlnire cu un ziarist de la *New York Times*, căruia dorea să-i împărtășească aspecte ale problemelor de securitate, inclusiv despre scurgerile radioactive ce o contaminaseră la Uzina de tratare a plutoniului „Kerr-Mcgee", unde era angajată. Acest „fapt divers" mai puțin divers a fost transpus pe ecran în 1983, în filmul *Silkwood*, avînd-o ca protagonistă pe Meryl Streep, deținătoarea *Oscar*-ului de interpretare feminină pentru rolul din *Kramer contra Kramer* (1979). Deznodămîntul real a avut, însă, loc la 21 august 1986, la Oklahoma City, cînd un purtător de cuvînt al societății „Kerr-Mcgee", Rick Pereless, a anunțat o înțelegere cu familia

Clanul Chaplin reunit la Manoir de Ban într-o vacanță de sfîrșit de an. Fotografia nu-i include pe Geraldine și Michael

Silkwood: în schimbul unei sume de 1 380 000 dolari — stingerea procedurii juridice, declanşată încă în 1979. Cei trei copii ai Karenei Silkwood vor primi 500 000 dolari, executorul testamentar 70 000, restul urmînd să acopere cheltuielile de judecată şi onorariile avocaţilor. R. Pereless a subliniat că, prin reglementare, „Kerr-Mcgee" nu acceptă nici o răspundere asupra „eventualei" contaminări cu plutoniu a victimei, ci a acţionat din motive... financiare. „Procedura legală, pe care cred că am fi cîştigat-o, ar fi costat mai scump decît o reglementare prin învoială" — a precizat el. Încă o dată, realitatea s-a dovedit mai dramatică şi mai cinică decît ficţiunea. Filmul nu întrevăzuse un asemenea final.

Silkwood rămîne însă una dintre acele expresii ale unui gen nou de filme, ce a proliferat îndeosebi în ultimul deceniu şi jumătate şi a impulsionat seriale de televiziune; este cunoscut peste ocean sub denumirea de *Docudrama* — recrearea filmică a unor evenimente din titlurile actualităţii. Sînt extrem de puţini cei ce-şi mai amintesc că prima încercare a ceea ce, acum, s-ar chema o „docudrama" a apărut în... 1947. În februarie acel an, în cinematografele din Statele Unite, leul de pe genericul filmelor Metro-Goldwyn-Mayer (M.G.M.) a emis cele două mormăituri obişnuite. În timp ce primele secvenţe înfăţişau îngroparea în adîncul unei păduri californiene de sequoia a unor cutii metalice, presupuse a conţine copii ale filmului ce se derula, o voce de stentor proclama: „Un mesaj pentru generaţiile viitoare". Aşa începea *The Beginning or the End* (Începutul sau sfîrşitul). Filmul, portretizînd istoria *Proiectului Manhattan*, de făurire a primei bombe atomice şi lansarea „maşinii apocalipsului" asupra Hiroshimei, a fost de mult uitat, fiind un eşec artistic şi de public. El a revenit în atenţia specialiştilor, datorită preocupărilor unor istorici, care au scormonit în arhive şi au putut adăuga, astfel, o bizară notă de subsol la zorii erei atomice.

Ideea filmului a aparţinut unui grup de tineri savanţi, care lucraseră pentru *Proiectul Manhattan*, dar doreau să sensibilizeze publicul asupra armelor atomice şi gravelor lor implicaţii atît pentru politica internă, cît şi cea externă americană. Unul dintre aceşti fizicieni, Edward Tompkins, s-a adresat fostei sale eleve, artista Donna Reed, care a atras atenţia producătorului Sam Marx de la M.G.M. Tompkins a primit chiar un onorariu de 100 dolari, deşi nu acest aspect îl interesa. Sam a abordat subiectul cu mare grijă. El a plecat la Washington şi l-a informat pe preşedintele H. Truman, pe care M.G.M. l-a asigurat, şi în scris, că ar fi „un mare serviciu pentru civilizaţie", „dacă s-ar face un film corespunzător".

Scenariul, — lipsit, din faza iniţială, de aportul tinerilor savanţi nemulţumiţi de pretenţiile lui M.G.M., considerate favorabile Pentagonului — a evoluat într-o poveste siropoasă, deformînd fapte reale, mai ales scopul deciziei politice privind crearea bombei şi sugerînd că, după lansarea ei, „lumea va fi mai bună". Primele dificultăţi au apărut atunci cînd, în primăvara lui 1946, M.G.M. a trimis scenariul spre aprobare unor persoane-cheie din *Proiectul Manhattan*, care urmau să fie prezentate în film, fie cu nume de împrumut, dar lesne identificabile, fie cu identitatea reală. M.G.M. i-a reamintit generalului L. Groves, comandantul *Proiectului Manhattan*, că studiourile nu sînt o instituţie de binefacere, ci o societate comercială şi că în film trebuie să prevaleze „adevărul dramatic". Nu însă din partea lui Groves, care acceptase un onorariu de 10 000 dolari pentru permisiunea de a fi înfăţişat în film, aveau să apară obstacole, excluzîndu-le pe cele privind, fireşte, „protejarea secretelor". Fizicianul R. Oppenheimer şi-a motivat opoziţia, invocînd relieful şters al personajelor. Producătorul l-a asigurat că vor fi introduse modificări şi că interpretul rolului său „va fi foarte plăcut, cu dragoste pentru umanitate". De asemenea, i-a comunicat că, în film, nu va exista vreun dubiu că Oppenheimer — şi nu Groves — a fost răspunzător de prima experienţă atomică de la Alamogordo. Întrebat, ulterior, de un alt fizician, cum de a acceptat, Oppenheimer a răspuns că, deşi scenariul nu era „frumos, inteligent sau profund, nu era în puterea mea să-l transform". Fizicianul James B. Connant a acceptat ca un artist să-l înfăţişeze la Alamogordo, dar fără să rostească vreo replică. Lise Meitner şi Niels Bohr au refuzat orice referire la ei. Cum personajul lui Bohr ocupa un loc important, după o avanpremieră, în octombrie 1946, au început să fie operate, în mare grabă, tăieturi în peliculă şi refilmarea a numeroase scene, operaţie încheiată abia în ianuarie 1947. A trebuit să fie eliminat şi episodul în care, la bordul unui submarin, un anume fizician Schmidt — identificat doar ca fost colaborator al Lisei Meitner — părăseşte Reich-ul hitlerist în agonie, cu proiectele destinate unei bombe atomice, pentru a ieşi la suprafaţă în golful Tokio, de unde este transportat într-un modern laborator din... Hiroshima. A dispărut complet şi episodul, refilmat după avanpremiera din octombrie, episod care stîrnise obiecţii în legătură cu prezentarea deciziei preşedintelui H. Truman de lansare a bombei. Deoarece actorul care-l interpreta nu apărea din faţă, fiind filmat peste umăr, nu era nevoie

„Ei ţin în mîinile lor soarta a milioane". Vedetele M.G.M.: Robert Walker, Andrey Totter, Tom Drake şi Beverly Tyles - pozînd pentru un panou publicitar

ca președintele să accepte sau să renunțe la onorariu. Obiecțiile vizau faptul că ordinul de lansare a bombei de la Hiroshima era prezentat ca o decizie pripită și că Truman părea nepăsător la pierderile de vieți omenești, cînd se refereau la japonezi.

Producătorul Sam Marx a admis că îl interesa nu atît „cum vorbește un savant, ci cum gîndește publicul că ar vorbi". Cînd un grup de savanți a fost invitat la o vizionare specială, reacția a fost o tăcere dezamăgită, punctată de hohote de rîs. În ce privește publicul, filmul a trecut aproape neobservat. Cel puțin 75 de alte filme au obținut, în 1947, încasări mai mari, iar, pentru criticul de specialitate al revistei *Time*, „filmul *(The Beginning or the End)* se ridică rareori deasupra unei imbecilități voioase". Desigur, toate acestea nu atingeau fondul problemei: practic, perioada era dominată pe scena americană de faptul că secretul cel mai desăvîrșit înconjura consecințele folosirii și dezvoltării armelor atomice și de exaltarea monopolului bombei. „Nimeni dintre noi care am scris, tipărit și difuzat prin radio știrile de la Hiroshima în acea zi — își reamintește un cunoscut ziarist american, David Brinkley, — nu aveam vreo idee despre ceea ce făceam, iar aceasta nu din lipsă de rigoare ori de mîndrie profesională, ci pur și simplu din lipsă de informații complete, datorită restricțiilor cenzurii militare și refuzului de a se răspunde la întrebări; puțini dintre noi aveau cunoștințe de fizică. Știam că era un nou și complex tip de bombă. Știam că era o bombă covîrșitor de distructivă. Dar ceea ce nu știam era amenințarea ascunsă, privind viitorul speciei umane, pe care ea o conținea". În anii imediat următori, această taină a fost cu grijă menținută pentru marele public. Este cert că nu puține evenimente și-au croit, în opinia publică, drum prin ziaristică, pentru a deveni, apoi, istorie. Dar, a revenit istoricilor, după decenii, să restabilească *ce, de ce* și *cu ce* rezultate s-a întîmplat ce s-a întîmplat. Reconstituirea culiselor filmului *Începutul sau sfîrșitul* nu încheie, bineînțeles, preocuparea de a aduce la lumină chiar și cele mai mărunte piese ce pot înlesni completarea mozaicului unei epoci. Fiindcă în această privință, există, bineînțeles, piese capitale, dar nici una, oricît de restrînsă, nu-i lipsită de importanță.

Omul care voia să traducă... invizibilul

„Victor Hugo al cinematografului francez", cum era supranumit Abel Gance, „a decedat marți la domiciliul său parizian, în vîrstă de 92 de ani". Telegrama am citit-o la „masa știrilor" în seara de 10 noiembrie 1981. Peste cîteva zile, în revista *L'Express*, căreia Nelly Kaplan, colaboratoarea și prietena lui Gance, îi încredințase în exclusivitate o scrisoare inedită, descopeream alăturatul facsimil: „Chiar în clipa în care oamenii au luat atomului amprentele digitale, stelele au izbucnit în lacrimi. Omul tocmai reușea să le pătrundă tainele. Nu există Cer. Nu există Pămînt. Nu există nimic măreț. Nu există nimic mărunt. Ochii s-au înșelat din momentul în care s-au întredeschis revenind din adîncurile marine. Urechile s-au înșelat. Totul trebuie luat de la capăt, dar într-altfel. Lacrimile stelelor mi-o spun. Cum de o știu? Este o istorie într-adevăr neașteptată, pe care voi încerca s-o povestesc într-o zi, dacă voi găsi cuvintele cheie prin care să traduc invizibilul. Abel Gance. 1955"

Abel Gance – un pionier al cinematografiei

Facsimilul scrisorii din 1955

1955. Datarea nu lasă nici un dubiu. În amintire îmi revenea un episod, care, poate, elucidează dorința cineastului (scenarist, regizor, inventator al triplului ecran panoramic, al poliviziunii, al perspectivei sonore, al pictografului) de a „traduce invizibilul".

Exact zece ani după Hiroshima, la Geneva avea loc „Conferința dezghețului atomic", cum o botezaseră gazetarii în dorința de a-și frapa auditoriul. Dar, și cu speranță, din păcate infirmată de evenimentele ulterioare, că această reuniune va împrăștia teroarea posibilului nor în formă de ciupercă planînd asupra lumii și va pune, în sfîrșit, atomul la treabă numai în folosul omenirii. Probabil, în impunătoarea „sală a pașilor pierduți" a Palatului Națiunilor, vizitatorii mai zăbovesc și astăzi în fața unei modeste plăci de marmură cu inscripția: „În acest Palat, în a 8-a zi a lunii august 1955, savanți atomiști, reprezentînd 73 de țări, s-au întrunit pentru a pune în comun cunoștințele spre binele umanității, cu prilejul primei Conferințe asupra utilizării energiei atomice în scopuri pașnice, convocată printr-o rezoluție unanimă a O.N.U.". Scriu *probabil*, fiindcă, între timp, acest Palat, înconjurat de luxuriantul Parc cu numele simbolic de *Ariana* (Ariadna)***, ca și Geneva, în general, au de-

*** Fiica regelui Minos al Cretei care, conform mitologiei, l-a ajutat pe Teseu, cu un fir călăuzitor, să iasă din Labirint, după uciderea sîngerosului Minotaur.

venit unul dintre cele mai aglomerate și frecventate locuri ale diplomației mondiale, și nu consemnările comemorative lipsesc în „sala pașilor pierduți".

Privind, atunci, în august 1955, din loja presei, Marea Sală a Adunării, dominată de patru fresce înfățișînd pacea și activitatea creatoare a omului, aveai în față, pe viu, și un Almanah Gotha al celor ce înnobilau științele preocupate de atom. Chiar din primele zile, pe lîngă corespondențele cotidiene transmise la amiază și seara, stringeam secvențe înregistrate pentru un radio-reportaj de sfîrșit de săptămînă. Cum unul dintre punctele de atracție era pavilionul sovietic de la Expoziția tehnico-științifică de folosire a energiei atomice în scopuri pașnice — expoziție instalată într-o aripă a Palatului și în Parcul Arianei —, într-un moment în care dezbaterile din sălile Conferinței se aflau în toi, m-am dus cu un minifon să iau cîteva probe de „atmosferă", de la un aparat de control cu izotopi radioactivi, care emitea un zgomot discret, cadențat. Programul zilnic al pavilionului nu începuse încă, și tocmai cînd terminasem înregistrarea, a apărut un bărbat, cu părul alb, de o deosebită distincție, îmbrăcat sobru și însoțit de o femeie elegantă, al cărei carnețel din mînă îmi sugera că ar fi o secretară. După forfota plină de considerație ce s-a stîrnit odată cu această intrare, n-am avut nici o îndoială că șansa îmi zîmbise. Era, desigur, un mare savant. Cînd l-am întrebat pe unul dintre însoțitori cine era, răspunsul a fost: *Abel Gance, Napoleon...***** — mi-am amintit.

**** Intuiția genială a lui Gance în timpul filmărilor pentru *Napoleon* (1927) de a pune pe actori să rostească, în fața camerei de luat vederi, replicile dialogului, deși sfîrșitul „marelui mut" nu se întrevedea, ceea ce a permis, în 1931, o versiune sonorizată și stereofonică, iar, în 1935, una vorbită, rămăsese un caz celebru. Nu știam, atunci, că, la premiera din 1927, de la Opera din Paris, în asistență s-a aflat un ofițer căruia viitorul îi promitea — Charles de Gaulle, și un tînăr scriitor — André Malraux. În ianuarie 1981, ultimele zile ale lui Gance au fost luminate de succesul newyorkez al unei noi versiuni a acestui film, inițiată de Francisc Ford Coppola, al cărui tată a scris și dirijat muzica, partitura originală a lui Arthur Honneger fiind pierdută. *Austerlitz* (1960) s-a bucurat de succes și în România.

Transcriu, după copiile blanchetelor de emisie din 12 august 1955, ale traducerii: „Cunoscutul cineast francez Abel Gance a declarat următoarele corespondentului nostru la Geneva, după vizitarea expoziției sovietice: «*Sînt luat pe neașteptate, dar sînt foarte fericit să vorbesc unei populații pe care n-am avut încă plăcerea să o vizitez, dar pe care sper că, prin filmul ce îl pregătesc, să o pot vedea. În orice caz, sînt acum în fața standurilor pavilionului sovietic al expoziției de la Geneva și sînt deosebit de impresionat de această interesantă expoziție. Consider că Răsăritul și Apusul s-au întîlnit de o manieră amicală, atît de interesantă; și că inimile noastre, mult timp oprite de teribilele zile ale psihozei războiului, încep să se deschidă. Fac cu această ocazie, cu ajutorul unei colaboratoare argentiniene, Lelita Bloc, investigații pentru un mare film intitulat* Împărăția pămîntului, *care are ca scop folosirea de procedee electrice ale dezintegrării nucleare. Sper că acest film, care este un film dramatic, va folosi, de asemenea, noile mijloace cinematografice, de poliviziune, permițînd răspîndirea în opinia publică internațională a bunului început al împărăției fericirii, posibilă pe Pămînt, arătînd că omul a regăsit și a redescoperit, odată cu dezagregarea nucleară, o forță inimaginabil mai importantă, după părerea mea, decît cea a focului*»".

Scenariul pentru *Le Royaume de la Terre* (Împărăția Pămîntului) — am aflat după moartea lui Gance — a fost, într-adevăr, redactat, dar filmul n-a mai fost turnat. În marele, atît de complicatul și realul Parc al Arianei — însăși viața lumii — altcineva va trebui să traducă invizibilul.

Încheind aceste însemnări, revin la Chaplin, care obișnuia să spună: „Cred în om, aceasta este toată politica mea". **Această convingere nu l-a părăsit niciodată pînă în acea zi înfrigurată din 1977, cînd, sub picăturile reci, la Corsier-sur-Vevey, prietenul celor mulți și umili a fost condus, în cel mai simplu mod posibil, pe ultimul drum. Au rămas rîsul și lacrimile cărora le-a dat viață pe ecran ca nimeni altul și care vor trăi, vor trăi mereu ca și viața adevărată de dincoace de luminile rampei. Atunci, am luat volumul său apărut la Londra,** My Autobiography **(1964), și mi-am copiat două pasaje, pe care le redau în tălmăcirea Sandei Răpeanu** (Povestea vieții mele, **Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București, 1973).**

Primul: „Mai mulți prieteni m-au întrebat cum am ajuns să-mi atrag ostilitatea din partea americanilor. Marele meu păcat a fost, și mai este încă, non-conformismul. Deși nu sînt comunist, am refuzat să mă încadrez orientării politicii americane de atunci, căci o detestam". **Cînd, în aprilie 1972, Chaplin a revizitat Statele Unite, publicul și presa l-au primit ca pe un vechi prieten.**

Al doilea pasaj: „Cred că a sosit momentul să rezum situația lumii așa cum o văd astăzi/.../ Știința, lipsită de o orientare înțeleaptă și de simțul răspunderii, a încredințat politicienilor și militarilor asemenea arme de distrugere, încît aceștia au ajuns să țină în mîinile lor destinul tuturor ființelor vii de pe pămînt/.../ Altruismul înaintează încet pe drumul progresului uman. Merge agale și poticnindu-se în urma științei. Și numai prin forța împrejurărilor i se îngăduie să se manifeste. Sărăcia nu s-a redus prin altruism sau prin filantropia guvernelor, ci datorită forțelor materialismului dialectic. Carlyle a spus că salvarea omenirii va veni de la gîndirea populară. Dar pentru a ajunge aici, omul trebuie împins de împrejurări grave. Astfel că, dezintegrînd atomul, el se află încolțit și silit să gîndească. Are de ales între a se distruge sau a ști cum să se comporte; mișcarea însăși a științei îl forțează să ia această hotărîre. În asemenea împrejurări sînt convins că altruismul său va învinge și bunăvoința sa față de umanitate va triumfa".

După zece ani se menținea același ecou din cuvintele rostite, în iunie 1954, la Corsier.

Eugen Preda

Armele- primejdia de lîngă noi

REPORTER ÎN ANGRENAJUL DISTRUGERII

• „Butonul nuclear"

Se vorbește și se scrie tot mai mult despre „butonul nuclear". „A apăsa pe butonul nuclear" înseamnă a utiliza cea mai distrugătoare armă din cîte au existat vreodată.

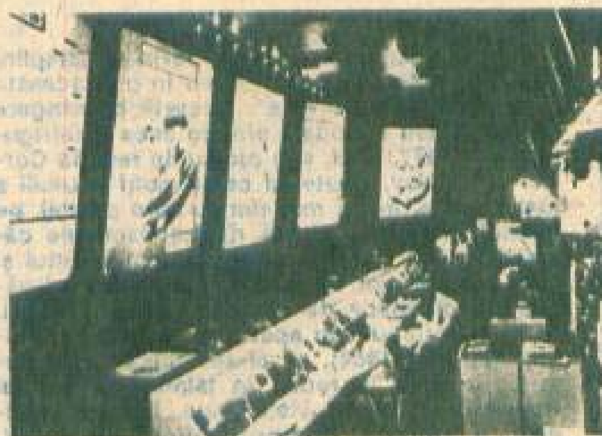
„Butonul nuclear" nu este, însă, ceea ce înțelegem prin acest cuvînt în mod obișnuit. El nu este cheie, șalter, manetă sau un alt accesoriu concret, palpabil, care, odată acționat, să poată declanșa cataclismul nuclear. „Butonul" este, de fapt, un imens și complicat angrenaj politico-militaro-tehnologico-birocratic, în care puterea supremă de decizie revine — sau este concepută să revină — unei singure autorități centrale de comandă.

Un „drept de semnătură" ceva mai deosebit...

În cazul Statelor Unite, prerogativa ultimă, de care poate depinde, într-o măsură covîrșitoare, însăși soarta planetei, este exercitată de președinte și, în anumite circumstanțe, de organismul numit Autoritatea de comandă națională, care-i reunește pe cei mai importanți lideri politici și militari ai țării.

La Casa Albă, ca și în fiecare din deplasările sale, președintele este întotdeauna însoțit de un militar care duce cu el, în faimoasa **„valiză neagră"**, codurile ce-i permit să declanșeze „apocalipsul nuclear". În luarea hotărîrii, ultrarapide și de copleșitoare responsabilitate, de a apăsa pe „buton", care ar putea duce la stingerea civilizației și a vieții pe planetă, președintele este ajutat de un sistem de alertă care, de-a lungul anilor, a devenit tot mai complex. Se apelează acum la sateliți, la radare și la o rețea de 6 000 de ordinatoare, instalate într-un număr de șapte baze, aflate pe patru continente. Complexul de ordinatoare de la National Military Command Center (NMCC), legat de Pentagon, are misiunea de a furniza - în orice moment și cu o operativitate de ordinul secundelor - datele necesare asupra evoluțiilor celor mai neprevăzute, în baza cărora președintele ar urma să ordone lansarea de rachete balistice intercontinentale aflate în silozuri subterane sau pe submarine ori trimiterea în misiune de bombardament nuclear a avioanelor B-52.

Totul pare să fie pus la punct pînă la ultimul detaliu. Se dau, în acest sens, toate asigurările din partea celor ce se află, într-o măsură sau alta, în apropierea „butonului". O impresionantă panoplie tehnologică și birocratică, tot mai complexă, tot mai sofisticată, se dezvoltă în jurul „butonului", și ea este menită, pe de o parte, să asigure accesul la „buton" doar al celui în drept, pe de altă parte, să mențină în absolut orice împrejurare funcționarea, așa cum se cuvine, a „butonului".

Cartierul general al Comandamentului Aviației Strategice al S.U.A. De aici ar urma să pornească ordinul de declanșare a inimaginabilului...

Și totuși, să fie oare mecanismul apăsării pe „buton" chiar atît de bine conceput, încît să poată funcționa ireproșabil și, mai ales, în orice împrejurare?

Washington, 30 martie 1981. Președintele Ronald Reagan sosește la hotelul Hilton, de pe 18th Street, în centrul capitalei federale. Șeful Casei Albe a fost invitat să pronunțe o alocuțiune în sala de reuniuni a hotelului, unde are loc Congresul sindicatului

muncitorilor din construcții. După ce s-a adresat asistenței, președintele părăsește surîzător hotelul printr-o ieșire laterală, însoțit de cîțiva colaboratori și de agenți ai serviciilor secrete însărcinați cu paza sa personală. Mai are de făcut doar cîțiva pași pe trotuar pînă la automobilul prezidențial. Se oprește o clipă în stradă pentru a face semne amicale celor cîtorva persoane aflate în apropiere, cînd, deodată răsună șase focuri de armă. Un glonte pătrunde în pieptul președintelui, în partea stîngă și el cade la pămînt. Glonțul a trecut, așa cum avea să se constate, la numai 1,5 cm de inimă. Președintele este urcat imediat în automobil, transportat la spitalul cel mai apropiat și supus unei intervenții chirurgicale. Toate aceste lucruri s-au aflat cu repeziciune, prin intermediul presei, în Statele Unite și în lume. Puțini, foarte puțini au fost, însă, aceia care au știut că, într-unul din buzunarele costumului, președintele avea un jeton special, adică o „semnătură" personală codificată de autentificare a ordinului de lansare a rachetelor nucleare. „Semnătură" pe care președintele trebuie să o poarte în permanență asupra sa. Acest jeton avea să fie depus la Casa Albă abia după cîteva zile. Dar despre acest „insignifiant" detaliu, lumea avea să afle mult mai tîrziu...

Într-adevăr, orice ordin de lansare a unei încărcături nucleare trebuie să poarte o „semnătură" a autorității supreme. „Semnătura" după care cel ce trebuie să ia decizia ultimă poate fi recunoscută – crede a ști specialistul în informatică René Dzagoyan – constă fie dintr-un circuit electric care emite un „bit" deosebit, fie dintr-un alt gen de mesaj. Din motive lesne de înțeles, aceste coduri sînt schimbate foarte frecvent și după fiecare experimentare este pusă la punct o altă „semnătură".

Se pune în mod justificat întrebarea: în afara celui ce are „drept de semnătură", aceasta mai e cunoscută și de altcineva? În orice caz, remarcă pe bună dreptate Dzagoyan, o cunosc specialiștii care au pus-o la punct. Firește, este probabil ca „semnătura" să fie compusă din mai multe semnale pe care nimeni, cu excepția celui ce trebuie să ia ultima decizie, nu le posedă în totalitate. Pentru a fi autentificată, pe lîngă cod, „semnătura" mai trebuie să poarte și o marcă specifică, personală, a celui împuternicit să ia decizia. Nu se știe în mod precis în ce ar putea consta această „marcă personală" – spune Dzagoyan. Recunoașterea vibrațiilor vocii, de pildă, pare o „marcă personală" mai puțin probabilă în actuala etapă a tehnologiei, opinează specialistul, care sugerează că ar putea fi vorba, bunăoară, de un sistem capabil să recunoască amprentele digitale.

Precauțiile maxime ce se iau în legătură cu această „semnătură", faptul că ea trebuie schimbată permanent în grija de a se reduce pe cît posibil șansele deconspirării sale, faptul că ea urmează a fi înlocuită în cazul preluării de către altcineva a comandei supreme, ca urmare a indisponibilității (dintr-un motiv sau altul) a președintelui în situații excepționale sau ca urmare a delegării, de către șeful Executivului, a prerogativelor prezidențiale în materie de decizie atomică unei autorități civile sau militare, nu pot să nu genereze un sentiment de incertitudine și de neliniște permanentă pe care nu-l poate risipi nici un fel de asigurare dată de cei implicați în funcționarea „butonului". Identificarea „amprentelor" de pe „butonul atomic", mai ales în situații de criză gravă, cînd și mijloacele de comunicare ar fi serios perturbate sau chiar total și definitiv compromise, pune, după părerea specialiștilor probleme de maximă complexitate și sporește considerabil riscurile diluării pînă la dispariție a exercitării „dreptului la semnătură" ce însoțește ordinul de aruncare a omenirii în flăcările cataclismului nuclear.

Unul din cele mai simple detalii al uriașului angrenaj al distrugerii nucleare

„Ștafeta nucleară" ridică mari semne de întrebare

New York, martie 1955. La aproape un deceniu după prima apăsare pe „butonul nuclear", prin lansarea bombelor atomice asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki, dezbaterea privind accesul la „buton" capătă amploare. Între altele, se vorbește despre ce s-ar putea întîmpla în situația în care singurul împuternicit de a lua decizia ultimă nu și-ar mai putea exercita, dintr-un motiv sau altul, această responsabilitate. Cine ar urma să preia covîrșitoarea răspundere a „ștafetei nucleare"? Intervenind în cadrul dezbaterii publice, o oficialitate a administrației Eisenhower declară ziarului „New York Times": „Nimeni nu va trebui să caute în ruinele primei lovituri distrugătoare pe acela care ar urma să emită ordinul pentru o replică nucleară". O asemenea declarație sibilinică nu a făcut decît să accentueze sentimentul de confuzie și neliniște, lăsînd fără răspuns problema ce se pune în legătură cu „dublura" președintelui în caz de forță majoră.

Dezbaterea asupra modalităților de asigurare a permanenței la „butonul nuclear" a continuat și s-a amplificat mereu, mai ales în condițiile în care s-a acreditat, în mod oficial, ipoteza – falsă și primejdioasă – că un război nuclear „se poate purta" și că ar putea lăsa posibilitatea supraviețuirii. În această optică, pe de-a-ntregul iluzorie, „butonul nuclear" trebuie să funcționeze în orice împrejurare, fără nici o excepție. Chiar după un prim schimb de lovituri nucleare. Chiar după un dezastru nuclear. La Pentagon se merge cu obstinație pe ideea că anihilarea președintelui nu ar lipsi sistemul de comandă strategică al S.U.A. de mijloacele menite să asigure continuitatea accesului responsabil la „buton". „Este necesar ca pe trăgaci să nu fie un singur deget, și această cerință a fost asigurată pe două căi" – ține să declare comandantul SAC (Comandamentul aviației strategice), generalul Davis. Prima din aceste căi constă în transmiterea de autoritate, adică trecerea

Butonul nuclear

funcției de președinte la vicepreședinte, la președintele Camerei Reprezentanților, la alți demnitari, în ordinea specificată de lege, în scopul asigurării continuității guvernării. Conform Constituției S.U.A., întotdeauna trebuie să fie un președinte sau în orice caz cel puțin pînă cînd se epuizează lista celor 16 persoane desemnate să-i urmeze acestuia în funcție. Planurile de luptă ale Pentagonului prevăd să se asigure mijloacele corespunzătoare pentru ca succesorii desemnați să poată ajunge la cunoașterea codurilor de autentificare și la canalele de comunicații necesare pentru eventualitatea în care ar urma să-și asume rolul de comandant suprem. Dar – după cum remarcă, pe bună dreptate, diverși analiști –, întrucît acești înalți demnitari lucrează la Washington, cea mai mare parte a timpului, și ei ar putea dispărea odată cu președintele în cazul unei confruntări nucleare. În plus, observă generalul locotenent Scowcroft, presupunînd că un centru militar de comandă ar continua să existe undeva, cei de la acest centru ar putea să nu știe cine a preluat comanda supremă sau cum să intre în comunicație cu el.

O altă problemă care s-ar putea ivi ar fi aceea ca militarii să nu-l accepte pe cel ce ar prelua prerogativele prezidențiale în absența președintelui ales. Forțele armate – declară o persoană oficială, care ține ca numele să-i rămînă anonim – ar fi gata să-l sprijine pe un respectat secretar al Departamentului apărării, pe șeful Departamentului de stat sau pe președintele Camerei Reprezentanților, dar este mai puțin probabil ca ele să-l sprijine pe un membru oarecare al cabinetului (ministrul educației, bunăoară), care nu are o înțelegere clară a complexelor probleme militare. De altfel, însuși generalul Scowcroft avea să dezvăluie, într-o parte nepublicată a unei expuneri făcută de el, în 1981, la corporația MITRE, că „exceptîndu-i pe secretarul Departamentului apărării și pe șeful Departamentului de stat, succesorii civili la președinție sînt aproape complet nefamiliarizați cu complexitatea problemei comandei strategice și a controlului".

Delegarea de autoritate este cea de a doua posibilitate avută în vedere în eforturile de a se asigura continuitatea la comanda supremă. Baza legală pentru aceasta, observă unii comentatori, nu este, însă, întru totul clară, avînd în vedere că nu există nimic –, în afară de prerogativele acordate prin Constituție președintelui, în calitatea sa de comandant suprem – care să specifice în ce măsură șeful Executivului poate transfera autoritatea sa altor persoane. În orice caz, nu există vreo lege care să-l oprească pe președinte, dacă el dorește, să numească anumite persoane ce beneficiază de încrederea sa pentru a comanda forțele nucleare ale S.U.A. în cazul în care el ar deveni indisponibil.

Planuri despre care nu se poate discuta

„Există planuri pentru împrejurările neprevăzute, dar nu le pot discuta" – i-a mărturisit subsecretarul de stat la Departamentul apărării, Donald Latham lui Daniel Ford, autorul unei cărți intitulate „Butonul". Și aceasta, remarcă Ford, „este aproape tot ce mărturisește Pentagonul în legătură cu respectivul subiect". Pe parcursul anilor, oficialitățile au făcut, totuși, din cînd în cînd, aluzie la faptul că au fost date unele delegări de autoritate prezidențială. Despre asemenea situații se vorbește, însă, cît mai puțin posibil. Desmond Ball, care a îndeplinit funcții de răspundere în mai multe administrații, după ce recunoaște că, personal, nu a fost implicat în planurile pentru „situații neprevăzute", între care cele privind delegarea autorității în privința armei nucleare, adaugă: „Aceasta este, probabil, una din problemele asupra căreia se păstrează secretul cel mai strict". O altă oficialitate, care a preferat să nu-și dezvăluie numele și care este în cunoștință de cauză cu procedurile de delegare, atrage atenția asupra faptului că ar fi dificil să se facă „o generalizare pripită" în ce privește modul de aplicare a acestor proceduri. „Delegarea de autoritate este un lucru foarte personal – spune el – și modul în care este ea concepută diferă de la o administrație la alta". Se știe, în orice caz, că unii președinți au permis relativ ușor un transfer de autoritate către diferiți comandanți militari în anumite situații deosebite, în timp ce alții au limitat foarte strict transferul de autoritate. „În general, se poate spune că președinții Statelor Unite au fost extrem de prudenți în privința delegării de autoritate – remarcă un consilier al președintelui Reagan. Iar unii dintre ei au refuzat chiar o pregătire minimă a posibililor lor succesori, în ce privește, de pildă, modul de utilizare a codului prin care urmează a se face autentificarea".

Președintele nu trebuie să decidă momentul în care ar urma să desemneze autoritatea care să execute programul SIOP (programul de desfășurare a operațiunilor militare implicînd utilizarea armelor nucleare) din rîndul unor anumiți succesori civili sau militari. În principiu, se crede că delegarea de autoritate prezidențială ar urma să se producă doar ca o măsură de ultim moment. O oficialitate din cadrul administrației Carter observa că președintele dispune, de fapt, de trei, nu de două opțiuni de lovitură nucleară: lansarea unui atac, riposta sau delegarea cuiva pentru a aplica programul SIOP.

În ultimii ani, în S.U.A. a existat o preocupare susținută pentru crearea unui „lanț civil de comandă" menit să supraviețuiască în caz de schimb de lovituri nucleare. Dar, așa cum remarcă unii comentatori, militarii au propriul lor lanț de comandă, iar ofițerii superiori au toate mijloacele – fără a mai fi necesar să implice vreo oficialitate civilă – pentru a emite ordine de administrare a unei lovituri nucleare.

„Opinia publică dorește ca președintele să fie singura persoană care să poată dispune de utilizarea armelor nucleare și ca el să aibă o cheie care să se afle în permanență asupra sa – spune o fostă oficialitate a Pentagonului. Dar, în realitate, – ține el să completeze – lucrurile nu se petrec așa". Și aceasta, pentru că președintele nu este singura persoană care deține codurile pentru utilizarea armelor nucleare. Raymond Tate, fost director adjunct al Agenției pentru securitatea națională, dezvăluia că aceste coduri se află și în posesia Comandamentului aviației strategice (SAC), a Centrului Comandamentului militar național din cadrul Pentagonului și a Centrului Comandamentului militar național alternativ de la Fort Ritchie. „Militarilor li s-a acordat, în general, încrederea în ce privește armele nucleare" ! observa Tate. Există, cu alte cuvinte, mai multe „degete" ce pot apăsa pe „butonul nuclear".

Controalele asupra încărcăturilor nucleare – care sînt încuiate cu dispozitive electronice dotate cu chei duble la centrele de control al lansării rachetelor Trident, Minuteman și MX – sînt mai slabe la nivel ierarhic superior – remarcă Daniel Ford. Dacă, de pildă, sergentul Bilko nu poate începe cel de-al

Militari americani înzestrați cu rachete nucleare

treilea război mondial – spune el – în schimb, generalul Bilko poate să declanșeze un asemenea război. Și dacă, la nivel ierarhic superior, se știu mai multe despre modul de desfășurare a operațiunilor militare implicînd utilizarea armelor nucleare, gradelor inferioare li se comunică foarte puține lucruri, iar opiniei publice nu i se spune nimic".

O dispută între militari și civili

Faptul că președintele împarte autoritatea asupra armelor nucleare cu militarii – atrag atenția numeroși comentatori – ridică o serie de probleme spinoase și – element deosebit de preocupant – poate duce la situații dintre cele mai periculoase. Ce s-ar intîmpla, de pildă, în cazul în care președintele și principalii lideri militari nu ar cădea de acord asupra unei decizii? Al cui ordin ar avea prioritate dacă fiecare din aceste două părți ar emite ordine contradictorii? S-ar putea, de pildă, intîmpla ca militarii să opună un veto în cazul vreunui ordin capricios venit din partea Casei Albe. „Dacă președintele ar ridica, din anumite motive, telefonul și ar spune: «O.K. Avem un conflict internațional. Dați-i drumul», în următoarele cinci minute, în mod sigur, nu s-ar intîmpla nimic", apreciază John Steinbruner, director la Brookings Institution. El spune că, scurt timp înainte de deznodămîntul afacerii Watergate, secretarul de stat al Departamentului apărării, James Schlesinger, i-a instruit pe comandanții forțelor armate ale S.U.A. să nu dea curs vreunui ordin „neobișnuit", care ar putea veni din partea Casei Albe, mai înainte de a primi confirmarea și de la Pentagon.

La cealaltă extremă, continuă Steinbruner, „dacă sînt informații sigure privind iminența sau declanșarea unei lovituri nucleare, nu mai are importanță ce ar spune sau nu președintele. Într-o asemenea situație sînt toate șansele ca unul dintre comandanții militari să dea ordin și nimeni să nu-și dea seama că, de fapt, nu președintele a fost cel ce a dat ordinul". Mergînd încă mai departe, analistul Paul Bracken ajunge să declare chiar că, de fapt, funcția reală a președintelui nu ar fi atît aceea de a apăsa pe trăgaci și a lansa armele nucleare, cît mai ales aceea de a preveni ca alții să apese pe trăgacele lor. „Sînt mulți cei care au posibilitatea de a ridica arma", este de părere un expert al Pentagonului.

În perioada în care s-a documentat pentru cartea sa „Butonul", Daniel Ford a constatat că oficialitățile militare de rang superior evită să vorbească despre posibilitățile lor de a opune veto ordinelor președintelui sau de a întreprinde vreo acțiune în mod independent. „După părerea mea, este o problemă nesemnificativă", i-a răspuns generalul Davis, comandantul SAC. Dar alți ofițeri din cadrul SAC i-au declarat că problema este „foarte delicată". Întrucît codurile de autorizare se află și în mîinile unor lideri militari, remarcă Daniel Ford, este perfect posibil ca aceștia să lanseze rachetele fără să mai aștepte ordinul prezidențial. „Problemele de ordin instituțional sînt foarte serioase, și ele rămîn încă nerezolvate", declară un ofițer superior.

Cel mai mare conflict potențial dintre președinte și lideri militari – remarcă diverși analiști – ar apărea, însă, în situația în care șeful Executivului ar dori să pună capăt unui schimb de lovituri nucleare și să încerce să negocieze o încetare a focului, în timp ce militarii ar dori să escaladeze conflictul. „Este ca și cum ai provoca sistemul, și acesta ar dori să continue să funcționeze, și ar fi greu pentru oricine, inclusiv pentru președinte, să-l oprească", observă Steinbruner. O oficialitate care a participat la operațiunea de revizuire a aranjamentelor privitoare la autorizația de atac nuclear constata: „Etica instituțională a militarilor este astfel concepută, încît faptul că nu ar exista un ordin al președintelui ar conta pentru ei prea puțin".

Deși autoritatea de comandă supremă poate fi, în principiu, întotdeauna delegată, în efortul de a avea pe cineva la conducere – conchide Daniel Ford – nu există garanția că aceasta s-ar face lin sau că ar putea supraviețui unei conflagrații nucleare majore. Imediat după atentatul comis împotriva președintelui Reagan, în martie 1981, secretarul de stat Alexander Haig declara în mod public: „Eu sînt însărcinat aici". Și, după cum se știe, această propoziție ambiguă, care a făcut cu repeziciune înconjurul Statelor Unite după ce a fost pronunțată la televiziune, a provocat un șoc emoțional puternic (secretarul de stat nefiind, după cum se știe, succesorul imediat al președintelui la comanda supremă, în cazul indisponibilității acestuia). Iar o salvă nucleară – observa Daniel Ford – ar declanșa dificultăți infinit mai mari în ce privește menținerea conducerii naționale, decît glontele de calibrul 22 care l-a rănit pe președinte.

Încărcături nucleare „păzite" de un singur militar

Washington, iulie 1948. James Webb, ministrul de finanțe, face, în mod public, o afirmație care avea să nemulțumească profund cercurile Pentagonului. El spune: „Ideea transmiterii spre păstrare a bombelor atomice acestor servicii (militare – n.n.) rivale, geloase, insubordonate, luptînd între ele pentru poziție, este o perspectivă cumplită". Această

Butonul nuclear

declarație a unui membru „civil" al guvernului survenea într-un moment în care, între militari și civili, se desfășura o dispută înverșunată pentru însușirea „zestrei" nucleare a unui arsenal care abia se constituia. Este de remarcat că, inițial, s-a intenționat ca militarii să fie ținuți cît mai departe de „butonul nuclear" și, în general, de armele nucleare. Celor cărora li s-a dat, mai întîi, pe mînă aceste arme au fost civilii, și aceasta – după cum s-a argumentat – din grija de a asigura menținerea controlului prezidențial asupra „butonului". În acest scop a fost adoptat în Congres, în 1946, Atomic Energy Act; în acest scop administrația Truman a creat Comisia pentru energie atomică, căreia i s-a încredințat posesiunea fizică a tuturor armelor nucleare. Arme care puteau ajunge în mîinile militarilor doar la ordinul direct al președintelui. Lucru pe care, de bună seamă, militarii nu-l agreau. Armele erau păstrate în depozite ale Comisiei și păzite de garda civilă. Și așa se face că, la crearea sa, în 1946, Strategic Air Command (SAC) n-a primit în silozurile sale rachete balistice intercontinentale iar, peste doi ani, cînd i s-au livrat noile bombardiere B-36 și B-50, purtătoare ale unor astfel de rachete, primele aparate de zbor de aceste tipuri erau goale. Iar militarii, și mai nemulțumiți. Pentagonul a început să insiste tot mai mult pentru a-și însuși dreptul de a dispune în mod direct de armele nucleare, aducînd fel de fel de motivații în acest sens. Și, de la începutul anilor '50, militarii au început să cîștige teren. În timpul războiului din Coreea, s-a permis amplasarea armelor nucleare pe unele avioane ale lui U.S. Navy. Alte desfășurări de arme nucleare au avut loc în țări din Europa occidentală. După 1952 s-au încheiat noi aranjamente, care aveau să permită militarilor să obțină arme din depozitele Comisiei pentru energie atomică „la fel de ușor cum ai putea primi cărți de la bibliotecile publice", după cum se exprimă cercetătorul Daniel Ford, care mai remarcă: „La mai puțin de un deceniu după ce Atomic Energy Act stabilise controlul civil exclusiv asupra armelor nucleare, întregul arsenal de arme nucleare al națiunii a încăput pe mîna militarilor."

Arsenal care a crescut cu repeziciune în anii '50, pentru a îngloba, pe lîngă armele strategice, mii de arme mai mici, tactice, cum ar fi rachetele cu rază scurtă de acțiune, proiectilele nucleare de artilerie, minele nucleare etc. La începutul anilor '60, mii de arme nucleare strategice și tactice au fost desfășurate în diverse puncte ale globului, la bazele lui U.S. Air Force și U.S. Army, precum și pe navele lui U.S. Navy. În grija de a spori controlul prezidențial asupra acestor arme și în încercarea de a stăvili riscurile – în creștere – de accident, administrația Eisenhower a introdus coduri de autorizație specială la care numai președintele urmează să recurgă, în cazul în care el ar decide să se utilizeze armele nucleare. Cu alte cuvinte, deși armele se aflau în mîna militarilor, ei nu puteau să le activeze decît atunci cînd președintele, prin intermediul faimoasei „valize negre", lansa un mesaj codificat. Și totuși, procedurile de securitate erau considerate, în continuare, drept insuficiente. Se citează un caz cînd, într-o bază aeriană americană din Europa, oficialități ale Comisiei pentru energia atomică au descoperit avioane de luptă avînd la bord arme nucleare care nu erau păzite decît de un singur militar înarmat.

În eforturile de a modifica această situație preocupantă și a reduce riscurile unui război nuclear incidental, administrația Kennedy a adoptat noi măsuri pentru întărirea controlului Casei Albe asupra „butonului". Principalul rezultat al acestor eforturi l-a constituit sistemul PAL (Permissive Action Link), care constă în introducerea, în fiecare armă, a unui mecanism care împiedică detonarea ei neautorizată. Au fost concepute mai multe tipuri de PAL, dintre care cel mai simplu are un cod cu patru cifre iar altele mai complicate cu 12 cifre; numai după formarea respectivelor cifre, încărcătura poate fi detonată. Iar, dacă această combinație de cifre e formată greșit de cîteva ori, mecanismul de armare a bombei se blochează ori se autodistruge.

Tentația

Cît de aproape – și de cîte ori – s-a aflat lumea în fața gestului de apăsare pe „butonul atomic" cu greu s-ar putea spune. Este, și acesta, unul din secretele cel mai bine păzite ale vieții internaționale. Din cînd în cînd, însă, – și de obicei peste ani și ani –, asemenea clipe de mare cumpănă pentru soarta planetei ajung, totuși, la cunoștința generală.

Washington, 20 iulie 1985. Compania de televiziune C.B.S. difuzează un film documentar, intitulat „Hiroshima plus 40 de ani și numărătoarea continuă". Prilej pentru a se relata fapte mai puțin cunoscute sau deloc știute pînă atunci. Una din revelații: în 1944, Statele Unite au luat în considerație lansarea de bombe atomice și asupra Germaniei hitleriste. Lovitura atomică urma să fie administrată de avioane aflate la o bază aeriană din zona Adriaticei.

Washington, 1 decembrie 1950. Președintele Truman lasă să se înțeleagă, într-un interviu, că Statele Unite ar avea în vedere utilizarea bombei atomice în Coreea. Amenințarea survine la scurt timp după ce generalul Mac Arthur, comandantul trupelor intervenționiste din Coreea, declarase: „Forțele plasate sub ordinele mele sînt expuse riscului distrugerii totale". La cîteva ore după interviul lui Truman, emoția era enormă în întreaga lume – notează autorul francez Claude Delmas în „Istoria politică a bombei atomice". Un comunicat al Casei Albe se grăbea să precizeze că recurgerea la bomba atomică depinde numai de președintele S.U.A. (și prin ce era oare liniștitoare, în cazul respectiv, o asemenea precizare?). Iar acesta, răspunzînd la o întrebare precisă privitoare la respectivul subiect, nu a făcut decît să declare că folosirea eventuală a armei atomice era în studiu încă de la începutul conflictului, dar că Statele Unite erau puțin dispuse să o folosească. Emoția a fost, însă, atît de profundă încît a doua zi premierul britanic, Clement Attlee, a hotărît, în cursul unei ședințe cu momente dramatice a Camerei Comunelor, să meargă la Washington pentru a conferi cu președintele Truman. La Paris, primul ministru René Pleven recomanda sînge rece, „mai ales atunci cînd e vorba de arma atomică". Între 4 și 9 decembrie, președintele S.U.A. și premierul Marii Britanii s-au întreținut în legătură cu ansamblul problemelor mondiale iar, în declarația publicată la încheierea convorbirilor, au convenit, între altele, ca președintele Truman îl va consulta pe premierul Attlee înainte de a decide să recurgă la bomba atomică.

Un prag decisiv ar fi putut fi trecut, dar el nu a fost trecut – au exclamat comentatorii politici. Războiul din Coreea a continuat, dar cu arme convenționale. La 10 aprilie 1951, generalul Mac Arthur a

fost rechemat. La 27 iulie 1953, armistițiul a fost semnat la Panmunjon. De ce n-a fost trecut pragul „tentației nucleare" în Coreea? – se întreabă Claude Delmas. Și el răspunde: „Precedentul japonez (bombardamentele atomice de la Hiroshima și Nagasaki – n.n.), propaganda inabilă pe care Statele Unite însele au făcut-o experiențelor atomice din Pacific și care, lăudînd atotputernicia acestor arme, o asociau cu folosirea lor într-un al treilea război mondial, apelul de la Stockholm pentru pace, neînțelegerea generală manifestată în lumea occidentală, atît în rîndul liderilor, cît și al opiniei publice privind adevăratul sens ce trebuia dat unui monopol atomic american providențial, toate aceste elemente au decis o autoconstrîngere occidentală". Dincolo de regretele atît de evident exprimate de autorul acestor rînduri, fost înalt demnitar al NATO, față de neutilizarea bombei atomice în timpul războiului din Coreea, este de reținut faptul că el a trebuit să recunoască forța opiniei publice de pretutindeni, care și-a dovedit capacitatea de a opri declanșarea unui dezastru nuclear.

Dien Bien Phu, Vietnam, martie 1954. Generalul francez Navarre află, „din sursă sigură", că Vietminhul (revoluționarii vietnamezi) vor da asaltul în

Racheta intercontinentală MX – subiect de mari controverse și sursă de mare îngrijorare

noaptea de 13 spre 14 ale lunii. „Bătălia s-a angajat în cele mai proaste condiții – spune autorul francez Claude Delmas – și trupele franceze n-au întîrziat să fie depășite". La 11 martie 1954, după o reuniune a Consiliului Apărării Naționale al Franței, generalul Ely, șeful statului major general, este trimis la Washington pentru a pune problema unei intervenții aeriene masive a S.U.A. în Vietnam, iar, la 4 aprilie, Georges Bidault, șeful diplomației franceze, îi face cunoscut ambasadorului american, Dillon, că guvernul de la Paris este gata să ceară în mod oficial intervenția S.U.A.. În ajun, secretarul de stat al S.U.A., Dulles, conferise cu liderii Congresului în legătură cu posibilitatea ca președintele Eisenhower să decidă o intervenție aeriană americană. Răspunsul Congresului a fost un „nu" categoric. „Congresul nu vroia să reînvie în Indochina riscul atomic asumat în Coreea" – spune Claude Delmas, adăugind: „Dulles a mers, oricum, foarte departe, dacă nu cu promisiuni, în orice caz prin aluzii, pentru că el i-a evocat lui Bidault posibilitatea utilizării a două bombe atomice la Dien Bien Phu. La 5 aprilie, Dulles l-a avertizat, însă, pe Bidault că Statele Unite nu vor interveni militar în Indochina decît, eventual, în cadrul unei «organizații» defensive în sud-estul asiatic". În aceeași zi, Parisul informa, însă, Departamentul de stat că Franța nu consimte o asemenea formă de internaționalizare a conflictului. La 6 aprilie, generalul Navarre aprecia că, pentru a salva situația, nu mai rămîn decît armele nucleare. La Washington, ambasadorul Franței, Bonnet, cerea să fie primit de Dulles pentru a-i face cunoscută „decepția guvernului său". La 7 mai se producea dezastrul corpului expediționar francez la Dien Bien Phu. „Este una din cele mai mari înfrîngeri ale Occidentului" – scria autorul francez Jules Roy în cartea sa „Bătălia de la Dien Bien Phu".

În cazul războiului din Indochina, rațiunile care au determinat renunțarea la „tentația nucleară" au fost, după Claude Delmas, „sensibil diferite". Condițiile de luptă – spune el – făceau imposibilă folosirea bombei atomice, în afară de cazul în care Franța „ar fi acceptat moartea propriilor ei soldați". Din punct de vedere militar, explică autorul francez, „ar fi fost absurd să iei în considerare lansarea unei bombe atomice în căldarea de la Dien Bien Phu". În plus, diferite, față de momentul războiului din Coreea, erau și „condițiile psihologice și politice": S.U.A. nu erau angajate (la acea dată) în mod direct în războiul din Indochina. La aceasta, constată Claude Delmas, se adăuga faptul că „superioritatea nucleară" a S.U.A. se micșora.

Și totuși, la 10 ianuarie 1955, săptămînalul american „Time" avea să scrie: „În ciuda unor opoziții, se pare că a fost luată decizia de folosire a armelor atomice pe teatrele de operațiuni ale războaielor limitate". Constatarea se baza pe o declarație a lui Dulles, care a produs o vie neliniște: „Politica actuală implică utilizarea progresivă a armelor atomice, precum și cea a armelor convenționale, în scopuri tactice".

Lecția „crizei rachetelor"

„Tentația nucleară" a revenit în actualitate în 1956, în timpul intervenției anglo-franco-israeliene în Egipt, după naționalizarea Canalului Suez. În acel moment, Franța nu dispunea încă de arme nucleare. Marea Britanie însă dispunea; putea oare ea să le utilizeze? – se întreabă Claude Delmas. „Cu siguranță că nu, apreciază el, și de altfel această eventualitate nu a fost niciodată avută în vedere, nici în timpul negocierilor franco-britanice asupra principiului și modalităților intervenției militare, nici după ce această intervenție a fost declanșată". La rîndul său, generalul P. – M. Gallois scria, în 1960, în cartea sa „Strategia erei nucleare": „Este evident că, în cazul unei operațiuni ca aceea a Suezului, proiectilele atomice ale lui Bomber Command nu puteau fi lansate. Miza era mult prea mică pentru ca Londra să ia în considerație, măcar o clipă, agitarea unei panoplii atomice, de altfel limitate, de încărcături nucleare cu o putere mare și mijlocie".

O nouă răbufnire a „tentației nucleare" avea să se manifeste în 1962. Claude Delmas scrie: „În toamna anului 1962, hotărîrea președintelui Kennedy privind o blocadă parțială a Cubei a declanșat criza cea mai gravă pe care a cunoscut-o lumea, de cînd cei doi mari dispun, și unul, și celălalt, de arme nucleare". Și el explică: „Într-adevăr, dacă războiul din Coreea avea loc într-o fază anterioară a tehnicilor de armament, iar evenimentele din Suez și Ungaria nu puneau direct în confruntare Moscova și Washingtonul, în cazul blocadei împotriva Cubei președintele Kennedy își lua un risc considerabil". La doi ani după această criză, Alain Joxe își intitula, semnificativ, o analiză apărută în publicația franceză „Strategie": „Antrenament controlat pentru disuasiunea reciprocă". Iar Claude Delmas scrie în cartea sa

Butonul nuclear

„Din acest moment, lumea intra intr-o eră nouă. Intre cele două blocuri domnea și domnește încă, în ciuda afirmării unor noi poli, o pace nesigură, bazată pe amenințarea permanentă cu folosirea forței".

Dezvăluiri tîrzii

Militanta pentru pace Helen Caldicott se oprește și ea, în cartea „Missile Envoy", asupra situațiilor în care, după Hiroshima și Nagasaki, arma nucleară ar mai fi urmat să fie lansată. Ea scrie că „din 1945, America a amenințat cu folosirea, prima, a armelor nucleare de cel puțin nouă ori". Iată cîteva din situațiile citate de ea. **În iunie 1948,** la începutul „crizei Berlinului", președintele Truman a trimis avioane B-29 – avioane care transportă numai arme nucleare – la baze din Marea Britanie și Germania federală. Respectivele avioane nu aveau, totuși, la bord încărcături nucleare. **În 1950,** același președinte a făcut cunoscut că ar putea folosi arma nucleară in războiul din Coreea, pentru a despresura trupele americane încercuite în zona Chosin. Utilizarea armelor nucleare ar fi dus, însă, și la pierderi de vieți în rîndul militarilor americani. **În 1953,** și președintele Eisenhower a amenințat, în secret, cu folosirea armei nucleare, în războiul din Coreea și, tot el, **în 1958,** a ordonat Comitetului reunit al șefilor de stat major să recurgă la arma nucleară în funcție de evoluția stării de confruntare generată de problema insulei Quemoy (a R.P. Chineze). **În 1961,** Statele Unite au amenințat cu folosirea armei nucleare în cadrul „crizei Berlinului". O nouă amenințare similară a formulat, **în 1962,** președintele Kennedy în timpul „crizei rachetelor". **În 1968,** Statele Unite au luat în considerație folosirea armelor nucleare cînd trupe ale infanteriei marine au fost încercuite la Khe San, în Vietnam, dar, și în acest caz, operațiunea s-ar fi soldat cu pierderi de vieți în rîndul militarilor americani. Potrivit mărturisirilor lui Henry Kissinger, Statele Unite ar fi amenințat, **din 1969** și pînă **în 1972,** cu folosirea armei nucleare în Vietnam. În sfîrșit, **în 1980,** președintele Carter a făcut public un studiu al Pentagonului care conchidea: „Pentru a domina într-un scenariu cum a fost cel iranian, trebuie să amenințăm sau să folosim arme nucleare tactice".

„Numai într-una din aceste situații – remarcă Helen Caldicott –, Statele Unite au riscat să declanșeze un război nuclear generalizat, și aceasta s-a întîmplat în timpul crizei rachetelor. În toate celelalte situații, a fost vorba de o țară mare și puternică ce a amenințat țări mici cu genocidul".

Este clar – sublinia comentariul filmului difuzat de C.B.S. în vara lui 1985 – că „Statele Unite nu mai pot folosi amenințarea cu forța nucleară ca armă diplomatică împotriva Uniunii Sovietice, așa cum a fost în timpul crizei rachetelor din 1962 și a războiului arabo-israelian din octombrie 1973, cînd forțele nucleare ale S.U.A. au fost puse în stare de alertă. Motivul: sovieticii au devenit prea puternici". La numai două zile după difuzarea filmului – și stimulate de acest lucru – ziare și agenții de presă produceau noi revelații. Într-un interviu publicat de săptămînalul „Time", fostul președinte al S.U.A., Richard Nixon, mărturisea că, de-a lungul mandatului său prezidențial, a luat în considerație, în patru rînduri, posibilitatea recurgerii la „opțiunea nucleară", și anume în momente de criză acută în viața internațională, între care războiul din Vietnam, războiul arabo-israelian din 1973 și războiul dintre India și Pakistan din 1971. Nixon a ținut, totodată, să sublinieze că nu a fost niciodată pe punctul de a ordona declanșarea unui atac nuclear.

Minute de panică

În vara anului 1984, Roberto Fieschi scria în ziarul italian „L'Unità": „Posibilitatea ca războiul nuclear să izbucnească printr-un incident a fost, pînă acum, considerată foarte improbabilă: sistemele de control sînt sigure, din care cauză se considera practic imposibilă folosirea accidentală a unei arme nucleare, din cauza deficienței sistemului de comandă și control sau a unei defecțiuni la sistemele de alarmă. Analize recente demonstrează că această viziune optimistă nu este foarte întemeiată. Situația s-a agravat și mai mult odată cu instalarea rachetelor Pershing-2 în Europa occidentală și cu contramăsurile anunțate de U.R.S.S., adică submarine în apropierea coastelor americane, înarmate cu rachete capabile să urmeze traiectorii joase. Posibilitatea ca aceste mijloace să atingă obiectivele în cîteva minute (în loc de jumătate de oră, cum este cazul rachetelor balistice intercontinentale) și să «decapiteze», printr-un atac neașteptat, centrele de comandă și control ale celeilalte părți reduce înspăimîntător marja de timp disponibilă pentru a aprecia temeinicia unui semnal de alarmă sau a hotărî timpul de reacție".

În aceeași perioadă, M.D. Wallace de la Departamentul de științe politice al Universității canadiene „British Columbia" considera că, într-o situație de criză, conducătorii sînt înclinați să se teamă de tot ce poate fi mai rău. Ei sînt copleșiți de o mulțime de informații, dintre care unele ambigue, altele inexacte. Și totul este agravat de faptul că timpul disponibil pentru a le controla – înainte de momentul în care, dacă nu se decide lansarea contraatacului, se riscă distrugerea propriilor arme nucleare – este de numai cîteva minute. Minute de confuzie și de panică, aprecia cercetătorul canadian, minute în care programele pregătite cu grijă pot sări în aer.

Pot apăsa ordinatoarele pe „buton"?

Rene Dzagoyan, specialist în domeniul informaticii și al armamentelor, trage un semnal de alarmă: în afară de șeful statului mai există și alte persoane care pot apăsa pe „butonul atomic". Cine sînt ele? De pildă, specialistul care a creat codul de acces. Sau specialiștii din serviciile de informatică ale armatei, care trebuie să cunoască sistemul mașinii, să știe cum funcționează, pentru a o putea întreține și a putea repara logica aparatului în cazul unei defecțiuni. Acești oameni trebuie să știe oricînd unde se află informația x sau y în memoria ordinatorului.

Dar mai există şi alte posibilităţi de acces la „butonul atomic", avertizează specialistul. Una din ele, cea mai terifiantă, o constituie chiar... ordinatoarele atunci cînd ele ar putea atinge ceea ce se cheamă o „masă critică" a informaţiilor. Adică, atunci cînd ordinatoarele ar ajunge să fie înzestrate cu o putere atît de mare, încît ar fi capabile să se detaşeze de oameni, a căror logică „nu le convine". O logică opusă celei a ordinatoarelor. Este posibil ca, pînă la urmă, ordinatoarele să fie însărcinate să ia, ele însele, decizii – declară Dzagoyan. Iar dacă ordinatoarele vor ajunge să ia decizii privind destinul nostru – continuă specialistul –, ele ar face abstracţie de „slăbiciunile" umane. Ar fi vorba, în acest caz, de ordinatoare lipsite – firesc – de orice „sensibilitate", înzestrate, în schimb, cu un „raţionalism absolut" şi, ele singure, să decidă declanşarea războiului nuclear. Un asemenea ordinator „superinteligent" ar putea ajunge, potrivit „logicii" sale, la concluzia ca planeta nu ar mai avea nevoie de viaţă. Fireşte, din punctul lui de vedere. Pentru un asemenea ordinator, o lume perfect silenţioasă ar putea reprezenta o lume perfect echilibrată. Şi cum s-ar putea ajunge la o lume „perfect silenţioasă" decît...

Dacă „butonul atomic" ar funcţiona înaintea mijloacelor de comunicare...

„Soluţiile" militare trebuie abandonate

Vom avea oare un război nuclear? Iată o întrebare pe care şi-a pus-o şi şi-o va pune, în continuare, fiecare din contemporanii noştri. Această întrebare i s-a pus de multe ori şi cercetătorului american Thomas Powers care a ţinut nenumărate prelegeri în faţa celui mai divers auditoriu în legătură cu evoluţiile vieţii internaţionale. Ce răspunde el la întrebarea care revine obsedant în discuţiile pe care le poartă cu cei ce-i ascultă conferinţele? Powers a încercat să se pregătească în modul cel mai temeinic pentru a da un răspuns. „Pentru mine – spune el – a fost un proces de acumulare – rezultatul a numeroase întîlniri avute cu oameni care proiectează, construiesc, testează, cumpără, protejează, explică, stabilesc ţintele şi pregătesc lansarea bombelor nucleare". La capătul acestui proces de acumulare, care l-a purtat pe întreaga filieră a angrenajului nuclear, Powers declară: În general, nu obişnuiesc să dau un răspuns care începe prin „dacă". Dar, la întrebarea ce i se pune, el nu poate să evite un răspuns formulat în mod condiţionat.

Aşadar, vom avea un război nuclear? Răspunsul lui Powers:

„Dacă nu abandonăm drumul pe care ne aflăm; dacă nu învăţăm să trăim împreună; dacă nu devenim conştienţi că armele mai mult ne ameninţă decît ne apără; dacă continuăm să căutăm soluţii militare; dacă ne încredem în managerii noştri care afirmă că totul se află sub control; dacă refuzăm să vedem că greşelile nu sînt, toate, imputabile altora; dacă nu ne dăm seama că toate problemele trebuie să le rezolvăm împreună...".

Atunci, „întrucît aceste arme există cu adevărat şi funcţionează, ele vor fi folosite, dacă înaintăm pe drumul pe care ne aflăm astăzi". Cum poate izbucni un război nuclear atotdistrugător? Powers: „Puterea militară a unei părţi creează în mod inevitabil, temeri de cealaltă parte, care depune eforturi pentru a nu rămîne în urmă. Primii se alarmează, la rîndul lor. Într-o astfel de lume, nici nu trebuie să apară lucruri foarte importante pentru a se declanşa războiul; poate fi ceva mic, neaşteptat, ca un asasinat într-un oraş provincial, cum a fost Sarajevo, de pildă. Armatele europene nu au trebuit să se mobilizeze în vara lui 1914, ele erau deja mobilizate".

Mobilizate sînt, şi acum, forţele armate ale statelor deţinătoare de arme nucleare.

De aceea, triumful raţiunii este mai imperios ca oricînd.

Corneliu Vlad

Ambasadă

Prestigiosul arhitect Oscar Niemeyer, scrie agenţia „Prensa Latina", a acceptat să realizeze proiectul de construcţie a ambasadei Braziliei la Havana, ca răspuns la sugestia formulată de către preşedintele Fidel Castro omologului său brazilian, Jose Sarney. Cei doi şefi de stat au avut o convorbire telefonică la 22 ianuarie a.c., inaugurînd astfel un circuit direct de telecomunicaţii între Cuba şi Brazilia. Cu prilejul acesta, Fidel Castro şi Jose Sarney au evocat bunul mers al relaţiilor bilaterale, care au fost restabilite la 25 iunie 1985. (Brazilia – după lovitura de stat din 1964 – a rupt relaţiile sale diplomatice cu Cuba). Oscar Niemeyer, creatorul actualei capitale braziliere (Brasilia), a comunicat acceptul său în ce priveşte noua construcţie din Havana în cadrul unui interviu acordat popularului post de radio cubanez „Radio Reloj".

Armele - primejdia de lîngă noi

GENETICA, ÎNCOTRO?

Un nou „concurent" preia ștafeta?

Între direcțiile de înaintare a cursei înarmărilor se înscrie și dezvoltarea și perfecționarea armei microbiologice, cercetările fiind îndreptate spre obținerea de agenți patogeni capabili să provoace boli nevindecabile prin mijloacele de imunizare cunoscute. Se poate pune întrebarea: de ce se mai recurge, în condițiile existenței armamentului nuclear, la o categorie de mijloace de distrugere ce poate fi numită, într-un fel, „clasică" și care, în cîteva rînduri, a fost folosită? Răspunsul implică luarea în considerare a mai multor elemente. În viziunea unor strategi, utilizarea microorganismelor în scopuri militare ar prezenta, între altele, următoarele „avantaje": au un efect psihologic profund defavorabil asupra „adversarului", creînd sentimentul de nesiguranță, panică, teamă; pe de altă parte nu sînt distruse clădirile și instalațiile; este posibilă „folosirea controlată" a unei asemenea arme; fiind mai puțin costisitoare, este inclusă în rîndul mijloacelor „mai economice" de ducere a unui război, făcînd posibilă producerea și deținerea ei și de țări care nu se situează pe primele locuri din punct de vedere al capacităților tehnologice. În plus, s-a calculat că este arma cu eficacitatea cea mai mare în ce privește scoaterea din luptă a personalului „inamic". Potrivit unor experți, dacă un avion lansează o bombă termonucleară de 20 megatone, pe o zonă de 200 kilometri pătrați, efectivul militar este paralizat. Dacă același avion pulverizează substanțe chimice neuroparalizante, este scos din luptă personalul „inamic" de pe o suprafața de 250 kilometri pătrați; dacă sînt „lansați" agenți patogeni, perimetrul contaminat include o suprafață de circa cinci ori mai mare. Lăsînd la o parte faptul că, potrivit unor surse, cercetările vizează și punerea la punct a unor tehnici de luptă care asociază substanțele chimice cu agenții patogeni...

Toate aceste planuri se elaborează, se perfecționează, în timp ce, pe glob, se lansează apeluri, se propun măsuri și acțiuni pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru trecerea la dezarmare, pînă la eliminarea completă a armelor din viața omenirii. Adică, pentru evitarea acelei „zile de după", pentru evitarea unei catastrofe fatale pentru umanitate, pentru Terra. Iar pe prim plan se situează cerința lichidării armelor nucleare, știut fiind că mijloacele de distrugere bazate pe forța atomului reprezintă pericolul cel mai mare la adresa vieții pe planeta noastră. Iată, însă, că semnale de alarmă se aud din ce în ce mai des, din ce în ce mai imperative, și dintr-o altă direcție. Pentru că, spun mulți oameni de știință, finalul cu efecte ireversibile poate veni nu numai de la folosirea armelor nucleare. La fel de periculoasă poate deveni o altă armă care nu există – cel puțin așa se crede –, dar care are posibilități de materializare, dacă omenirea nu va reuși să împiedice, să evite ceea ce s-a întîmplat cu arma atomică. Este vorba de „arma genetică", aflată – după opinia multor savanți – în faza în care se afla arma nucleară în anul 1940. Se întrevede, deci, un nou factor care poate apropia sau chiar aduce „ziua de după".

Pe pista cursei înarmărilor poate apărea, așadar, un nou „concurent". Sau, cine știe dacă – ținînd cont de ritmul „cursei" –, nu a și apărut. „Antrenori", „maseuri", „manageri", „selecționeri" se pare că nu lipsesc. Sînt și păreri potrivit cărora „încălzirea" a și început. Alte opinii susțin că, de fapt, este vorba de o ștafetă, că „schimbul anterior" a fost arma bacteriologică, ce a pregătit terenul.

Cum se știe, în procesul atît de necesar al dezarmării generale și complete, interzicerea tuturor mijloacelor de distrugere în masă se detașează ca un deziderat de urgență maximă. Cum sublinia un document al SIPRI, „în condițiile în care folosirea forței este interzisă, înseamnă că orice utilizare a oricărei arme este prohibită." Este evident că, sub aceste incidențe, intră și armele bacteriologice, ținînd cont că întrunesc elementele ce definesc armele de distrugere în masă, fie și dacă se ia în considerare numai dimensionarea pierderilor de vieți omenești: produc efecte generalizate, fără distincție între beligeranți și nebeligeranți, între combatanți și populația civilă.

În general, pînă la cea de a doua conflagrație mondială, s-a acceptat că – deși diferite, sub raportul compoziției, de armele chimice –, armele bacteriologice cad sub incidența acelorași reglementări internaționale. Poate și pentru că, pînă atunci, nu se semnalaseră exemple concludente privind intențiile de dezvoltare și folosire a unui asemenea mijloc de distrugere. Evenimente din timpul celui de al doilea conflict mondial – cunoscute îndeaproape, însă, după 1945 –, ca și după aceea, îndeosebi în timpul războiului din Coreea, au făcut necesară delimitarea, ajungîndu-se la un consens internațional ca, în noțiunea de armă bacteriologică (biologică), să fie cuprinse toate formele de război bacteriologic. Din acest unghi pot fi considerați ca agenți bacteriologici (biologici) folosiți pe cîmpul de luptă: organisme vii, indiferent de natura lor, sau substanțe infecțioase derivate din astfel de organisme, destinate a provoca moartea sau îmbolnăvirea oamenilor, animalelor sau plantelor. În afara de bacterii, ar putea fi utilizate diverse organisme vii, cum sînt virușii,

mycetele sau rictușii. După unele estimări ale experților O.N.U., pe aceste căi ar putea fi transmise circa 160 boli infecțioase, pentru fiecare boală microorganismul contaminator prezentind varietăți diferite. Se citează exemplul unei bacterii, pasteurella pertis, care transmite ciuma bubonică și care are în jur de 140 tulpini diferite.

Tot după 1945 s-a pus acut și problema interzicerii armelor bacteriologice și a experiențelor ce intrau în aria largă a medicinii și biologiei efectuate în slujba forței, a distrugerii. Pentru că, în rindul ororilor comise de trupele hitleriste, în special în cadrul lagărelor de exterminare, acestea își relevau locul distinct. Iar, în acest context, un nume revine cu ostentație: Mengele. Cel care afirma că efectuează „experiențe genetice", dar, de fapt, practica un jalnic genocid.

Pasiunea diabolică a unui general

Oricare ar fi cauza, este evident că rezultatul avea la bază și „împrumutarea" experienței japoneze în materie. Pentru înțelegerea aluziei, este necesară o scurtă retrospectivă.

Evident, căutările pentru punerea la punct a unor „muniții genetice" sint de dată relativ recentă și sint direct legate de adevărate salturi înregistrate în domeniul cunoașterii umane. Și, fără îndoială, constituie mărturii evidente ale deturnării – accelerată în ultimele decenii – a cuceririlor geniului omenesc de la menirea lor firească. Dar, fără a exista, poate, o continuitate, fără a se putea vorbi de o „înlănțuire firească" între cele două etape, sint experți care consideră că „arma genetică" are un „strămoș" în arma bacteriologică, existentă – chiar dacă nu în forma sa cea mai perfecționată – înainte de și în timpul celei de a doua conflagrații mondiale. „Armă" care are legate de numele său cercetări și experimentări inumane efectuate direct pe oameni, transformați în cobai de către criminali cum au fost Mengele și compania sa. Sint cunoscute acțiunile acestuia în lagărele de concentrare, sint cunoscute „teoriile" ce stăteau la baza „cercetărilor" lui, „teorii" inspirate de ideologia fascistă, de „concepțiile" rasiste ridicate la rang de lege supremă. Mai puțin cunoscut este faptul că, după toate indiciile, Mengele își avea o... copie identică, bineînțeles, nu ca trăsături fizice, ci ca trăsături morale. Mai exact spus, ca trăsături și concepții amorale, antiumane, criminale. Este vorba de generalul japonez Siro Ysii, ale cărui fapte erau consacrate, cum s-a dovedit după înfringerea Japoniei, punerii la punct și dezvoltării armei bacteriologice. Multe dezvăluiri, în acest sens, au fost făcute de generalul Otozo Yamada, care a fost comandantul suprem al Armatei Kwantung, cu un milion de militari, luat prizonier, după înfringerea acestor trupe, de către ostașii sovietici. Din declarațiile lui, din decembrie 1949, la Habarovsk, în fața unui tribunal militar, se poate reface „traiectoria" procesului de elaborare a armei bacteriologice de către Japonia, precum și contribuția de primă mărime a lui Siro Ysii. Începutul ar putea fi situat la debutul anilor '30, cind au fost create subunități speciale, în fapt centre militare bine dotate tehnic și beneficiind de serviciile unor cadre medicale, centre care purtau denumiri „de acoperire": Detașamentul 731, Detașamentul 516, Detașamentul 100. În realitate, „grupuri de studiu" care foloseau aceleași metode ca- și la Dachau sau Auschwitz și aceiași oameni-cobai. Și care i-au permis lui Ysii să nu fie mai prejos – în materie de cinism, crime și abjecție – decit Mengele.

Era absolvent al facultății de medicină. În anii '20 a intrat în cadrele armatei. A început să-și demonstreze „talentele" într-un mic laborator de pe lingă Academia militară de medicină din Tokio. Dorea să transpună în practică ideile în virtutea cărora, pentru Japonia, lipsită de resurse, arma bacteriologică reprezenta un mijloc ieftin și eficient pentru exprimarea și materializarea concepțiilor conducătorilor militari vizind expansiunea teritorială. Dorință ce și-a găsit audiență, ceea ce a făcut ca Ysii să-și mute sediul în Manciuria, unde a creat, în 1939, un complex secret de laboratoare, cu o închisoare pentru deținuții folosiți drept cobai. Avea circa 2600 colaboratori. Scopul urmărit și atins: producerea, la nivelul unei luni, a unei tone de bacterii de holeră, de agenți ai unor boli infecțioase, în primul rind ai tifosului. Exista și un poligon special în care se încercau, pe ființe umane, tipurile de vaccin create, precum și modalitățile cele mai eficiente de aplicare a acestora: obuze, pistoale-pulverizator, alimente infectate. După declarația unui acuzat în procesul de la Habarovsk, generalul maior Kiesi Kawasuma, „la Detașamentul 731 erau aduși, anual, 500–600 deținuți pentru a servi la experiențe în scopul determinării «limitei de supraviețuire»". Totul se înregistra pe film, precum și scriptic. Au fost puse la punct substanțe și procedee care erau menite, după propria afirmație a lui Ysii, să determine, în momentul critic, „o cotitură în favoarea Japoniei". Puterea de distrugere a „muniției" este descrisă de un fost funcționar în cadrul Detașamentului 731: „Erau păstrate atitea bacterii gata de a fi folosite, incit, dacă ele ar fi fost împrăștiate pe glob în condiții propice, ar fi fost de ajuns pentru distrugerea întregii omeniri".

Din fericire nu s-a ajuns la o asemenea fază. Finalul celui de al doilea război mondial este cunoscut. Ca și cel al unora dintre promotorii – declarați sau nu – ai celei mai distrugătoare catastrofe provocate de om împotriva omului. Numai că unii dintre aceștia au reușit să se strecoare, să scape de pedeapsa pe care o impunea însăși istoria. Printre ei și Siro Ysii, căruia, paradoxal, i-a salvat viața nimic altceva decit activitatea pusă în slujba armei bacteriologice.

700 dolari + un compromis

Totul s-a lucrat în... culise. Deținind, încă din timpul războiului, date despre programul bacteriologic japonez, serviciile de informații americane s-au arătat foarte interesate, imediat după încheierea conflagrației, de stadiul la care ajunsese în domeniul respectiv, fostul inamic. A început o adevărată vinătoare de cercetători, care reușiseră să se ascundă. În septembrie 1945, a fost descoperit și Siro Ysii, care devenise proprietarul unui mic hotel în cartierul Wakamatsu din Tokio. Versat, și-a dat seama că se poate salva dacă va pune la dispoziție date „de înaltă calitate" despre arma bacteriologică japoneză, cerind în schimb garanția că nu va fi deferit justiției. Deși totul s-a desfășurat în cel mai strict secret, peste ani, la începutul deceniului nouă, doi oameni, ziaristul japonez Seiyti Marimura și cercetătorul american John Powell, au reușit să obțină, independent unul de altul, informații și documente care atestă situația ulterioară a „dosarului Siro

GENETICA, ÎNCOTRO?

Ysii". „Armata S.U.A., scria Marimura, nu a omis nimic din interogatoriile amănunțite care includeau și experimente de control. Ea a moștenit, pînă în cele mai mici amănunte, tot ceea ce făcuse Detașamentul 731." Iar Powell dezvăluie conținutul unui document secret pregătit, în iulie 1947, de doi specialiști americani în arma bacteriologică, document care relevă că Ysii și cei apropiați lui „colaborează din plin, pregătesc rezultate ample ale cercetărilor și au acceptat să prezinte fotografiile mostrelor special selecționate din cele opt mii de lamele de sticlă cu secțiuni de țesuturi prelevate la autopsia cadavrelor umane și a animalelor supuse experiențelor". Astfel de informații, se preciza, constituie „unica sursă cunoscută de date despre experiențele care indică acțiunea directă a mijloacelor bacteriologice asupra omului".

Se obținuseră date care, cum se estima, „vor prezenta o mare valoare pentru programul american de elaborare a armei bacteriologice". Iar cheltuielile materiale efectuate în acest scop s-au ridicat la numai 700 dolari. La care se adăuga compromisul față de Ysii și compania... Curînd, informațiile au fost puse în aplicare la centrul bacteriologic de la Fort-Detrick. Au avut loc mai multe experiențe în poligonul special creat. Unele s-au efectuat „pe viu", cel mai elocvent exemplu fiind utilizarea armei bacteriologice în războiul din Coreea, pe frontul căruia se pare că s-a aflat, probabil pentru a verifica eficacitatea „creației" sale, chiar Siro Ysii. Ulterior, cercetările s-au extins și în cadrul altor centre, cum ar fi cele de la Pine-Bluff, Rocky Mountain, Redstone, Edgewood. Și, evident, astfel de centre pot exista – în virtutea... grijii pentru păstrarea echilibrului militar mereu în sus – și în arsenalele altor state. Chiar dacă sînt documente internaționale care interzic elaborarea, producerea și acumularea de rezerve de arme bacteriologice. Într-un număr mai vechi – dar, oricum, după 1975, cînd Statele Unite declaraseră că au distrus întregul stoc de arme bacteriologice – revista britanică „New Statesman" aprecia că rezervele de astfel de arme ale S.U.A. se ridică la 42 000 tone. Iar, la 2 decembrie 1984, agențiile internaționale de presă transmiteau o știre potrivit căreia „Pentagonul intenționează să cheltuiască 250 milioane dolari pentru modernizarea utilajului în vederea experimentelor chimice și biologice la poligonul Dugway, statul Utah". Dar, cîte proiecte, cîte investi-

De la alfabetul războiului la cel al păcii

Ceea ce s-a urmărit a fost, fără dubiu, păstrarea „secretului operațiunii". Așa se face că, din dorința de simplificare sau, uneori, pentru a nu se cunoaște ce se ascunde în spatele unor planuri sau acțiuni, strategii militari au recurs la codificarea prin inițiale. În acest fel, activitatea de punere la punct a unor arme, de exemplu, se desfășoară sau este desemnată printr-o simplă literă din alfabet. De multe ori, luată la întîmplare. Uneori, însă, avînd o oarecare corespondență cu ceea ce se dorește a fi ascuns. Dar care, mai devreme sau mai tîrziu, ajunge la cunoștința opiniei publice. Ceea ce se întîmplă, inclusiv în cazul armamentului modern. Cuvîntul „atom" începe, cum se vede, cu litera „a", care se află și la începutul alfabetului. Cînd s-a pus la punct bomba atomică, li s-a părut, poate firesc, celor ce au realizat-o, s-o denumească **bomba „A"**. Care, din păcate, a fost folosită. Cu rezultatele care se cunosc și care se constituie, ele însele, în apeluri la rațiune. Mai tîrziu, a apărut **bomba „H"**, cea cu hidrogen. Puterea de distrugere s-a mărit, bineînțeles, și, grijulii să nu lase literele alfabetului neincluse în catalogul arsenalelor militare, cercetătorii din „laboratoarele morții" au găsit o utilizare și pentru litera „n" — **bomba „N"**. Sau, mai clar, bomba cu neutroni. I s-a mai propus și prima inițială a cuvîntului „curată". Dar, se pare că stratagema n-a reușit. Pentru că, mai puțin sau mai mult... curată, bomba „N" nu este destinată altui scop decît celui vizînd distrugerea. Adică, folosind un cuvînt mai puțin academic, să „curețe" mii, zeci de mii de vieți omenești.

Alfabetul este, însă, mult mai cuprinzător și, așa cum a evoluat și cum se desfășoară cursa înarmărilor, n-ar fi exclus ca, în curînd, literele lui să fie insuficiente pentru codificarea armelor. Pentru că, din păcate, acum mai sînt foarte puține componente ale alfabetului care nu stau la începutul noțiunilor ce exprimă numele unei arme sau al unor sisteme de arme. Este sugestivă, în acest sens, o succintă trecere în revistă. Care, fără îndoială, este departe de a fi atotcuprinzătoare. Pentru că ea include, din motive lesne de înțeles, „fața văzută" a competiției înarmărilor. Adică, ceea ce a scăpat de sub imperativa deviză „ultrasecret".

ABC — denumire abreviată a principalelor arme de nimicire în masă — atomice, bacteriologice (biologice) și chimice. **BCD** — (atomic, biological and chemical defense) definește apărarea împotriva armelor mai sus menționate. **ABM** — rachetă antirachetă. Și, imediat, contra-arma **ABMEWS** — sistem de alertare timpurie a rachetelor antirachetă. De altfel, o întreagă serie de inițiale definesc tipurile de rachete: balistice — cu rază intermediară sau intercontinentală, de croazieră, antiradar, antisubmarin, antitanc, sol-sol, sol-aer, aer-sol.

Apoi, **B bomb,** care înseamnă bombă bacteriologică.

C bomb, bombă cu cobalt. Tot la „C" ar putea fi clasat și „clubul nuclear" care desemnează statele posesoare de arme nucleare. Și... catalogul componentelor stocurilor militare actuale continuă.

Nu lipsește nici **„E"** — de la „echilibrul terorii".

Nici **„F"** — „ilustrat" prin **FAC** — aviație rapidă și atac sau **FB** — avion de vînătoare-bombardament.

„G" — la care se adaugă AAM — deci **GAAM** — semnifică o rachetă antiaeriană teleghidată. **GTO** înseamnă ofensivă generală cu utilizarea armamentului termonuclear, iar **GRBM** — rachetă balistică avînd rază globală de acțiune.

Pentru **H,** locul e asigurat — bomba cu hidrogen.

I desemnează, în capătul unor șiruri de inițiale, mai multe tipuri de rachete: mai precis, acele tipuri pentru care, prin adăugarea înainte a unui A — anti, se definesc mijloacele de contracarare. **IBV** — mijloc de

ții au fost sau sînt studiate și aprobate „în spatele ușilor închise” nu se știe. Mai ales că atenția se îndreaptă, în unele cancelarii, spre un alt mijloc menit, în concepția unor strategi, să asigure supremația – arma genetică.

„Puntea” între cele două feluri de arme – în anumite direcții înrudite, după opinia unor experți – ar consta în faptul că amîndouă sînt puse la punct de către medici și biologi, deveniți, în cazul celei genetice, adevărați ingineri, că ambele sînt create în laborator, că ambele folosesc, cu precădere, drept agenți transmițători, viruși și bacterii și, mai ales, că, în ultimul timp, genetica – mai precis utilizarea cuceririlor ei în scopuri militare – poate furniza „muniția” pentru arma bacteriologică: viruși purtători de maladii incurabile cunoscute sau inventate în laborator. Dar, pentru înțelegerea „saltului” și, în principal, pentru punerea în evidență a realismului chemărilor la rațiune în scopul evitării – pînă nu este prea tîrziu – a includerii în stocurile militare a unei arme la fel de distrugătoare ca cea nucleară, este necesar, credem, un tur de orizont asupra geneticii, domeniu ale cărei realizări și perspective amenință să fie deturnate de la menirea firească – aceea de a sluji omul, omenirea în căutările ce urmăresc înfrumusețarea vieții.

Posibilitatea de a precede evoluția, dar și...

Succint, genetica poate fi definită ca știința eredității, a transmiterii caracterelor de la părinți la descendenți. Ca știință care a descoperit că diferitele caractere ale organismelor sînt determinate genetic de existența, în celule, a unor factori ereditari sau gene – unități de bază structurală sau funcțională a materialului genetic reprezentat de acizii nucleici –, prin a căror modificare și rearanjare rezultă imensa variabilitate a lumii vii. Face parte din rîndul științelor relativ tinere. După unele opinii mai vechi, începutul ei ar coincide cu apariția, în 1900, a lucrărilor referitoare la hibridare, publicate de trei botaniști care au lucrat independent: olandezul Hugo de Vries, germanul Carl Corens și austriacul T. Tschermak. Acum, opiniile sînt unanime în a susține că fondatorul geneticii, ca știință, este Gregor Mendel, profesor de științe naturale la Brno, care, în 1865, a semnat „actul de naștere” al noii discipline, cei trei botaniști redescoperind, de fapt, primele legi ale

---

transport la țintă intercontinental al armelor nucleare. **ICBM** — rachetă balistică intercontinentală. **ICBMD** — apărare antirachetă. **IM** — rachetă de intercepție. **IRMB** — rachetă balistică cu rază intermediară de acțiune, între distanțe „tactice” și „strategice”, adică între 2750 și 5500 kilometri.

Pînă și **K** „răspunde la apel”. Nu există oare **kilotona** — unitatea prin care s-a exprimat, inițial, magnitudinea exploziei nucleare, echivalentă cu 1000 tone trinitrotoluen?

L este prima literă a cuvîntului **„laser”**, care provine de la Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation. Care, în sectorul militar, are cel puțin trei utilizări: mijloc rapid — și sigur, afirmă unii strategi — de comunicații militare; mijloc de ghidare precisă a proiectilelor, bombelor și rachetelor, rază de ucidere sau „rază a morții”, proprietate în aria căreia specialiștii includ și „misiunile” atribuite în cadrul „războiului stelelor”: de iradiere și ardere a țintei. Dar, prin grupuri de inițiale, începînd cu L, pot fi definite și racheta antitanc ușoară — **LAWM**; aviație cu rază mare de acțiune — **LRAF**; rachetă balistică, cu rază mare de acțiune — **LRBM**; **LRCM** — rachetă de croazieră cu rază mare de acțiune.

M are rolul, în primul rînd, de a desemna o altă unitate de măsură a puterii armelor nucleare: **megatonă** = 1000 kilotone TNT. Apoi, în fruntea altor șiruri de litere, exprimă: **MARV** — tip de rachetă cu focoase nucleare, capabilă să-și schimbe direcția în timpul zborului, pentru a evita contraloviturile rachetelor antiaeriene adverse; **MRBM** — rachetă balistică cu rază medie de acțiune; **MIRV** — rachetă cu focoase multiple teleghidate independent; **MRV** — rachetă cu focoase multiple.

O grupare de inițiale începînd cu **N** ar putea semnifica organizația Tratatului Atlanticului de Nord — **NATO.** Sau **NBCW** — mijloace de luptă nucleare, biologice și chimice. Sau **NAB** — bombă nucleară nominală, adică cu magnitudine echivalentă cu 20 kilotone trotil. **NORAD** — comandamentul pentru apărare aeriană al Americii de Nord. Sau **„nor atomic”**, care are sumbra formă a „ciupercii atomice”.

O ar putea fi începutul cuvîntului **„oroare”**, exprimînd starea de fapt în „ziua de după”.

Nu încape îndoială că, pentru **P,** semnificațiile sînt ușor de detectat: **pact** militar, de exemplu. **PAC** înseamnă avion fără pilot, iar o combinație mai greoaie — **PSYWAR** (PW) — exprimă mijloacele de purtare a războiului psihologic.

R deschide, la rîndul său, o serie de denumiri simbolice: **R&D** — cercetarea și dezvoltarea armamentelor. Mai trebuie adăugat că este vorba de doi „acceleratori” ai cursei calitative a înarmărilor? **RL** — lansator de rachete; **RSM** — rachetă strategică de recunoaștere; **RW** — substanțe radioactive de luptă.

S, avînd corespondență cu două noțiuni uzitate de experții militari — strategie și submarin — exprimă, urmat de diferite litere, mai multe noțiuni. Iată cîteva: **SAC** — comandamentul aviației strategice; **SAM** — rachetă sol-aer sau navă-aer; **SSS** — strategia celei de a doua lovituri; **ShShM** — rachetă navă-navă; **ShSuM** — rachetă navă de suprafață-submarin; **SICBM** — rachetă balistică intercontinentală de dimensiuni reduse; **SLAM** — rachetă balistică lansată de pe submarin; **SLCM** — rachetă de croazieră lansată de pe submarin; **SLICBM** — rachetă balistică intercontinentală lansată de pe mare; **SMICBM** — rachetă balistică intercontinentală semimobilă; **SSM** — rachetă sol-sol; **STAF** — forțe aeriene strategice; **SuShM** — rachetă submarin — navă de suprafață; **SuSuM** — rachetă submarin-submarin.

Litera **T** „inaugurează”, la rîndul său, o serie de denumiri codificate: **TAW** — armă nucleară tactică; **TBM** — rachetă balistică tactică; **TE** — schimburi reciproce de lovituri termonucleare; **TDC** — capacitatea de a transporta încărcături termonucleare la țintă; **TDW** — război tridimensional (pe uscat, pe mare și în aer); **TT** — lansator de torpile.

Și **U** desemnează o noțiune: **Unitate nucleară** — cadru în care se cercetează și, uneori, se produc armele bazate pe forța atomului.

V deține primul loc în cel puțin trei combinații de litere care se referă la avioane militare — **VG, V/STOL, VTOL** — în ordine, avion cu geometrie variabilă, cu decolare și aterizare verticală sau scurtă, cu decolare și aterizare verticală.

GENETICA, ÎNCOTRO?

ereditătii puse în lumină de Mendel. Dar, evident, şi într-un caz şi în altul, se confirmau gînduri şi experimente cristalizate de-a lungul veacurilor. Aşa cum, ulterior, aveau să contribuie la cristalizarea obiectului, la îmbogăţirea ariei legilor şi realizărilor geneticii o serie de oameni de ştiinţă, între care reprezentanţi ai ştiinţei româneşti, cum ar fi Nicolae Paulescu, Constantin Levaditi sau George Emil Palade, încununat cu Premiul Nobel în 1974. Au urmat, firesc, alţi paşi pe calea dezlegării enigmelor geneticii. Unul de valoare istorică este considerat a consta în descoperirea A.D.N. Iată cum descrie Alvin Toffler momentul comunicării acestei epocale cuceriri a geniului uman: „În 1953, un tînăr biolog englez, James Watson, şedea într-o bună zi la bufetul Eagle din Cambridge, cînd, deodată, dădu buzna înăuntru, surescitat, colegul său, Francis Crick, anunţînd pe toată lumea care putea să-l audă că ei descoperiseră secretul vieţii. Era adevărat. Watson şi Crick descoperiseră structura A.D.N.". Pentru aceasta, în 1962, cei doi primeau Premiul Nobel.

Punerea în evidenţă, în 1957, de către Arthur Kornberg, a mecanismului de autoreproducere a A.D.N.-ului, a determinat o adevărată „cascadă" de evenimente: descoperirea codului A.D.N., dezvăluirea secretelor transmiterii, de către A.D.N., a „instrucţiunilor" către celule, analiza cromozomilor pentru determinarea funcţiei genetice, sintetizarea unei celule, fuziunea a două celule provenind de la specii diferite, izolarea genelor umane pure, sintetizarea unei gene, modificarea eredităţii unei celule. S-a ajuns – ca să folosim expresia autorului lucrării „Al treilea val" – în faza în care „specialiştii în inginerie genetică din laboratoarele aflate în diferite părţi ale globului sînt în măsură să creeze forme de viaţă cu totul noi. Ei au luat-o, am putea spune, înaintea evoluţiei însăşi". Sînt, cu alte cuvinte, pe cale de a deveni proiectanţii evoluţiei. Se poate aprecia, deci, că felul cum va arăta lumea de mîine depinde – într-o măsură mai mică sau mai mare – şi de orientarea ce se va da ingineriei genetice, de scopurile ce şi le vor propune şi le vor atinge „inginerii genetici" şi cei ce diriguiesc activitatea lor.

W nu mai are nevoie de explicaţii: **War,** în engleză, înseamnă război, nu?

Lipsesc cîteva litere: **J, Y, X.** Dar, evident, nu pentru că ar exista mai puţine genuri de arme decît numărul literelor din alfabet. Simpla întîmplare face ca denumirea unor mijloace de distrugre sau a unor sisteme de arme să nu înceapă cu cele trei litere. Şi, fără îndoială, nimeni nu regretă aceste lipsuri din... catalogul armelor.

Ceea ce se doreşte este ca acest catalog să fie înlocuit — nu numai la figurat şi în sens literar sau gramatical, ci la propriu — cu un alt „catalog": cel care să exprime nu panoplia mijloacelor de distrugere, ci imperativele majore ale epocii contemporane. Un catalog care să includă, neapărat, iniţialele şi cuvintele desemnînd, în fapt, deziderate ce trebuie să devină cît mai repede realităţi pe Terra. Fără a avea pretenţia unei enumerări exhaustive sau limitative, propunem ca, cel puţin în faza de pornire, un astfel de „catalog" să cuprindă următoarele:

A — aspiraţie firească — **apărarea** păcii, a vieţii — **avantaj** reciproc.

B — bună stare, deziderat ce se impune împlinit în cazul tuturor popoarelor — **bilateral,** cadru în care trebuie să se discute şi să se soluţioneze probleme ce ţin de destindere, de dezvoltarea conlucrării interstatale — **bună vecinătate.**

C — colaborare — coexistenţă paşnică — **cordialitate.**

D — destindere — dezarmare — demilitarizare — dezideratele majore ale omenirii, a căror concretizare se impune cu acuitate.

E — eliberare a omenirii de spectrul războiului.

F — forţele păcii, al căror triumf este singura cale de perpetuare a vieţii pe planeta noastră.

G — glasul raţiunii, ce răzbate din toate chemările, propunerile şi iniţiativele româneşti de pace.

H — hotărîre nestrămutată de a aboli războiul din existenţa umanităţii.

I — interese supreme ale celor ce trăiesc pe Terra — **imperativ — idealuri — independenţă** naţională, atribut al fiecărui popor, a cărei respectare este obligatorie pentru liniştea omenirii.

Î — încetarea experienţelor nucleare, cerinţă a stopării competiţiei înarmărilor — **încredere** reciprocă.

J — Jocul copiilor, care nu trebuie umbrit sau întrerupt de urgia „iernii nucleare".

K — kilometru, unitate de măsură care, multiplicată cu 10, cu 100, cu 1000, ar putea exprima lungimea coloanelor şi lanţurilor umane ale păcii.

L — linişte, stare atît de necesară locuitorilor globului, care poate fi garantată numai prin lipsa armelor reduse, la propriu şi la figurat, la tăcere, pentru „a lua cuvîntul" muzele.

M — manifestare a dorinţei de pace — modalităţi diverse, dar exclusiv paşnice, de a se ajunge la momentul asigurării unei lumi a păcii şi colaborării, fără arme şi fără războaie.

N — negocieri — neproliferare — nealiniere — niciodată... să nu se repete tragediile Hiroshima şi Nagasaki — **nucleară,** energie care trebuie să-şi găsească utilizarea numai în folosul umanităţii.

O — omenire, ca expresie ce defineşte dimensiunea, la scară planetară, a celor ce doresc pacea viabilă, ca stare permanentă pe Pămînt — **operativitate,** în sensul acţionării urgente pentru concretizarea aspiraţiilor întemeiate ale popoarelor.

P — pace — prietenie — paşnic — prilejuri favorabile, care nu trebuie pierdute în căutările pentru ca viaţa oamenilor, a popoarelor să cunoască seninul lipsei de războaie, de conflicte, de încordare — **principii,** în speţă ale dreptului internaţional, care trebuie respectate de către toate şi faţă de toate statele, aceasta constituind premisa şi, totodată, garanţia destinderii, păcii, colaborării echitabile — **progres,** ca unul din marile imperative ale epocii contemporane.

R — răspundere pentru prezent şi viitor, în numele căreia trebuie să se facă totul pentru ca pacea să treacă din stadiul de deziderat în cel de certitudine — **raţiune — respect reciproc — rezolvare,** exclusiv pe cale paşnică a tuturor diferendelor.

S — salvgardarea umanităţii — **speranţa...** întregii omeniri că va veni momentul cînd va fi inaugurat un şir nesfîrşit de ani de pace — **securitate,** care nu

poate exista decît prin dezarmare, prin respectarea dreptului internațional și conlucrare pașnică.

Ș — știința de a folosi cuceririle geniului uman numai în interesul omului, al omenirii.

T — Terra, planeta pe care trebuie să triumfe dreptatea, echitatea, pacea, care nu trebuie să mai cunoască războiul, subdezvoltarea și rușinoasele flagele ce persistă în secolul XX, și a cărei existență trebuie eliberată de pericolul „sabiei lui Damocles", în variantă nucleară —, **tratative,** ce s-au dovedit singura modalitate care poate duce la soluții echitabile și viabile în viața internațională —, **tratate,** documente care trebuie respectate de semnatari.

Ț — ținta omenirii: edificarea unei lumi mai bune și mai drepte, caracterizată exclusiv prin pace, lipsa armelor și a războaielor.

U — Univers, în care pînă acum s-a dovedit că singura planetă pe care există ființe raționale este Terra —, **universal,** termen desemnînd aria dorinței păcii, a hotărîrii de a apăra acest drept suprem al omului —, **unitate,** ca modalitate prin care popoarele pot impune glasul rațiunii.

V — viață, ca valoare inestimabilă a cărei perpetuare trebuie asigurată pe planetă —, **voință** de pace, exprimată plenar de popoare —, **vital,** desemnînd importanța întreprinderii cît mai urgente de acțiuni de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară.

Z — zonă denuclearizată, fără arme chimice —, **ziua** în care se va putea spune: nu mai există arme, pacea a devenit o stare de fapt nealterată de nimic și ireversibilă pe frumoasa „planetă albastră".

Mai trebuie adăugat că se impune ca, în acest „catalog al păcii", să nu se înregistreze nici o absență? Sau că el nu este întocmit, în primul rînd, pentru... filologi sau cadre didactice? Este evident că atenția principală trebuie să fie îndreptată asupra lui de către cei care au atribuții politice sau militare. Iar, în întreprinderea acțiunilor, trebuie să subordoneze hotărîrile lor voinței ferme a popoarelor ca, la strigarea „catalogului păcii", să răspundă „prezent" toți locuitorii Terrei. Pentru că, în lumea de azi, pacea este o cauză a tuturor.

Ion Stoica

„Fața nevăzută" a genelor

Deceniul opt este considerat ca marcînd apariția ingineriei genetice, văzută ca ansamblu de metode și tehnici prin care sînt posibile sinteza artificială și transferul de gene de la un organism la altul sau chiar de la o specie la alta, în vederea obținerii de genotipuri noi. Cercetările de inginerie genetică au implicații deosebite în rezolvarea unor probleme importante privind agricultura, industria alimentară sau farmaceutică, profilaxia și tratamentul unor maladii ereditare, protecția speciei umane față de factorii nocivi din mediul înconjurător. Secolul XXI va fi al biotehnologiei, afirma un laureat al Premiului Nobel, făcînd trimitere directă la aportul ingineriei genetice. Afirmație pe deplin îndreptățită, dacă se ia în considerare că unii experții din cadrul O.N.U. estimează că, la mijlocul ultimului deceniu al actualului secol, aportul acestei științe va reprezenta circa 20 la sută din producția mondială de cereale, fructe și legume. Influența sa poate fi substanțială în privința producției de pesticide biologice și poate juca un rol crucial în atenuarea penuriei de petrol. Într-un cuvînt, o astfel de disciplină, pe care un grup de experți din cadrul Organizației pentru cooperare și dezvoltare economică (O.E.C.D.) o definea ca fiind „aplicarea principiilor științifice și tehnice în tratarea diverselor materii cu ajutorul agenților biologici", este chemată să contribuie la soluționarea unora dintre cele mai presante probleme ale umanității.

Elementul esențial al acestei științe este acidul dezoxiribonucleic – A.D.N. – acea spirală complexă de molecule purtătoare de „informații" genetice și care constituie un ansamblu unic de „instrucțiuni structurale". Pe baza studiilor, savanții au ajuns la concluzia că, în fiecare celulă vie, se găsește un număr impresionant de gene, care se află în cromozomi. Iar „aberațiile cromozomiale" determină apariția unor maladii cromozomiale. Prin intermediul ingineriei genetice, al biotehnologiei, „aberațiile" pot fi corectate, anihilate sau accentuate, în funcție de interesul urmărit. Pentru efectuarea transferului de gene de la o specie la alta, au fost elaborate metode eficiente, unele dintre acestea folosind, ca vectori, diferiți viruși. S-a reușit transferul de gene de la bacterii la celule umane.

Într-un articol publicat în februarie 1986, revista franceză „Le Figaro Magazine" califica știința genetică drept panaceul viitorului, autorul articolului prevăzînd, între altele, datorită aportului biotehnologiei, o revoluție majoră în medicină, conferind geneticii o dublă capacitate: examinarea mult mai detaliată a structurii proteinelor din corp, „mici mașini moleculare care efectuează cea mai mare parte a activității în interiorul celulelor", și, respectiv, crearea moleculelor biologice în cantități industriale. O mare contribuție se așteaptă să o aducă genetica în materie de vaccinuri. Nu există încă – scria publicația – un vaccin contra a numeroase și importante maladii contagioase (paludism și S.I.D.A., de exemplu). Mai mult, alte vaccinuri foarte utilizate (în special contra holerei, tifoidei și tuberculozei) sînt departe de a fi de o eficacitate absolută. Biotehnologia modernă va schimba această stare de lucruri peste 10–20 de ani. Datorită geneticii, se vor putea identifica moleculele agenților infecțioși pentru a fabrica vaccinuri în cantitate mare. Dacă fabricarea de vaccinuri moleculare pure, neprimejdioase și eficace, este bine cunoscută în principiu, mai există cîteva probleme practice serioase, deoarece trebuie ca aceste vaccinuri moleculare să fie suficient de puternice. O altă idee își face drum cu rapiditate: includerea genelor moleculare vaccinate într-un virus inofensiv – cum e cel al variolei –, capabil să vehiculeze mai multe vaccinuri în organism. Aceasta ar permite, în teorie, imunizarea contra a zece maladii printr-o singură vaccinare. O asemenea posibilitate a fost aplicată la maimuță pentru vaccinarea contra hepatitei. Deci, se profilează noi speranțe. Într-adevăr, numai 30 la sută din copiii născuți în fiecare an, în lume, primesc astăzi vaccinurile necesare. Consecință a acestei insuficiențe: milioane de decese, care ar putea fi evitate. Atunci cînd vaccinurile eficace împotriva maladiilor tropicale și parazitare vor fi puse la punct, vor putea fi eradicate multe afecțiuni contagioase de pe suprafața Pămîntului.

S-a vorbit mult de posibilitatea de a se realiza vaccinuri anticancer. Experiențe în curs încearcă să determine dacă un vaccin contra hepatitei B poate împiedica dezvoltarea cancerului la ficat. Va putea fi pus la punct un vaccin anticancer mai general? Răspunsul la această întrebare-cheie este legat nemijlocit de descoperirea recentă a oncogenelor, părți ale A.D.N. care declanșează procesul canceros. Extrem de promițătoare, această cale de cercetare a

GENETICA, ÎNCOTRO?

permis înțelegerea unor reguli care guvernează dezvoltarea unei celule normale sau anormale. Or, această cercetare se sprijină, puternic, pe genetică. Alt exemplu care e legat de anticorpii monoclonali, capabili să „se lipească" de orice parte a celulei, le-a adus Premiul Nobel pentru medicină pe 1984 celor doi cercetători – Milstein și Kohler. În prezent,se pot prepara anticorpi de acest gen, care „știu să recunoască" anumite tipuri de cancer, de exemplu cancerul sînului sau al colonului. Se știe că un diagnostic precoce al cancerului constituie un ajutor prețios pentru chirurg, permițîndu-i să înlăture părțile tumorale înainte ca acestea să se extindă. Dacă această biotehnică își menține promisiunile, ea ar putea aduce un sprijin foarte important chirurgiei cancerului.

Terapia de înlocuire constă – cum arată și denumirea – în substituirea de substanțe active celor deficiente la bolnavul respectiv. Știința genetică și-a arătat roadele și în această direcție,permițînd producerea unor asemenea substanțe, cum ar fi insulina umană. Hormonul de creștere uman, care va putea să-i facă înalți pe oamenii de statură mică, este pe cale de a fi testat. Recent, „Genentech", societate de recombinări genetice din California, a anunțat că a reușit să producă factorul VIII – un factor antihemofil. Acest lucru este de o importanță covîrșitoare astăzi, deoarece unele preparate ale factorului VIII (plecînd de la extract de sînge uman proaspăt) sînt contaminate de virusul SIDA. Iată de ce mai mulți copii hemofili au contractat, în mod tragic, această maladie.

Se consideră că genetica va contribui în două moduri diferite la apariția unei ere terapeutice noi. În primul rînd, va permite producerea de molecule biologice complexe, care acționează mai eficace decît medicamentele convenționale. Este cazul interferonului, „reprezentant" al unui grup de substanțe antivirale naturale, care au și un efect în anumite cazuri de cancer. Este, de asemenea, cazul interleukinelor (molecule produse de globulele albe), care vor permite să se lupte contra cazurilor de deficiență imunitară. Aceste molecule nu se găsesc în corpul omenesc decît în cantități infinitezimale și nici o tehnologie de extracție, cu excepția recombinărilor genetice, nu le poate produce în cantitate suficientă. Un al doilea mod de a impulsiona progresul medicinii va consta într-o mai bună înțelegere a structurilor moleculelor din corp, care transmit sau primesc semnalele. Chimia convențională a permis studierea detaliată a anticorpilor sau insulinei. Numeroase molecule-semnale sînt ascunse în membranele care înconjoară celulele. Altele acționează la un nivel pur local, nefiind prezente decît în stratul fin de lichide care separă două celule adiacente. Pot fi analizate toate moleculele, iar aceasta va permite să se pună la punct noi medicamente convenționale sintetice.

Astfel de previziuni – sau, mai exact, o trecere în revistă a speranțelor în soluționarea, cu ajutorul geneticii, a unor mari cerințe ale omenirii – erau prezente, cum am mai arătat, într-un articol din „Le Figaro Magazine" la începutul lui 1986. În aceeași perioadă, un mare eveniment a fost considerat, pe bună dreptate, realizarea cercetătorilor americani care au reușit să izoleze, pentru prima oară în istoria medicinii o „antioncogena", respectiv o genă care împiedică dezvoltarea cancerului. Încă din 1976 se știa că, în cadrul celulelor umane, există gene care, modificate sub influența anumitor viruși, pot provoca unele tipuri de cancer. Organismul uman cuprinde, după unii experți, aproximativ 60 000 miliarde de celule, fiecare celulă cuprinzînd între 50 000-200 000 gene. Dar nu este deloc ușor să fie identificați „vinovații" printre toate aceste celule și gene. În 1976, un cercetător francez a izolat, pentru prima oară, o astfel de genă denumită „oncogenă". De atunci, cercetătorii au mai descoperit încă 20 de astfel de „oncogene", permițînd înțelegerea mecanismului de transformare în celule canceroase. Apoi, s-a constatat că, în celulele umane, există și gene care au un efect invers, al căror rol este tocmai de a împiedica proliferarea anarhică provocată de transformarea produsă de „oncogene". Această descoperire a fundamentat ipoteza potrivit căreia anumite persoane se îmbolnăvesc de tumori, pentru că le lipsește una din genele protectoare. Este, în special, cazul persoanelor suferinde de cancere – cum este cel al retinei, oaselor sau rinichilor – și care au constituit o adevărată pistă pentru cercetători. „Am presupus că persoanelor afectate de un cancer le lipsea una din aceste «antioncogene» situată pe un fragment de cromozomi. Am reperat, în timpul analizelor efectuate asupra foetușilor, locul și alterarea cromozomică și, astfel, prima «antioncogenă» a putut să fie identificată", a declarat unul din cercetătorii implicați în descoperire. În acest mod, echipa doctorului Thaddeus Dryja, din Massachusetts, și cea a doctorului Stephen Friend, din Boston, au reușit să identifice, o „antioncogenă" care împiedică apariția retinoblastomului (cancerul ochiului) și a osteosarcomului (cancerul oaselor), afecțiuni de care suferă unii copii. Următoarele obiective urmărite constau în a introduce o „antioncogenă" într-o celulă canceroasă pentru a obține transformarea acesteia în celulă sănătoasă, precum și descoperirea unor noi gene „anticanceroase", avînd în vedere că numeroase alte echipe din lumea întreagă se străduiesc să izoleze astfel de gene. Mai tîrziu, o echipă internațională de oameni de știință anunța că a descoperit că un defect genetic predispune anumite persoane la maladii cardiace și a stabilit un test care ar putea identifica purtătorii genei anormale. După publicarea lucrărilor acestei echipe în „New England Journal of Medicine", unul dintre cercetători, dr. Ernst Schaefer, a declarat că, din cîte se știe, este prima anomalie de genă asociată cu tulburări coronariene. „Considerăm că testul pe care l-am pus la punct ar putea fi un mijloc mai sigur, decît oricare altul de pînă acum, de detecție a riscurilor privind tulburările cardiace. În timpul cercetărilor, mutația genetică a fost găsită la 32 la sută din persoanele suferind de o maladie coronariană gravă, în vîrstă de mai puțin de 60 de ani, și doar la 3 la sută din persoanele care nu prezentau nici un semn de tulburări cardiace", preciza dr. Schaefer, adăugind că s-ar putea ca, într-o zi, maladiile cardiace să fie eliminate, la tinerii care prezintă defectul genetic respectiv, cu ajutorul medicamentelor. Ulterior, în laboratoarele Universității din Kentucky a fost testată o substanță care are proprietatea de a reduce substanțial timpul de vindecare a rănilor și arsurilor. Substanța respectivă este o variantă obținută, prin inginerie genetică, a unui hormon produs de organismul uman pentru stimularea reproducerii celulei. Prin utilizarea ei, timpul de însănătoșire a bolnavilor cu arsuri sau răni se reduce la jumătate. Poate fi folosit, de asemenea, cu foarte bune rezultate în transplantul de piele, eliminîndu-se total riscul fenomenului de respingere, ca și în operațiile la ochi, în special în transplantul de cornee și în cataracte.

La sfîrșitul anului 1986 și începutul lui '87, – nu

vom mai intra în amănunte – s-au înregistrat mai multe comunicări dătătoare de speranţe în privinţa găsirii căii şi modalităţii de tratare a sindromului imunodeficitar dobîndit (SIDA), boală care, potrivit Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, provocase, pînă la jumătatea lunii decembrie 1986 moartea a aproximativ 37 000 persoane din 79 de ţări. (Într-un raport al O.M.S. din februarie 1987, se arată că, la acea dată, în lume erau înregistrate oficial 40.638 cazuri de SIDA, semnalate în 91 de state. Într-un an, numărul ţărilor în care au fost semnalate cazuri de SIDA se dublase). Agenţia „TASS" anunţa că specialiştii sovietici au identificat şi au reuşit sinteza fragmentelor celor mai active ale unei proteine care permite să se amelioreze depistarea virusului SIDA şi stabilirea unui diagnostic. Cercetările efectuate la Institutul de imunologie din Moscova au demonstrat că elemente de peptide (substanţă proteică) acţionează, virtual, fără greşeală. Organismul reacţionează la aceste fragmente producînd anticorpi ce permit determinarea maladiei. „Peptidele sintetizate sînt fără pericol" – a subliniat unul dintre specialiştii sovietici, care consideră că acestea pot servi drept bază pentru punerea la punct a vaccinurilor împotriva sindromului imunodeficitar dobîndit.

Cam în acelaşi timp, cercetătorii americani considerau că au parcurs o fază importantă în direcţia descoperiri unui vaccin împotriva SIDA, reuşind să izoleze un fragment de proteină a virusului, care dezvoltă anticorpi. Potrivit unui raport asupra experienţelor efectuate pe caprine, publicat în revista „Science", fragmentul de proteină a provocat apariţia unui mare număr de anticorpi care au neutralizat virusul.

Într-o perioadă scurtă, genetica şi-a vădit, deci, marile disponibilităţi. Datorită acestei ştiinţe, s-a reuşit,pentru prima oară în lume, să se izoleze o genă care poate împiedica dezvoltarea unor forme de cancer, boală, care, după statistici oficiale, a provocat într-un an, 1985, numai în Statele Unite, moartea a 462 000 de persoane. Să adăugăm că, tot în premieră, a fost pusă la punct o tehnică ce permite identificarea structurilor genetice, putîndu-se astfel diagnostica maladii de origine microbiană, unele forme de cancer sau boli ereditare.

Exemplele pot continua dincolo de aria medicinei. Rezultate spectaculoase s-au obţinut în agricultură, de pildă. Iată o mărturie: din celule ale unor specii de grîu de cultură şi de grîu sălbatic, izolate din organele-mamă, cercetători ai Institutului de biologie moleculară şi biochimie al Academiei de ştiinţe din R.S.S. Kazahă au obţinut, într-un mediu nutritiv artificial, plante cu potenţial productiv ridicat, care dau seminţe cu un nou cod genetic. Calea spre „construirea" dirijată a unor soiuri valoroase de grîu, cu proprietăţi prestabilite, a deschis-o o tehnologie de cultivare celulară a acestei cereale, pusă la punct, după laborioase studii, de către cercetătorii amintitului institut, în colaborare cu un grup de specialişti din Moscova.

Cercetători ai unei societăţi americane au avut iniţiativa realizării unui studiu cu privire la aportul previzibil al ingineriei genetice la îmbunătăţirea producţiei de porumb, pînă la sfîrşitul secolului. Au fost chestionaţi 4 000 de specialişti din 20 de ţări. Din răspunsurile date, reiese că, pînă în anul 2000, porumbul va produce – cu contribuţia ingineriei genetice – mai mult la hectar, va necesita mai puţine produse chimice, pentru a rezista la boli şi insecte, şi va consuma mai puţine îngrăşăminte. Un mai bun echilibru al apei, rezistenţă mărită la îngheţ, o mai bună fixare a azotului – iată care sînt îmbunătăţirile majore previzibile datorate geneticii, aşa cum sînt relevate în studiul evocat.

Pe alt plan, şi fără a intra în amănunte, trebuie remarcată contribuţia geneticii la infirmarea – cu o solidă argumentaţie ştiinţifică – a speculaţiilor cu privire la noţiunea de rasă umană, speculaţii ce au stat – şi mai stau – la baza periculoaselor teorii şi politici ce împart oamenii în „inferiori" şi „superiori" după criterii artificiale.

S-a creat o adevărată industrie care, părăsind domeniul ştiinţifico-fantastic şi fiind fondată de progresele anterioare în materie de biologie moleculară şi celulară, ca şi pe perspectivele deosebit de promiţătoare şi, după cum se pare, de... rentabile, are ca obiect biogenetica. Un document al O.N.U. releva că, la nivelul anului 1983, existau peste 200 companii private, la care se adăugau instituţii guvernamentale sau unităţi în cadrul universităţilor şi centrelor de cercetare. În septembrie, anul amintit, la Madrid a avut loc o reuniune privind crearea, sub egida Organizaţiei Naţiunilor Unite, a unui Centru internaţional de inginerie genetică şi biotehnologie.

Un nou venit pe porţile ştiinţei

Înfăptuirile sînt aşa de multe, perspectivele aşa de apropiate de certitudini, încît se vorbeşte – din ce în ce mai evident – despre industria biologică ca unul din sectoarele cu mare influenţă în economia viitorului. Unele aprecieri merg pînă la a susţine că datele din genetică se dublează la fiecare doi ani. Relevînd aceste realităţi, revista „New Scientist" scria că „ingineria genetică a trecut printr-o fază esenţială de utilare; acum, este gata să se apuce de treabă". Intervine, însă, o întrebare: în ce direcţie se orientează şi vor fi orientate atît cercetările, cît şi aplicarea rezultatelor acestora în genetică? Pentru că se întrevede o arie de aplicaţii ce tinde spre infinit. Într-o lucrare apărută în S.U.A., autorii Jeremy Rifkin şi Ted Howard apreciau că, „probabil, ingineria genetică va fi introdusă în America pe scară mare, aşa cum au fost introduse liniile de asamblare, automobilele, vaccinurile, calculatoarele electronice şi toate celelalte realizări. Ori de cîte ori o nouă descoperire va fi avantajoasă din punct de vedere comercial, se va declara că ea corespunde unei nevoi a consumatorilor şi se va crea o piaţă pentru noua tehnologie".

Oamenii de ştiinţă relevă marile avantaje ale cercetărilor în genetică, ale ingineriei genetice, considerînd că acestea pot contribui la soluţionarea unor probleme ce ţin de energie, de domeniul sănătăţii, de agricultură şi zootehnie. Promisiunile – bazate inclusiv pe înfăptuirile de pînă acum – sînt mari. Dar ele sînt, din păcate, umbrite de o sumbră perspectivă: folosirea cuceririlor ingineriei genetice în periculoasa şi din ce în ce mai cuprinzătoarea competiţie a înarmărilor. Dar, mai exact şi mai realist ar fi să vorbim de o sumbră realitate, nelipsind mărturiile care să demonstreze că se poate vorbi la prezent despre un astfel de proces în componenţa căruia intră „operaţiuni" – aflate în stadiul de concretizare sau de intenţii – ce se înscriu într-un larg evantai, de la „reproiectarea" corpului omenesc şi programarea chimică a creierului, la „deversări" de microbi care ar putea să distrugă viaţa pe mari întinderi ale globului, de la repunerea pe tapet şi încercările de aplicare a teoriilor vizînd eliminarea indivizilor „inferiori" şi crearea unei „suprarase", la intenţiile de a se obţine, prin clonare, fiinţe „profilate" pe diferite discipline ce ţin de cîmpul de luptă? Sau să ne referim la proiectele vizînd crearea de „maşini biolo-

GENETICA, ÎNCOTRO?

gice", de copii exacte ale unor ființe, „programate" exclusiv pe teroare sau spirit și înclinații militare, de forme de viață noi și periculoase? Sînt perspective care conferă conținut întrebărilor formulate de mulți oameni de știință și de mulți exponenți politici realiști, întrebări pe deplin îndreptățite, pe măsură ce se dezvăluie tendințele unor strategi militari de a „înregimenta" genetica în aria din ce în ce mai amplă a armelor biologice. Sau, cum se exprima un savant, de a militariza „industria genelor".

Afirmație exagerată? Cel mult exprimată cu caracter de previziune. Sau ipoteză. Iată un argument: în octombrie 1986, o agenție occidentală de presă releva că un specialist britanic afirma că „SIDA a fost creată în laborator". Era vorba de doctorul John Seale care și-a exprimat opinia că SIDA ar fi fost creată de către om, în laborator, în urma unui accident de manipulare. Această afirmație, apărută în „Journal of the Royal Society of Medicine", a fost înconjurată de „o conspirație a tăcerii" din partea cercetătorilor din lumea întreagă, a afirmat acest specialist în maladii transmisibile prin contacte sexuale. El a precizat că ar deține mărturii pe care le va face cunoscute într-un articol pe care-l va publica, eventual, tot în publicația amintită. Seale era de părere că virusul SIDA ar fi fost creat în laborator, în mod accidental, prin combinarea virusului „Meadi-Visma", care se întîlnește la oaie, cu virusul leucemiei, întîlnit la bovine.

Sigur, poate e prematur să se dea crezare unor susțineri de acest fel. De altfel, coordonatorul programului O.M.S. de combatere a maladiei respective, Johnatan Mavin, arăta, într-un interviu, că, după părerea sa, „ar fi greșit să se considere că SIDA este o afecțiune nouă". Cert este, însă, că boala a fost semnalată destul de recent, că simptomele ei nu erau cunoscute și că răspîndirea este accelerată și, totodată, mare ca arie geografică. Însuși Mavin a apreciat că, dincolo de cifrele oficiale, este posibil ca pe glob să existe, la nivelul lui 1986, circa 100 000 bolnavi. Dar, dacă se ia în considerare faptul că perioada de latență este de aproximativ patru ani, a adăugat el, numărul celor contaminați se ridică la 5–10 milioane.

Este greu, fără îndoială, să înclini de o parte sau de alta. Dar nu poate fi evitată o întrebare: ar fi oare imposibil ca o experiență genetică să fie scăpată de sub control sau să se soldeze cu alte rezultate decît cele scontate? Exemplele din alte domenii, inclusiv din cel nuclear, sînt evidente pentru a exclude cu totul o astfel de variantă.

Impresionat de marile perspective deschise de genetică, un scriitor spunea că biotehnologia a intrat pe poarta mare a științei contemporane. Iar remarca nu este deloc gratuită, evocîndu-se din ce în ce mai mult nu atît necesitatea, cît posibilitatea creării în laborator, de către om, a unor ființe noi. Un om de știință, vorbind despre ingineria genetică, releva că „rar s-a văzut domeniu de activitate în care imaginația cercetătorului să devină o realitate atît de fertilă". Iar savantul sovietic I. Ovcinnikov oferea cîteva „secrete" ale domeniului: „Construim, după un anumit plan, un A.D.N. (acid dezoxiribonucleic), iar, pentru asta, luăm molecule de A.D.N. din diferite surse și obținem așa-numitele molecule A.D.N. recombinate. Cu ajutorul fermenților de restricție din A.D.N., se separă gena corespunzătoare, care e purtătoarea unei anumite informații funcționale și e inclusă într-un sistem oarecare ce îi permite acestuia înmulțirea rapidă".

Perspectivele au, potrivit opiniei cvasiunanime a specialiștilor, o arie foarte amplă de manifestare. Întrebarea este: care direcție va fi abordată? Pentru că, și în acest domeniu, „dubla utilizare" poate duce, prin exacerbarea laturii... negative, la rezultate deosebit de dăunătoare omului. Iar această posibilă și realizabilă latură, după toate probabilitățile, face obiectul cercetărilor din unele laboratoare. Întrevăzînd riscurile scăpării de sub control a ingineriei genetice, savanți și oameni politici atrag atenția asupra efectelor ce le-ar produce o astfel de situație, punînd accentul pe „realizarea" – teoretic posibilă –, prin metoda clonării, a unor copii identice după unele persoane vii. Încă la începutul deceniului nouă, Norbert Binder, directorul biroului de cercetări biotehnologice din R.F. Germania, atrăgea atenția că „geniul genetic" a atins nivelul pe care-l avea fizica nucleară în jurul anului 1940, subliniind cerința imperativă a măsurilor și acțiunilor menite să împiedice o zi în care dezvoltarea cercetărilor ar putea pune omenirii „probleme foarte delicate". Unii oameni de știință atrag atenția că ar putea fi perturbat echilibrul ecologic. „Să nu se întreacă măsura!" cer ei. Dar „depășirea măsurii" ar avea efecte dezastruoase, mai ales pe plan militar. Pentru că, referindu-ne la o singură direcție care ar putea să evolueze – intenționat sau dintr-o eroare – s-ar putea crea exemplare antiumane. Cine garantează că o astfel de posibilitate nu intră sub controlul unui grup terorist? Cine poate garanta că terorismului „clasic", care se manifestă în diferite locuri și conjuncturi, sub diverse motivații, că terorismului nuclear, a cărui posibilitate de manifestare nu este exclusă, nu se va alătura terorismul genetic, „muniția" acestuia fiind, în opinia savanților, mai ușor de „fabricat", de camuflat și de transportat? Cine garantează că nu vor fi „multiplicați" indivizi care doresc dominarea lumii sau distrugerea acesteia sau a planetei? Se dau garanții că aceste variante nu pot fi materializate niciodată. Dar, prin comparație, s-a afirmat vreodată, în perioada de pionierat a energiei atomice, că o astfel de descoperire va fi utilizată pentru a pune la punct cea mai distrugătoare armă pe care a imaginat-o ființa umană? Se dau garanții că orice cercetare în domeniu este supravegheată, că nu sînt posibile utilizări contrare intereselor umanității. Dar, recurgînd la întrebarea dintr-o satiră a lui Juvenal, se impune o remarcă: cine-i păzește pe paznici?

Sînt suficiente argumente care demonstrează că afirmația, potrivit căreia genetica viitorului se aseamănă cu energia nucleară, nu este deloc gratuită. Depinde, deci, de înțelepciunea omului de a face distincția între căile pe care se poate merge, de a ști să excludă acele direcții care i-ar submina interesele. Altfel, cercetările ingineriei genetice pot prezenta un mare pericol pentru viitorul societății umane.

Muniție pentru un război genetic

A devenit deja certitudine faptul că, prin manipularea artificială a genelor, este posibilă crearea unor organisme cu „arhitectură" complet nouă, cu proprietăți infecțioase și cu efecte ecologice imprevizibile. Astfel de organisme create artificial – cum ar fi viruși și bacterii necunoscute în natură – ar putea fi folosite în războiul genetic, la fel de periculos pen-

tru specia umană, ca şi cel nuclear. Încă din 1972, deci în perioada de început a ingineriei genetice, profesorul american P. Berg, de la Universitatea din Berkeley, California, a prevăzut astfel de pericole renunţînd la transferul de gene de la un virus cancerigen la o bacteriei ce trăieşte în tubul digestiv uman. După propriile mărturisiri, dacă experienţa ar fi continuat şi ar fi reuşit, ar fi existat pericolul răspîndirii unor gene implicate în apariţia diferitelor forme de cancer la oameni. Cum se vede, unii oameni de ştiinţă atrag atenţia asupra evitării experienţelor periculoase de inginerie genetică. Au avut loc şi reuniuni internaţionale în acest scop, cum a fost cea din California, în 1975. Dar, dincolo de acestea, se impune ca fiecare stat să se angajaze şi să respecte angajamentul de a nu permite, de a nu finanţa sau încuraja cercetări care pot susţine un război bacteriologic sau care ar furniza „muniţie" pentru un război genetic.

Pentru că, din păcate, posibilităţi pentru astfel de deturnări ale cercetărilor există. Şi nu întotdeauna sînt anihilate. Dimpotrivă, s-ar părea că sînt chiar căutate şi îndreptate spre certitudine.

Cu mai mulţi ani în urmă, biochimistul Marvin J. Johnson, de la Universitatea americană din Wisconsin, închipuia un paralelism între dresarea unor vieţuitoare şi „dresarea" genelor. „Strămoşii noştri domesticeau diverse specii de plante şi animale în trecutul preistoric", scria Johnson, menţionînd că „microorganismele n-au fost domesticite decît de curînd, în primul rînd pentru că omul nu cunoştea existenţa lor". Efectele – previzibile sau încă nu –, remarcă savantul, pot fi uriaşe. Pornind de la această remarcă, Alvin Toffler a purtat o convorbire cu Arne Tiselius, biochimist suedez, deţinător al Premiului Nobel, adresîndu-i, între altele, întrebarea privitoare la posibilitatea conceperii unor „maşini biologice", care să nu fie compuse din părţi metalice sau din plastic, ci din organisme vii. Iată răspunsul pe care ne permitem să-l reproducem din lucrarea „Şocul viitorului": „Ne aflăm deja în acest stadiu. Viitorul industriei aparţine biologiei. De fapt, unul din domeniile cele mai uimitoare ale uriaşei dezvoltări tehnologice a Japoniei de la război încoace l-au constituit nu numai construcţiile navale, ci şi microbiologia. Japonia este, în prezent, cea mai mare putere din lume în ceea ce priveşte industria bazată pe microbiologie... O mare parte din alimentele şi din industria ei alimentară se bazează pe procese în care se folosesc bacterii. În prezent, produce tot felul de lucruri folositoare – aminoacizi, de exemplu. În Suedia, toată lumea vorbeşte acum de necesitatea de a ne întări poziţia în microbiologie. Vedeţi, nu e vorba să discutăm numai în termeni de bacterii şi viruşi... Procesele industriale, în general, se bazează pe procedee inventate de oameni. Oţelul se obţine prin reducerea minereului de fier cu cărbune. Să ne gîndim la industriile de materiale plastice, la produsele artificiale obţinute din petrol. Este, totuşi, semnificativ că, astăzi, în ciuda dezvoltării fenomenale a chimiei şi a tehnologiei chimice, nu există nici un aliment produs pe scară industrială care să poată concura cu produsele obţinute pe cale naturală de fermieri. În acest domeniu, ca şi în multe alte domenii, natura e cu mult superioară omului, chiar şi celor mai buni cercetători şi ingineri chimişti. Ce concluzie se poate trage de aici? După ce vom ajunge, cu timpul, să descoperim în ce chip realizează natura aceste lucruri şi cînd vom fi în măsură să imităm natura, procedeele producţiei vor fi de un fel cu totul nou. Pe baza acestor procese se vor constitui industrii noi – un fel de fabrici biotehnice cu o tehnologie biologică. Plantele verzi produc amidon cu ajutorul bioxidului de carbon din atmosferă şi din soare. E un mecanism foarte eficient... Frunza verde e o maşină minunată. Cunoaştem mult mai multe lucruri despre ea decît ştiam acum doi sau trei ani, dar încă nu suficient pentru a o putea imita. Există multe asemenea «maşini» în natură". Astfel de procese, a adăugat Tiselius, vor fi folosite în producţie. În loc să se sintetizeze produse pe cale chimică, se vor cultiva conform unor specificaţii stabilite. Se poate imagina, de asemenea, că unele maşini, computerele de exemplu, vor putea avea componenţi biologici. „E evident – a confirmat Tiselius – că, deocamdată, computerele sînt doar nişte imitaţii proaste ale creierului nostru. După ce vom ajunge, însă, să aflăm mai multe despre modul în care acţionează creierul, n-ar fi de mirare dacă am reuşi să construim un fel de computer biologic... Un asemenea computer ar putea avea componenţi modelaţi după componenţii biologici ai creierului adevărat, iar, într-un viitor ceva mai îndepărtat, se poate prevedea că o serie de elemente biologice ar putea face parte, ele înseşi, din maşini".

Corida cu un taur dirijat electronic

Sînt specialişti, unii, autori de lucrări, care au avansat propuneri sau şi-au declarat intenţiile vizînd creşterea de noi forme animale pentru scopuri speciale. Englezul George Thomson aprecia că, pe măsură ce genetica va progresa, se vor putea opera, fără îndoială, mari modificări în caracteristicile speciilor sălbatice. Americanul Arthur Clarke a scris despre posibilitatea de a face „să crească inteligenţa animalelor noastre domestice sau de a dezvolta alte specii, complet noi, cu un coeficient de inteligenţă mult mai mare decît oricare existent în prezent". Se profilează, totodată, posibilitatea de a controla comportarea animalelor de la distanţă. Unul dintre specialişti, dr. Jose M.P. Delgado, a implantat electrozi în craniul unui taur. Provocat de o pelerină roşie agitată, animalul a atacat. Dar, după emiterea unui semnal radio, recepţionat de electrozi – şi transmis creierului animalului –, acesta „s-a resemnat", întorcîndu-se cuminte spre ieşire, nemaiinteresîndu-l culoarea roşie, care, este cunoscut, are un rol deosebit de „stimulator" în cazul taurilor de genul celui supus experienţei.

Privită din aceste unghiuri, perspectiva nu poate fi exclusiv liniştitoare. Pentru că, dezvoltînd „specii noi de animale", „cu un coeficient de inteligenţă mult mai mare decît oricare existent în prezent", ar însemna ca omul să creeze, de fapt, fiinţe capabile să-i fie chiar superioare. Cine poate garanta, într-o astfel de situaţie, o „convieţuire paşnică", cine ar garanta că nu s-ar concretiza conjunctura imaginată de scriitorul italian Lino Aldani, în cartea „Noapte bună, Sofia", în care cîinii – animale simpatice, de altfel, în condiţiile actuale – ajung să-i domine pe oameni? S-ar putea imagina şi o situaţie asemănătoare celei din filmul „Planeta maimuţelor" sau din romanul lui Karel Capek, „Războiul salamandrelor", în care omul provoacă distrugerea civilizaţiei, încercînd să domesticească o specie de vieţuitoare dintre cele care au dat titlul volumului. Sau, cine ar garanta că, intrat în posesia secretului şi tehnologiei implantării de electrozi în craniu, un grup terorist n-ar aplica „tehnica" unor oameni – din ce în ce mai mulţi – pe care i-ar folosi la atingerea scopurilor criminale vizate?

Ca să nu mai vorbim de posibilităţile – mai intens evocate – pe care le va avea omul, datorită geneticii, de a face copii biologice exacte după... el însuşi

GENETICA, ÎNCOTRO?

Prin procedeul numit „cloning", afirmă experții, se va putea crește, din nucleul unei celule adulte, un nou organism, cu aceleași caracteristici genetice cum sînt cele ale persoanei de la care provine nucleul celulei. „Copia" umană rezultată va începe viața cu o înzestrare genetică identică cu cea a „donatorului". Dar, cine va fi „donatorul", cine va hotărî cum să arate, cum să gîndească, ce capacitate creatoare să aibă cel după care se vor face... copii în serie?

Sigur, s-ar putea crede că, abordînd o asemenea problematică, sîntem pe deplin pe tărîmul fantasticului. Nimic mai eronat.

Ajunge o „Hiroshima nucleară"!

În 1984, agențiile de presă transmiteau o știre. O știre care – chiar dacă se referea la o posibilitate, nu la o certitudine – era, să recunoaștem, senzațională. Progresele din medicină, în special cele privind adîncirea cunoștințelor și perfecționarea tehnicilor chirurgicale, aprecia cercetătorul american Carl Cotmann, ar putea permite transplantarea unei cincimi din creierul uman. Pornind de la unele reușite în experimentările pe cobai – a susținut el la o reuniune ce se desfășurase în luna aprilie a acelui an –, specialiștii evocă, tot mai insistent, posibilitatea grefelor pe secțiuni cerebrale, în vederea înlocuirii unor porțiuni de țesut afectat de traumatisme sau tulburări funcționale ireversibile.

Rămîne de văzut dacă asemenea intervenții chirurgicale vor trece granița dintre posibilitate și materializare. Nu este exclus ca ipoteza să se concretizeze. În acest caz, o întrebare este inevitabilă: dat fiind faptul că o astfel de realizare implică posibilitatea de intervenție în sistemele ce țin de personalitatea individului, în ce mod se va folosi o asemenea cucerire a științei, a geniului omenesc? Pentru că, în ultimă instanță, problema depășește cu mult aspectele științific și tehnic, trecînd pe planul eticii și politicului. Iată ce scria, în acest sens, încă în 1970, Alvin Toffler în „Șocul viitorului": „Printr-un procedeu denumit «cloning» se va putea crește, din nucleul unei celule adulte, un nou organism, cu aceleași caracteristici genetice ca ale persoanei de la care provine nucleul celulei. Și, mai departe: «Cloningul» ar putea crea, însă, complicații inimaginabile pentru rasa umană. Ideea că Albert Einstein ar fi putut lăsa posterității copii după el însuși e, desigur, atrăgătoare. Dacă, însă, și Adolf Hitler ar fi făcut la fel?".

O întrebare-avertisment. O întrebare care atrage atenția, ca atîtea altele, asupra necesității ca omenirea să utilizeze știința și tehnica avansată exclusiv în slujba omului, nu împotriva acestuia.

Din păcate, de prea multe ori nu s-a ținut cont de interesele păcii și progresului, acordîndu-se prioritate mijloacelor de distrugere, nu de îmbunătățire a vieții. Referitor la experimentarea unor mijloace în vederea modificării diverselor organe ale omului, laureatul Premiului Nobel, Joshua Lederberg, se întreba dacă, în cazul cînd ar fi admis, „cloningul" nu ar putea „deveni periculos"? „Folosesc expresia – spunea el – exact în același sens care se referă și la energia nucleară. Va deveni, însă, cu siguranță, primejdios în cazul cînd vor rezulta suficiente avantaje dintr-o asemenea situație..." El nutrea speranța ca „dezvoltarea unor asemenea elemente, ca dimensiunea creierului și anumite însușiri senzoriale, vor fi supuse unui control direct". Ceea ce, în caz de împlinire, pune cîteva semne de întrebare: Cine va controla cercetările, astfel ca descoperirile să nu ajungă la îndemîna unor persoane sau grupuri rău intenționate? Cum vor fi aplicate noile tehnici? Nu e posibil să se ivească efecte contrare intențiilor bune? Unele variante ale răspunsurilor îndreptățesc, fără îndoială, opinia unor savanți după care este posibil și pericolul unei „Hiroshime biologice".

O problematică și bănuite implicații similare l-au îndemnat și pe americanul Robert Cook să scrie cartea „Perfecționînd natura. Minunata lume a ingineriei genetice", în care estimează că „încă puțini pași importanți îl mai despart pe omul, ca produs al evoluției, de omul ca produs al creației omului". Autorul trece în revistă uriașele avantaje ale aplicării noii științe, afirmînd că s-ar putea, de exemplu, cu ajutorul ei, vindeca boli genetice cum ar fi hemofilia, diabetul, anemia celulelor și alte aproximativ 2 000 de asemenea boli, inserînd gene noi în celulele deficiente sau îndepărtînd genele suplimentare care provoacă tulburări. De asemenea, sporind neuronii din creier sau reușind păstrarea celor ce se distrug în mod curent prin îmbătrînire, s-ar putea mări capacitatea intelectuală a unor întregi generații de oameni. Clonarea realizată la plante și animale promite, de asemenea, o multitudine de soiuri și rase noi, cu calități superioare. Acestea și posibilitatea obținerii unor noi alimente și moduri de producere a alimentelor, inclusiv cereale cultivabile în fabrici fără soare și fără pămînt, ar putea pune capăt foametei și malnutriției în lume. Dar, avertizează Cook, scăpată de sub control, ingineria genetică implică și o serie de primejdii posibile. Riscul cel mai mare constă în posibilitatea ca microbi dăunători – creații deliberate sau accidentale – să scape din laborator într-o lume care nu are mijloace de apărare. În ce privește clonarea, există riscul real ca oamenii făcuți de oameni să semene mai mult cu monstrul Frankenstein decît cu savantul Albert Schweitzer...

După cum se vede, autorul a recurs la altă comparație, dar cu nimic mai puțin sugestivă, și conchide: Amenințările sînt, realmente, mari și numeroși savanți au avertizat lumea științifică și marele public de primejdiile ce pîndesc din umbră. Dar, pe lîngă problema securității, există numeroase aspecte etice de care trebuie să ne preocupăm. Cook nu dă soluții, dar atrage atenția asupra următoarelor teme de bază: Cine sau ce urmează a fi considerat normal în problema de selecție genetică? Cine va stabili normele și procedeele? Cine va determina care anume programe trebuie întreprinse și în ce ordine? Cum putem garanta că această nouă tehnică va fi utilizată în folosul celor mulți și nu în profitul unor indivizi sau companii?

La fel ca cele puse de Lederberg, întrebările lui Cook cutremură și îndeamnă la reflecții.

Și, mai ales, avertizează asupra unui mare imperativ al lumii contemporane, evidențiat constant de România socialistă, de președintele Nicolae Ceaușescu: cuceririle științei și tehnologiei moderne să fie folosite exclusiv în avantajul omului, nu împotriva lui. Un deziderat care se impune cu atît mai mult, acum, cînd, prin ingeniozitate și hărnicie, omul a obținut victorii importante în lupta cu natura, asigurîndu-și condiția de concurent redutabil al acesteia.

Ion Stoica

CE SE MAI ÎNTÎMPLĂ ÎN LUME

Clubul de golf „Koganei" din Tokio rămîne printre cele mai greu accesibile din lume. Taxele de intrare au atins niveluri astronomice. Recordul îl deține, deocamdată, un nou membru al clubului, care a ținut să nu i se publice numele, ci doar suma de admitere: 640 000 de dolari!

O septuagenară din Lethbrige (provincia canadiană Alberta), debutantă, totuși, la volan, a izbit din spate un automobil parcat regulamentar. S-a grăbit, apoi, să anunțe primul post de poliție. A fost, însă, dată în judecată pentru fugă de la locul accidentului. Pentru a fi nepărtinitor, tribunalul a condamnat-o la cea mai mică amendă: un cent plătibil pînă în anul 2986!

Peste ocean, un deținut american, Daniel Grey, care execută o pedeapsă de... 210 ani închisoare pentru tîlhărie și tentativă de omor, a decis să candideze pentru un post de senator în Tennessee. El a fost declarat „eligibil", întrucît legea electorală din Statele Unite omite cazierul candidaților. Purtătorul de cuvînt al închisorii a ținut, însă, să menționeze că Daniel Grey nu va putea să-și desfășoare campania electorală înainte de prima eventuală eliberare pe cauțiune, care va interveni, cel mai curînd, în anul... 2003!

La Disneyland s-a desfășurat cea mai năstrușnică competiție sportivă la care au participat vedete incontestabile, ca Mickey Mouse, Donald Duck, Pluto, Gouffy și alții. Ca întotdeauna, cînd participă asemenea „eroi", buclucurile nu au întîrziat să apară. Astfel, italianul Pinocchio nu a putut primi medalia de aur (la natație) întrucît „Bank of America", depozitara distincțiilor, tocmai fusese „deschisă" de Ali Baba. Cît despre „halterofilul" Popeye, deși clasat pe primul loc, el a fost descalificat de Comisia Medicală, întrucît se dopase cu... spanac!

NUME PROPRII atît de...comune

CANTALUP. Dacă reședința de vară a papilor este bine cunoscută, faimosul Castelgandolfo fiind citat în toate buletinele de informare din perioada estivală, altele nu se pot lăuda cu același renume. De exemplu, reședința de la țară, situată în apropierea Romei, care se numește Cantalupo. Locul își are, însă, istoria lui. Grădinarii cultivau aici o varietate de pepene cu fructul turtit și coaja groasă, cu asperități, brăzdată în felii mari. Astfel, acest pepene, apreciat pentru miezul său foarte dulce și puternic aromat, de culoare portocaliu-închis, s-a numit cantalup.

CICERO. Marcus Tullius Cicero (106–43 î.e.n.) scriitor, orator și om de stat roman. După studii strălucitoare, urmate sub conducerea oratorului Crassus și a juristconsultului M. Scaevola, a luat la Roma lecții de retorică, artă pe care a completat-o apoi la Atena, Rhodos și în Asia. Chestura i-a deschis drumul în Senat (75). Cînd sicilienii, împovărați de Verres, i-au cerut să le facă dreptate, Cicero a avut cîștig de cauză (fiind numit „Părinte al Patriei"), succes prin care a obținut favoarea lui Catilina. Numit guvernator al Ciliciei, el își administrează bine provincia, iar o mică expediție împotriva parților i-a adus titlul de **imperator.** „Filipicele", capodoperă a lucrărilor sale, a fost scrisă împotriva lui Antoniu, care se erija în succesor al lui Cesar. Dar, după formarea triumviratului, gajul cerut de Antoniu lui Octavian Augustus a fost capul lui Cicero.

Fecunditatea operei literare a lui Cicero egalează activitatea sa politică. Pe lîngă operele sale poetice, s-au păstrat de la Cicero discursuri, lucrări de retorică, tratate de filosofie și scrisori. Pledoariile și narațiunile sale sînt deosebit de clare, pline de simțire și de spirit.

Dar numele lui a rămas posterității nu numai datorită calităților sale deosebite, care l-au consacrat, ci și din alte motive.

În 1458, Gallus pregătea ediția „Scrisorile lui Cicero" iar, în 1467, tipografii Sweynheim și Pannartz publicau „Epistole Familiare". Cu această ocazie, au fost create niște caractere noi de tipărire a literelor, iar din 1550 termenul **„cicero"** avea să desemneze în tipografie acel caracter de 12 puncte, adică 4,5 mm, care este folosit atît la calcularea dimensiunilor literelor, cît și a spațiilor albe; „cicero" reprezintă, deci, un fel de unitate de măsură a spațiului tipărit.

Ghizii italieni, înzestrați cu un remarcabil debit verbal, trezeau, în timp ce-și manifestau darul oratoric dezvăluind turiștilor frumusețile Italiei, amintirea marelui orator Cicero. Încă din 1765, dar mai cu seamă începînd cu secolul al XIX, funcția aceasta specializată în a însoți și a prezenta printr-un discurs priveliști sau vestigii ale trecutului, poartă denumirea de **cicerone,** iar, mai tîrziu, chiar ghidurile scrise erau denumite astfel.

O altă utilizare a numelui lui Marcus Tullius Cicero, a fost aceea de **tunsoare cicero,** specific bărbătească și scurtă.

CRAVATĂ. Croația este una din republicile Iugoslaviei, situată între Drava și Slava, în zona cursului mijlociu al acestora, în sudul Zagrebului. În vechime, pe aceste meleaguri exista un soi robust de cal care s-a numit multă vreme „cravată". Acest nume a fost împrumutat și de cavalerii posesori ai acestei rase de cai. Către 1640, cavalerii croați, sau „cravați", au fost înrolați în armata franceză. Datorită temperamentului și iscusinței lor, acești soldați au putut forma grupe de cercetare destinate acțiunilor de recunoaștere, foarte expuse adversarilor. Ludovic al XVI-lea i-a reunit într-un regiment pe care la numit Royal-Cravate. Acești cavaleri aveau obiceiul de a-și răsuci în jurul gîtului o legătură de pînză fină. Spre jumătatea secolului XVII, moda a consacrat purtarea acestor **„cravate",** care înlocuiau gulerele plisate atît de dificil de purtat. Cravata înnodată, pe care o cunoaștem astăzi, a fost croită pentru prima oară la sfîrșitul secolului trecut de către un mare croitor pentru un client american.

Acuzații

Justiția belgiană i-a acuzat pe căpitanul de poliție Johan Mahieu de „omucidere involuntară", prin felul cum a acționat, în seara de 29 mai 1985, cînd a condus operațiunile de stăvilire a ciocnirilor dramatice dintre suporteri, izbucnite pe stadionul „Heysel" din Bruxelles, înaintea meciului dintre „Liverpool" și „Juventus Torino" (finala Cupei Europei). El este cel de-al treilea inculpat belgian, după Michel Kensier, comandantul districtului Bruxelles în momentul tragediei de la Heysel, și Albert Roosens, secretarul Federației belgiene de fotbal. Comisia parlamentară de anchetă, creată după drama în cursul căreia și-au pierdut viața 39 de persoane, alte 450 fiind rănite, a stabilit că au existat deficiențe în activitatea dispozitivului de securitate, ca și erori de organizare din partea federației naționale de fotbal. Conform surselor judiciare, un total de 26 de suporteri britanici au fost identificați și inculpați pentru a fi judecați în Belgia, în baza unui acord de extrădare semnat între Londra și Bruxelles.

Ghitară

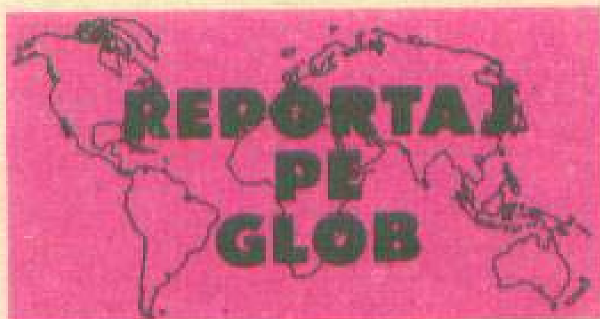
Marele ghitarist spaniol Andres Segovia și-a sărbătorit împlinirea, în februarie a.c., a vîrstei de 94 de ani, cîntînd în primul dintr-o serie de concerte pe care le-a susținut în cîteva orașe americane. „Munca este ceea ce menține în viață o persoană", a declarat Segovia. El a arătat că secretul ajungerii sale la o vîrstă atît de înaintată constă în existența sa ordonată, dedicată muzicii și familiei. De aproximativ patru ani, marele ghitarist a început să-și redacteze memoriile, primul volum al acestora urmînd a se publica în Spania, primăvara viitoare. În ceea ce privește viitorul instrumentului său preferat, Andres Segovia îl vede foarte promițător: „Cînd vreți să apreciați cît de iubită este ghitara, gîndiți-vă că numai în Japonia sînt peste patru milioane de ghitariști"... În timpul turneului său aniversar, Andres Segovia a primit titlul de „doctor honoris causa" al universităților din Boston, Maryland și Los Angeles și al conservatorului din New York. Regele Juan Carlos al Spaniei i-a acordat, în 1981, titlul de marchiz de Salobrena, în semn de recunoaștere a meritelor sale în promovarea muzicii. Este, de asemenea, membru al Academiei de arte frumoase din Sevilla, al celei din Stockholm și al Santei Cecilia, din Roma.

Insula Paștelui

Expediția arheologică internațională în Insula Paștelui (Chile), pe care o conduce antropologul norvegian Thor Heyerdhal, a descoperit un zid construit din piatră, care vine în sprijinul teoriei cunoscutului cercetător asupra originii americane a populației din Polinezia. Thor Heyerdhal, în vîrstă de 72 de ani, și-a început noua sa expediție la 11 ianuarie a.c., cu scopul de a face săpături în sectorul Anakena, din nordul Insulei Paștelui, și a obține, astfel, confirmarea sau infirmarea teoriei sale. Într-o declarație făcută ziarului „El Pais" din Madrid, Antonio Pujador, cercetător spaniol participant la expediție, afirmă că săpăturile au permis descoperirea unei statui înalte de 97 cm, a cărei tipologie este necunoscută în Pacific și America Latină. Un alt obiectiv al expediției este acela de a stabili modul în care locuitorii primitivi de pe insulă au transportat celebrele statui de piatră (așa-numitele „moais") – cea mai mare are o înălțime de 23 metri și cîntărește 350 tone – în locul pe care se află acum, reușind să le așeze în poziție verticală. Cu prilejul unor săpături, exploratorii au descoperit un mare zid din piatră, cu îmbinări perfecte, care demonstrează că cei ce l-au construit, aproximativ în secolul XI e.n., au fost maeștri în asemenea lucrări. „Polinezienii, a declarat A. Pujador, nu au fost niciodată experți în acest gen de construcții din piatră". Descoperirea sprijină teoria potrivit căreia, în insulă, ar fi existat o emigrație provenită din podișul („el altiplano") latino-american, ai cărui locuitori erau foarte pricepuți în folosirea pietrei ca material de construcție. Expediția lui Heyerdhal excavează acum în zona Anakena, unde, conform tradiției orale și așa cum indică resturile arheologice găsite la suprafață, se afla locuința primului rege colonial al insulei, Hotu Matua. Prima hartă arheologico-geografică modernă a Insulei Paștelui, cea mai orientală din Oceanul Pacific, a fost realizată de spaniolii A. Pujador și Francisco Amoros, împreună cu inginerul chilian Pablo Teutsch.

O expoziție organizată la Galeria de artă din München, avînd ca temă „Baletul", a inclus între piesele de atracție un ansamblu de statui din bitum, imaginînd patru dansatoare. Realizate de artistul Wolfgang Kretzer, în vîrstă de 36 de ani, ele au o înălțime de 2,40 metri

NEPALUL – „țară a anotimpurilor pe verticală"

Dacă, în urmă cu zece ani, visul copilăriei mele de-a ajunge în Himalaya urma să devină realitate, atunci nu aş fi crezut că voi fi primul român explorator al florei napaleze şi himalayene şi, cu atît mai puţin, că voi conduce şi prima expediţie alpină româno-nepaleză în Himalaya înaltă.

În primăvara anului 1977, împreună cu doi colaboratori români de la Centrul comun ONUDI-România, într-o frumoasă dimineaţă de februarie, mă aflam în „Himalaya mijlocie", adică la circa 3000 m altitudine, în punctul numit Daman, unde Institutul de Plante Medicinale din Katmandu (Royal Drug Research Laboratory) şi Grădina Botanică Godawari aveau un punct experimental şi o fermă pentru aclimatizarea plantelor. Am ajuns cu un autoturism de teren după aproape cinci ore de serpentine spre sud de Katmandu, la Daman, străbătind văi adinci, trecînd peste torente sau rîuri liniştite, trecători între 1000—2800 m, în lanţul muntos Mahabharat, acoperit de păduri întinse de stejari seculari (Quercus lamelosă) şi de conifere. Cînd am ajuns la Daman, se înserase. Abia a doua zi dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, am venit în contact vizual direct cu Himalaya. Aici, în Nepal, primăvara, toamna şi iarna, adică în perioada uscată, lipsită de ploile musonice, vizibilitatea este excelentă, în special dimineaţa. Deşi mă aflam în linie dreaptă la sud de Himalaya înaltă, la o distanţă de circa 170 km spre nord, pe o lungime de peste 800 km se desfăşura cea mai frumoasă vedere panoramică asupra celebrului masiv muntos.

Am identificat rînd pe rînd, de la est spre vest, vîrfurile Makalu, Lotse, Sagarmatha (Everest), Nuptse, Cho Oyu, Rolwaling Himal, Gosainthan, Langtang-Himal, Ganeş-Himal, Manaslu, Anapurna şi Dhaulagiri, vîrfuri şi munţi între 7000 m şi 8848 m altitudine. De altfel, dintre cele 12 vîrfuri din Himalaya de peste 8000 m, nouă sînt pe teritoriul nepalez.

Nepal. Templul. Taleju

Lanţul muntos Mahabharat, paralel cu Himalaya înaltă, acoperit de pădurile de Pinus roxburghii (Sella, în nepaleză) şi Pinus wallichiana, se aseamănă foarte mult cu pădurile noastre de conifere din Munţii Rodnei, Călimanului, Făgăraşului, Retezat, Parîng sau din Carpaţii Orientali.

Dar Mahabharatul, cunoscut şi sub denumirea de „Himalaya mijlocie", pe lîngă frumuseţile naturale pe care le oferă la fiecare pas, mai are şi o semnificaţie istorică deosebită pentru nepalezi. Acest lanţ muntos, la fel de lung ca Nepalul, a fost, de-a lungul mileniilor, o fortăreaţă, un zid de protecţie a populaţiilor nepaleze din munţi şi din interiorul ţării, permiţînd dezvoltarea unei civilizaţii şi culturi autentic nepaleze, care se păstrează pînă în zilele noastre. Mahabharatul, străbătut de rîurile şi torentele ce coboară din Himalaya, cu văile lui adinci, uneori de 2000 m, pe verticală, era uşor de apărat, practic inexpugnabil. Cînd am cunoscut mai bine istoria, civilizaţia şi cultura nepaleză, rezultat al convieţuirii paşnice şi armonioase a celor 26 grupuri şi subgrupuri etnice, mi-am adus aminte din nou de Carpaţii noştri, de zona intercarpatică, obîrşie şi refugiu ale neamului nostru.

M-am despărţit cu greu de colegii şi colaboratorii nepalezi, cu dorinţa şi cu cele mai bune gînduri de a reveni în Nepal, de a ajuta pe aceşti oameni simpli,

modeşti şi harnici să-şi făurească un prezent mai bun.

Probabil că „zeii din Himalaya" — de fapt, colegii de breaslă nepalezi — mi-au înţeles intenţia şi m-au ajutat să revin în Nepal în alte trei misiuni ONUDI succesive, între 1978—1985. Cot la cot cu ei, în zonele din sud, din Terai, începînd din jungla subtropicală şi pînă în gheţurile Himalayei, am străbătut — în majoritate pe jos — peste 10 000 km, întocmind hărţi economice de resurse vegetale valorificabile în viitoarea industrie de medicamente şi uleiuri volatile din flora nepaleză, din flora himalayană, respectînd, în primul rînd, legile nescrise ale protecţiei naturii, ale protecţiei mediului, prin care va supravieţui „minunata noastră Planetă albastră Terra".

În 1978, împreună cu prietenul şi colaboratorul meu, prof. dr. Ioan Ciulei, de la I.M.F., Facultatea de Farmacie din Bucureşti, am pus bazele primei industrii nepaleze de prelucrare a florei medicinale din Nepal, din Himalaya. Şi tot atunci, împreună cu D.P. Joshi, cu dr. Adhikary, cu ing. agr. A.V. Upadhyay şi cu dr. Amatya, am făcut prima expediţie în Himalaya înaltă, în masivul Langtang-Himal, pînă la 5500 m altitudine, evaluînd potenţialul economic al florei nepaleze din această zona. Am parcurs peste 300 km pe jos — dus-întors — pînă la Trisuli Bazar, unde ne aşteptau cele două autolaboratoare ARO 243-244, la punctul terminal al şoselei carosabile. În Nepal nu există cale ferată, iar lungimea şoselelor alpine, de altfel foarte bune, nu însumează mai mult de 4500 km. Restul se face pe jos. Pe jos, cu tot ce-ţi trebuie să supravieţuieşti, în spate. În Himalaya înaltă, nici animalele de povară nu pot urca abruptele poteci alpine, torentele şi trecătorile de la mare altitudine. Numai hamalii, şerpaşii şi puţinii temerari ca noi, cei ce iubim natura şi muntele, pot răzbate în ţinuturile virgine, necălcate încă decît de legendarul Yeti, care mai există, poate, aici în Himalaya.

În Langtang-Himal, am făcut cunoştinţă cu flora şi vegetaţia himalayană cu neobişnuitele lor dimensiuni. Euphorbia royleana, o rudă destul de apropiată a „Laptelui cucului" de la noi, are 2-4 m înălţime; această plantă secretă un lapte despre care se spune că are proprietăţi citostatice. Aici, în plină zonă subtropicală, urzicile sînt arbuşti cu tulpina lemnoasă, groasă

Fete din grupul etnic Tamang

Dansul păunului

aproape cît braţul. Daturile înalte de 3 metri, Rhododendroni arborescenţi cu flori frumoase, delicate, de toate nuanţele, începînd de la albul imaculat al zăpezilor şi pînă la roşul aprins al focului, împodobesc pădurile Himalayei, care — cu cele peste 6500 specii de plante superioare, alături de cel puţin tot atîtea plante inferioare, fără flori — ajung uneori pe abrupturi şi pe stîncile de pe versanţii sudici pînă la aproape 6000 m altitudine.

Una din cele mai frumoase zone din Himalaya înaltă am întîlnit-o în timpul expediţiei ştiinţifice pe care am condus-o în Ganesh-Himal, în primăvara anului 1980. Împreună cu colegii mei nepalezi, cu un grup de 12 şerpaşi, am străbătut pe jos peste 650 km, în aproape o lună de zile, trecînd de opt ori peste altitudini de 4000 m, coborînd apoi tot de atîtea ori la 1000—2000 metri, ca, pînă la urmă, să ajungem la limita superioară a vieţii vegetale şi a puţinelor animale care mai populează zona zăpezilor veşnice himalayene, la 6000 m altitudine, în regiunea celor trei vîrfuri fără nume ale Ganesh-Himalului, lăcaş al zeilor şi al legendelor din bogata mitologie nepaleză şi tibetană.

Din nou îmi reamintesc de o seară petrecută într-un sat de mare altitudine, Sertung-Sati, situat la 3600 m, cînd gîndurile mă purtau departe, în Carpaţi, în satele noastre de munte.

Într-o poiană alpină, sub cerul albastru violet, aşa cum numai în Himalaya poţi să vezi, luna răsărise îmbrăcînd gheţarii în aur şi argint. În sunet de tamburine, tobe rudimentare şi alămuri s-a încins o horă, o „horă bătrînească", la fel ca la noi. Dansau numai bărbaţii şi feciorii, un pas la dreapta, un pas la stînga, un pas înainte, apoi doi paşi la dreapta... Cîteva seri mai tîrziu, am început să cîntăm fiecare cîntecele noastre. Foarte repede „au prins" nepalezii melodiile şi cîntecele noastre din Carpaţi. La un moment dat, văile himalayene răsunau de cîn-

tec românesc în acea memorabilă seară de primăvară: „Măi prietene tu și eu..." Peste tot în lume oamenii buni se înțeleg. Prin iubire, prin bucurie, prin suferință, prin dorința și strădania de mai bine, am găsit un limbaj comun, universal, care ne unește pe toți, indiferent de culoare, de credință, de sistem, de orînduire, de castă, de grup etnic sau naționalitate.

În Nepal, în orice perioadă a anului, se desfășoară, pe verticală, toate anotimpurile zonei noastre temperate. Jos, la 800—1000 m altitudine, înfloresc portocalii, se coc bananele, fructele de mango, se culeg fructele de ananas, iar sus, de multe ori la numai 20-30 km distanță în linie dreaptă, vei întîlni — după ce ai străbătut „zona temperată" cu păduri de stejar, conifere, mesteceni — ghețurile veșnice, zăpezile imaculate care îngheață noaptea și se topesc ziua, de milioane de ani, formînd torentele și cascadele, izvoarele și rîurile care fertilizează terasele și cîmpurile de orez.

Dacă Nepalul este, la propriu, o țară a anotimpurilor pe verticală, același lucru l-am trăit și înțeles și la modul figurativ. Modestia, simplitatea, cinstea și omenia nepalezilor le-am admirat întotdeauna. În orice „anotimp al vieții", nepalezilor le place să trăiască pe verticală. Indiferent că sînt copii, adolescenți, tineri, maturi sau bătrîni, ei nu se ploconesc, nu se înclină, nu se îngînfează niciodată. Le place cinstea și demnitatea, le place dreptatea și pacea, le place buna conviețuire între grupuri etnice atît de diferite, respectă pe toți cei buni și drepți, se respectă pe ei, familia și pe prietenii lor din orice punct al lumii ar veni cu gînduri bune în țara lor, în patria lor.

Un episod petrecut în drum spre Ganesh-Himal mi-a întărit această convingere. Am întîlnit, la marginea unei păduri, un copil de vreo 7-8 ani cu un coș enorm din bambus, adunînd iarbă și frunzar pentru vite. I-am dat bomboane și o pereche de ochelari de soare din material plastic. I-a primit și era foarte mîndru, încîntat. Vedea lumea într-o lumină în care, pînă atunci, n-o văzuse. După vreo oră, după ce coloana noastră s-a îndepărtat mult de locul respectiv, ne ajunge din urmă fratele mai mare al băiețelului, cu ochelarii în mînă, ne întreabă dacă fratele mai mic nu a luat „din greșeală" ochelarii noștri. Numai după ce prin translator l-am asigurat că ochelarii sînt un dar al nostru, i-a primit și ne-a mulțumit.

Dacă Nepalul este o sinteză a zonelor geografice și climatice ale Terrei, atunci Pokhara este o sinteză a Nepalului.

Situată la circa 220 km vest de Katmandu, Pokhara, veche capitală, este o sinteză a Nepalului. Aici, la 800 m altitudine, este vară veșnică. Apoi, la numai 20-25 km, aproape pe verticală, ghețarii Anapurnei și ai masivului Dhaulagiri se oglindesc jos în lacurile limpezi din această zonă.

De aici, de la Pokhara, a pornit și prima expediție alpină româno-nepaleză în Himalaya înaltă.

Dr. Ovidiu Bojor

Hîrtia și problemele ei

Pădurilor de esență tare le trebuie circa o jumătate de secol pentru a ajunge la maturitate. Chiar și cele de esență moale, precum pinii, au o perioadă de creștere de 25 de ani. Aceasta reprezintă o problemă serioasă pentru industria hîrtiei. Deși mesteacănul și rășinoasele vor continua să constituie principala materie primă pentru fabricile de celuloză și hîrtie, alți arbori, cu o perioadă de creștere mai redusă, au început să fie căutați ca înlocuitori. În unele țări s-a găsit eucaliptul care ajunge la maturitate în circa șapte ani. Pulpa sa conține fibre scurte de celuloză din care se face o hîrtie opacă și rezistentă.

Cea mai promițătoare, însa, este o plantă originară din zona centrală și estică a Africii, numită **kenaf** *(din familia* **hibiscus**)*, care poate ajunge pînă la 7 m înălțime în numai 150 de zile. Planta crește în regiuni însorite și calde și nu are nevoie de îngrijiri speciale. Producția anuală este de circa 3 tone la 1000 m². Hîrtia de ziar făcută dintr-un amestec de kenaf și lemn este mai rezistentă și înghite mai puțină cerneală la tipărit. Pe de altă parte, hîrtia făcută din* **kenaf** *nu se îngălbenește aproape deloc. De asemenea, pulpa din* **kenaf** *conține sub jumătate din cantitatea de lignină care există în lemnul de esență tare, prelucrarea ei fiind mai ieftină și mai simplă.*

Utilizarea acestei plante în industria hîrtiei este, însă, doar în faza de proiect. Între timp, probabil că se vor aduce îmbunătățiri și la metodele tradiționale. Recent, de exemplu, specialiștii au reușit să izoleze o enzimă provenind de la ciuperca **Phanerochaete chrysosporium,** *care are proprietatea de a dezmembra celulele de lignină. Cu ajutorul ei, s-ar putea reduce cantitatea de substanțe chimice utilizate în prezent pentru a elimina lignina din hîrtie, care sînt nu numai costisitoare, dar și toxice.* **(I.P.)**

Fiii lui Ramses al II-lea

Un grup de tehnicieni și studenți americani au descoperit, în celebra Vale a Regilor, din Egipt, mormîntul unor fii ai regelui Ramses al II-lea, care a trăit în urmă cu peste 3 000 de ani. Anunțată de Universitatea Berkeley, din California, descoperirea a fost rezultatul unui program, început acum opt ani, de înregistrare și măsurare a numeroaselor morminte și a altor construcții de interes arheologic dintr-o zonă situată pe malurile Nilului, la circa 500 km sud de Cairo. Mormîntul descoperit este o construcție cu o lungime de trei metri, acoperișul fiind așezat pe 16 mari coloane. Explorarea sa apare dificilă, arată experții, datorită aluviunilor sedimentate aici, produse de revărsările ciclice ale Nilului. Între piesele arheologice găsite în sol figurează resturi ale unor cadavre mumificate și diverse obiecte cu inscripții corespunzătoare epocii lui Ramses al II-lea, în care se fac referiri la cei peste o sută de fii ai săi. Mormîntul a fost localizat cu ajutorul unor sofisticate radare și magnetometre, sensibile la variațiile subterane de zgomot produse de unele goluri sau de materiale străine solului.